

Aposol Gawoŋ Meme

Uŋa Toroyanoŋ aposol inaan oŋono gawoŋ megi.

Jeŋ-asa-asari

Dokta Luuknoŋ buk qata “Kraistwaa Oligaa Buŋa” oŋo sunduya toroqer buk qata “Aposol gawoŋ meme” ooro. Jiisasnoŋ gowokouruta mutuya kuma oŋono Uŋa Toroyanoŋ sololoŋ oŋono Kraistwaa buju qaa jeŋ seigiti, Luuknoŋ iikawaa sunduya asuganoŋ amambaajoŋ moma kokaer (1.8) ooro, ‘Yoŋonoŋ ii Jerusalem sitinoŋ kanaŋ Judia prowins sokoma Samaria prowinsnoŋ kema toroqer baloŋ goraayanoŋ eu emu leelee keŋgi sokondaboroŋ keno.’ Wala Juuda kanageso uutanoŋ gawoŋ megi uugia meleema gbiligi Kraistwaa qemburuŋ kanaŋ qer seŋ kema kema kantria kantria sokono uumeleer kanageso yoŋoo wanŋgiaga kolooro. Sunduya weŋgojuti, Luuknoŋ iyonoŋ uugia meŋ kamaamambaajoŋ kaparaŋ koma qaa kota woi kokaer oŋo asariro,

1) ‘Kraistwaa alaurutanoŋ Room mindimindiri gawman ii tuarenjeŋ mende ama oŋoma laligoju. Yoŋonoŋ ii meŋ kamaaŋ ambutiwaajoŋ toropere mende anju. Tosianoŋ kaer mobuyagati, ii bombongaoya eer waababo.’

2) ‘Juuda yoŋonoŋ jiŋo gawoŋ megi qereweŋa kolooro hoŋa asugiwaatiwaajoŋ mamboma laligogiti, Jiisasnoŋ mono hoŋa ii meŋ kaŋ oŋono.’ Qaa kota ii.

Jiisaswaa Buŋa qaaya kuŋ jeŋ seŋ zioz kanaŋ meŋ kotiigi toroqer keno uumeleer yoŋoo tuuŋgianoŋ somariiro. Iikawaa so “Aposol gawoŋ meme,” sundu ii juno qaa bakaya waŋa karoŋ kokaer koloju: 1) Jiisasnoŋ Siwe gomanŋ uro gowoko yoŋonoŋ Jerusalem laligogi Kraistwaa Buŋa qaayanoŋ kanaŋ qemburuŋ qero. 2) Eŋ somariŋ Palestin balombaa prowins tosidanoŋ keno. 3) Mombo somariŋ kantria kantria Batugaranoŋ Kowe liligoŋ rama keŋjuti, ii sokoma tetegoyanoŋ siti waŋa Room kanŋ keno.

“Aposol gawoŋ meme” iikawaa qaa waŋa ii Uŋa Toroyaa kania ano gawoŋ meme. Aposol ano momalaari ejemba yoŋonoŋ Yambuyambu dologaa (Pentekost) kambaŋanoŋ Jerusalem qama kooligi Uŋa Toroyanoŋ ku-usuŋawo uugianoŋ kemero. Uugianoŋ kemeŋ sololoŋ meŋ kotiŋ oŋono deema kantri liligoŋ gawoŋ megi hoŋa kania kania kolooro. Zioz ejemba ano yoŋoo jotamemeya yoŋonoŋ Kraistwaa Buŋa qaa ii kakanaiyanoŋ nomaer jeŋ laligogiti, Luuknoŋ iikawaa qaaya ooro ii saanoŋ buk kokanoŋ weŋgoŋ moboŋa. Ejemba uugia meleema

mindirin nanḡon aon laligogiti, iyononon Buḡa qaawaa ku-usuḡa moma kotogi gomaḡ so asugiro. Nomaen asugiroti, Luuknon iikawaa sunduya oon Uḡa Toroyaa ku-usuḡa qendeema nononja.

Buk kokawaa bakaya waḡa 4 ii kokaenḡ:

1. Buḡa qaa nanḡon jewombaaḡon jojorigi 1.1-26
 - a) Jiisasnon jeḡkooto ama Uḡa onḡommbaaḡon jero 1.1-14
 - b) Juudas Iskariotwaa kitia Matias metogogi 1.15-26
2. Jerusalem sitinon Buḡa qaa nanḡon jeḡi 2.1–8.3
3. Judia ano Samaria Buḡa qaa nanḡon jeḡi 8.4–12.25
4. Poolnon misin gawon meḡ laligoro 13.1–28.31
 - a) Misin gawon liligon meḡi indin 1 kolooro 13.1–14.28
 - b) Jerusalem ajoajoroo ama qaa somonḡogogi 15.1-35
 - c) Misin gawon liligon meḡi indin 2 kolooro 15.36–18.22
 - d) Misin gawon liligon meḡi indin 3 kolooro 18.23–21.16
 - e) Pool Jerusalem, Sisaria ano Room kapuare mirinon raro 21.17–28.31

Jiisasnon zioz kanairo.

1 ¹“Oo Tiofilus, Luuk niinon sunduna mutuya ooweti, iikanon Jiisasnon gawon kanain meḡ liligon ejemba kuma onḡoma laligoroti, iikawaa sunduya kuuya arenḡon ambe iina. ²Jiisasnon gawon meḡ wasiwasi eja aposoluruta meweenḡon kuma onḡoma laligon Uḡa Toroyaa ku-usuḡ qaganon gawon mewutiwaajaḡon jeḡ koton onono. Ii onono Anutunon wano Siwenon uro. Niinon sunduna ooweti, ii iikanon oodaborowe. Kete iikanoḡa sundu ii toroqen oomaḡa.

³Jiisasnon siimbobolo moma komuḡ koomunonḡa waama ween 40 namonon toroqen laligoro. Laligon kambaḡ iikanon aposoluruta indinḡa mamaga asugin onḡoma Anutu bentotoḡaa kania toroqen jeḡ asarin onḡoma laligoro. Kaen laligon aiwese tani kania kania meḡ qendeema onono. Yoḡonon ii iima Jiisasnon gbilin laligoji, ii saanon moma yagogi. Aiwese iigiti, iyononon ii nanḡon jeḡ dangunu kaḡa nanju ano moḡnon ii qewagommbaaḡon amamaawaa.

⁴^bKambaḡ moḡnon yoḡowo motoon laligon kokaen jeḡ koton onḡoma inḡjoro, “Onḡo Jerusalem siti koi uulaḡawo mende mesaowu. Maḡnanon ‘Kalen uugianon ama onḡomaḡa,’ jeḡ qaaya somonḡoro inḡjoweti, ii mono hoḡawo koloowaa. Onḡonon mono iikawaajaḡon mamboma laligowu.

⁵^c“Wala Jonon ejemba oo toonon mulu meḡ onḡoma laligoroto, Anutunon kambaḡ mende koriro Uḡa Toroya uugianon ama iikanon mulu meḡ onḡombaa.” Kiaḡ.

^a 1.1 Luuk 1.14 ^b 1.4 Luuk 24.49 ^c 1.5 Mat 3.11; Maak 1.8; Luuk 3.16; Jon 1.33

Jiisasnoŋ Siwenonŋ uro.

⁶ Aposol yoŋononŋ kambanŋ moŋnonŋ ajoroogi Jiisasnoŋ batugianonŋ asugiro kokaenŋ qisiŋ mugi, “Poŋ, giinonŋ kambanŋ kokaamba me naa kambanonŋ Israel kantriwaa totonŋ ii mombo kuuy meŋ kotiiwaga?”

⁷ Qisiŋ mugi kokaenŋ injjoro, “Amanonŋ iyaŋaa ku-usuŋ qaganonŋ gbani ano aua kambanŋ areŋgoŋ anota eji, ii oŋononŋ mobutiwaa so qaago.

⁸ ^d Ii qaagoto, Uŋa Toroyanonŋ kamaanŋ uugianonŋ kemebaati, iinonŋ mono ku-usuŋ oŋono letoma noo kaniana nanŋonŋ jeŋ laligowu. Ii Jerusalem sitinonŋ kanaiŋ Judia prowins sokoma Samaria prowinsnoŋ kema liligonŋ toroqenŋ balonŋ goraayanonŋ eu emu leelee kenŋi sokondaboronŋ kema.”

⁹ ^e Jiisasnoŋ qaa ii injjondabororo Anutunonŋ jaagia qaganonŋ meŋ waaro koosunonŋ kamaanŋ esuuro eukanonŋ uro iibombaajonŋ uugi uro ayayoogadeenŋ kono moŋgama nanŋi.

¹⁰ Kaenŋ uro sombinonŋ eu iigigiinŋ nanŋi iikanondeenŋ eja woi malekugara tualalakota yorononŋ kosogianonŋ asugij nani. ¹¹ Nama kokaenŋ injjori, “Galili eja oŋo mono naambaajonŋ sombinonŋ eu uuŋgadeenŋ nanju? Anutunonŋ Jiisas koi oŋoo batugianonŋga wama Siwe gomanonŋ eu uro iijuti, iinonŋ mono tani kaanŋadeenŋ mombo eleema kamaawaa.” Kiaŋ.

Juudas Iskariotwaa kitia Matias meweengogi.

¹² Kaenŋ injjori aposol yoŋononŋ Jerusalem siti kosianonŋ baanŋa qata Oil gere baanŋa kanonŋa eleema kamaanŋ 1 kilomiitawaa so kanŋ sitinonŋ kougi^f ¹³ ^g Jerusalem kouma miri uuta moŋ qaganonŋ kanonŋ rama laligogiti, iikanonŋ kema ugi. Ugiti, iyoŋoo qagia ii kokaenŋ: Piito, Jon, Jeims ano Andruu; Filip, Tomas, Bartolomyuu ano Matyuu, Jeims Alfiuswaa meria, Saimon Zelot politik ejaga ano Juudas Jeimswaa meria^h ¹⁴ Eja kuuya yoŋononŋ uumotoonŋ ama emba yoŋowo kaparanŋ koma qama kooliŋ laligogi. Yoŋoo batugianonŋ Jiisas kouruta ano nemuŋa Maria yoŋononŋ kaanŋagadeenŋ laligogi.

¹⁵ Qama kooliŋ laligonŋ weenŋ moŋnonŋ momalaari ejemba janŋogia 120 kawaa so ajoroogi Piitononŋ batugianonŋ waama qaa kokaenŋ jero, ¹⁶ “Eja alauruna, Jiisas meŋ somonŋgogiti, Juudasnoŋ iyoŋoojonŋ kana qendeeno. Uŋa Toroyanonŋ Juudaswaa qaa ii waladeenŋ kiŋ Deiwidwaa uutanonŋ saŋe ano jetanonŋ jero Ondino buk (Buk Song) kanonŋ oogita eji, iikanonŋ mono hoŋawo kolooro. ¹⁷ Jiisasnoŋ Juudas meweengoro ananaa tuuŋnonŋ moŋ laligoro gawonŋa mewaatiwaaajonŋ kuuro wasiwasi eja wanŋa aposol kolooro.

^d 1.8 Mat 28.19; Maak 16.15; Luuk 24.47-48 ^e 1.9 Maak 16.19; Luuk 24.50-51

^f 1.12 Juuda yoŋononŋ 1,100 miita ii Sabat kendononŋ mende uuguŋ kemakegi. Kawaaajonŋ Kana qaa mende uuguŋ kagi. ^g 1.13 Mat 10.2-4; Maak 3.16-19; Luuk 6.14-16

^h 1.13 Zelot paati yoŋononŋ anŋgiaa nananŋ mewombaajonŋ Room mindimindiri gawmambo toropere ano uugere ama laligogi.

18ⁱ“Juudasnoŋ nanamemeŋ bologa ano sewanja mugi meŋ iikanonŋ balonŋ koria monŋ sewanja mero. Ii meŋ iikanonŋ aro aonŋ waŋanonŋ meleema balononŋ kuuro tomena juno kera korojonŋa data koga ii kuuya ujunŋonŋ kouma kamaaro. 19Kaenŋ kolooro Jerusalem ejemba kuuya iikawaa bujuya modaboronŋ balonŋ iikawaa qata iyanŋiaa qaanonŋ Akeldama qagi. Ii ananaa qaanonŋ Sa Balonŋ koria.”

20^jPiitononŋ toroqenŋ kokaenŋ injiŋoro, “Ondino (Buk Song) kanonŋ qaa monŋ kokaenŋ oogita eja,

‘Miria mono bemeŋa koloonŋ gbameŋa namba. Ii monŋonŋ toya mende koloonŋ laligoro mirigadeenŋ namba,’
ano qaa monŋ kokaenŋ eja,

‘Monŋonŋ saanonŋ iwaa dunduŋanonŋ galenŋ gawonŋ meŋ namba.’

21-22^k“Kawaajonŋ ama nono eja monŋ meweŋŋonŋ kuuniŋ nonowo jotamemeya koloonŋ danŋunu kaŋa nama Jiisasnoŋ koomunonŋa waaroti, iikawaa Buŋaya nanŋonŋ jeŋ laligoro sokombaa. Jononŋ Jiisas oomulu meŋ muro Poŋnonŋ kambaŋ iikanondeenŋ qenjaaronŋ kema gawonŋa kanaiŋ meŋ nonoo balononŋ liligonŋ kema kanŋ laligoro Anutunonŋ batunananondeenŋ wama uro. Eja kambaŋ kuuya iikanonŋ tuuŋnananonŋ motoonŋ laligonŋ kouniŋi, mono iyonŋoononŋa monŋ meweŋŋonŋiŋ sokombaa.”

23Piitononŋ kaenŋ injiŋoro ejawaa monŋgama eja woi qagara qagi. Monŋ qata Joosef, qata monŋ Barsabas ano qata monŋ Jastus. Eja mombaa qata Matias. 24Qagara qama kokaenŋ qama kooliŋ jegi, “Oo Poŋ, gii ejemba uunana korebore moma kotojaŋ. Kawaajonŋ gii eja koi yoroononŋa moroga meweŋŋoŋaŋi, ii mono qendeema nonomba. 25Juudasnoŋ gbiŋgbaonŋ ama dogonŋ kamaanŋ aposol gawonŋ mesaonŋ kileŋaa so tiwilaanŋ kemeroti, iwaa dunduŋanonŋ eja monŋonŋ mono aposol koloonŋ nama wasiwasi ejawaa gawonŋ meŋ laligowaa. Qaa ii onŋanonŋ.”

26Kaenŋ jeŋ yoroo unju (kaas, lot) kuugi Matias asugiro. Asugiro aposol 11 yonŋoo batugianonŋ duŋ monŋ mugi tuuŋŋianonŋ toroqero. Kiaŋ.

Uŋa Toroyanonŋ kamaanŋ gowoko uugianonŋ kemero.

2 1^lJiisasnoŋ komuroti, kambaŋ iikanonŋa sonda 7 tegoro weenŋ 50^m iikanonŋ yambuyambu kambaŋa kanŋ kuuro uumeleenŋ ejemba kuuya yonŋononŋ ajoroonŋ kendonŋ ragi. 2Ragi Sombinonŋa iwoi monŋ obabaŋ bilisik kaŋa kamaaro otonŋ somata asugiro mogi. Raidimbononŋ qeŋkeji, mono iikawaa tani kaŋa asugiŋ kamaanŋ miri ragiti, ii kuuya saa qero. 3Miri saa qeŋ iwoi iikanonŋ deenŋqeema seiŋ gere bolanŋ kaŋa wanŋia qaganonŋ uro iigi.

ⁱ 1.18-19 Mat 27.3-8 ^j 1.20 Ond 69.25; 109.8 ^k 1.22 Mat 3.16; Maak 1.9; 16.19; Luuk 3.21; 24.51 ^l 2.1 Lew 23.15-21; Dut 16.9-11 ^m 2.1 50 ii Griik qaanonŋ Pentekost.

⁴Kaen asugiro Uŋa Toroyanonŋ kuuya yoŋoo uugia saa qero kantri tosia yoŋoononŋ qaa kanaiŋ jegi. Uŋa Toroyanonŋ sololoonŋ qaa saŋe anotiwaas so asuganonŋ jegi.

⁵Juuda ejemba tosianonŋ Anutu goda qeŋ kantri kania kania sombin baatanonŋ rama kenjuti, iikanonŋ deema kema laligonŋ Jerusalem eleema kagiti, tosia iikaŋa ii sitinonŋ laligogi. ⁶Kaen laligonŋ otonŋ somata ii moma ejemba tuuŋ mamaganonŋ kouma ajoroogi. Ajoroonŋ nanŋgi momalaari ejembanonŋ qaa morota morota jegiti, ii kuuya moma aŋo aŋo moma asariŋ iikawaajonŋ aaruŋ kiko aŋgi.

⁷Kiko ama waliŋgonŋ kokaenŋ jegi, “Mobu! Eja koi qaaya qaaya jejuti, iyoŋononŋ mono kuuya Galili ejembaga kolooju me? ⁸Nono kantri morota morota kanonŋ koloonŋ kouma laligoninŋ yoŋononŋ mono nomaenŋ ama laligonŋ somariinŋ kantrinanaa so qaanana aŋa aŋa jegi mojonŋ? ⁹Nono Partia ejemba, Midia ejemba ano Eelam ejemba koi nanjonŋ. Nono tosianonŋ Mesopotemia laligoninŋ. Tosianonŋ Judia laligoju ano tosianonŋ Kapadosia gomanonŋ laligogi. Ejemba tosianonŋ Pontuswaajonŋ, tosianonŋ Eisia prowinswaajonŋ koloojonŋ ano yoŋononŋ ananaa qaanonŋ qaa jegi mojonŋ.

¹⁰“Tosianonŋ Frigia gomanŋ mesaonŋ koi kaŋ laligoju. Tosianonŋ Pamfilia taonŋ mesaogi. Tosianonŋ Iijipt kantrinonŋ laligogi. Tosianonŋ Sairini gomanŋ leegenŋ Libia kantrinonŋ laligogi. Tosaŋa nono Room sitiga tawatawaga koi kaŋ laligojonŋ. ¹¹Nono tosianonŋ Juuda ejemba koloonŋ laligojonŋ ano tosianonŋ kantri tosianonŋ koloonŋ kanagenŋ Juuda ejemba kolooninŋ. Kaŋa nanjonŋ ano yoŋononŋ qaa jegi nono qaanana motomotoonŋ ii saanonŋ moma kotojonŋ. Nonoononŋga tosianonŋ wato qata Kriit mesaonŋ kowe kotonŋ kagi. Tosianonŋ Arebia qaa jeŋkeju. Nono kaŋanonŋ laligojonto, yoŋononŋ aisoonŋ Anutunonŋ aŋgoletu uuta anoti, iikawaa kania ii ananaa qaanonŋ aŋa aŋa jegi mojonŋ.” ¹²Kaen jeŋ kuuya yoŋononŋ aaruŋ mogi sooboo kono iyaŋgia kokaenŋ jeŋ qisiŋ aogi, “Koi kawaa kania mono nomaenŋ?” Kaen qisiŋ aonŋ qaa moŋgama tompinŋ nanŋgi.

¹³Tompinŋ nanŋgito, tosianonŋ mepaqepae ama kokaenŋ jegi, “Yoŋononŋ wain apu naaŋawo mamaga neŋ eŋkalolonŋ kolooju.” Kaenŋ.

Piitononŋ Uŋa Toroyaa kania jeŋ asariro.

¹⁴Kaen jegi Piitononŋ aposol 11 yoŋowo motoonŋ waama nama kotakota qama ejemba tuuŋ ii kokaenŋ inijoro, “Alauruna, Juuda ejemba ano ejemba kuuya Jerusalem laligojuti, niinonŋ iwoi koloojiwaa kania jewe mono geja ama mobu. ¹⁵Oŋo tosianonŋ nonoojonŋ kokaenŋ jeju, ‘Yoŋononŋ apu kotiga negi uugianonŋ eŋkalolonŋ kolooja.’ Kaen romonŋgojuto, nonononŋ iikaŋa mende koloojonŋ. Koi gomaambawaa 9 kilok kolooja. Gomaamba ii apu nene kambanŋ qaago. ¹⁶Qaagoto, gejatootoo eja Joelonŋ Buŋa qaa kokaenŋ jeroti, iikanonŋ mono hoŋawo kolooja,

- 17 "Anutunonj jeja: Pombaa kaka kambananonj toriwaati, niinonj kamban iikanonj Ujana Toroya maabe ejemba kuuya yonoo qagianonj ubaa. Uma sololonj kotonj kondoonj onono kokaenj koloowaa:
 Onoo meraboraurugianonj gejatootoo qaaya qaaya jenkebuya.
 Onoo gbaworo saraņurugianonj jaagia meleeno unjaya unjaya iimakebuya.
 Onoo ejemba wana yonononj gaonj kuukuu iimakebuya.
- 18 Ujana Toroya maamanjati, ii eja ano emba noo welenj qen laligowuti, iyonoo qagianonj kaņagadeenj uro gejatootoo qaa jenkebuya.
- 19 Niinonj angoletto sombinonj ambe uugi eu uro iibuya ano namononj aiwese ii kokaenj iibuya:
 Iwoi sayawo, gere bolanj uuta ano kaaso kondunjawo ii asugiwuya.
- 20 Ween jaayanonj pangamanj mero koiņnonj ososaan sa kaņja koloowaa.
 Kaenj kolooro iikawaa gematanonj Pombaa kamban somatanonj mono kaj kuuwaa.
 Ween ii akadamu ano qabunjayawo.
- 21 Daen yonoononga moņnonj Pombaa qata qama kooliwaati, Anutunonj mono ii hamo qen muro letombaa.' Joelnonj kaenj oorota eja.

22 "Oo Israel ejemba, onjo mono geja ama qaa koi mobu: Anutunonj Jiisaswaa laaligo kambananonj sololonj muro laligoro angoletto, aiwese ano kaiyaka esunmumuyawo ii onoo batugianonj balononj asuganonj asugiro. Onjo ii saanonj moju. Anutunonj iwoi ii koloonj munj iikaanja kanonj Nazaret eja iikawaa kania nanjonj jenj qendeema onjoma laligoro.

23 "Anutunonj wala eenjanonj Jiisaswaa qaa waladeenj somonjonj moma kotonj kokaenj jerota eja, 'Hamoqeqe Toyanonj mono eja jotamemeya onoo borogianonj kamaawaa.'

Qaa iikawaa so Anutunonj Jiisas mende anjonj kono onoo borogianonj kamaaro. Kaenj kamaaro onjo komuwaatiwaaonj qagi waba kantri gawman yonononj Mooseswaanonj Kana qaa mende moma kilenj jenj kotogi borogianonj Jiisas qelanjinj menj maripoononj qegi komuro. Komuroto, sayanonj mono onoo qagianonj urota eja. ²⁴PJiisasnonj komuroto, koomuwaa kasa gbadoyanonj kamaaro koomu Toyanonj ii somonjonj kamban koriga galeņ koma mumambaajonj amamaaro. Ii Anutuwaanonj mende sokono. Kawaajonj iinonj ii menj gbilinj koomuwaa

° 2.17-21 Joel 2.28-32 ° 2.23 Mat 27.35; Maak 15.24; Luuk 23.33; Jon 19.18

° 2.24 Mat 28.5-6; Maak 16.6; Luuk 24.5

siimboboloyanongga metogoro waaro. ²⁵ ‘Kinj Deiwidnoŋ Jiisaswaajonj kokaenj jerota eja,

‘Niinoŋ taraturu ama tama nuwabotiwaajonj Poŋnoŋ boro dindinanonj laligoja.

Iinoŋ kambaŋ so kooronanonj nano uŋauŋa kaanja iima laligojenj.

26-27 Kaenj laligonj komumanjato, koomuwaa gomanonj kemebe gema mende nuwaa.

Giinoŋ geengaa wombo eja soraaya tak-kootoya nii mono metogonj nona qasirinonj ej mende gisaamaŋa.

Kawaajonj uunanonj korisoro moma buunanonj renduŋj rii qama laligojenj.

Selenanonj kaanagadeenj gbiliŋ waabaatiwaajonj ama mamboma jejeromonjromonj ama haamo meŋ ewaa.

28 Giinoŋ laaligo kotigaa kania qendeema nona moma kotomaŋa.

Niinoŋ goo jaasewanjanonj pondanj laligowe giinoŋ uuna korisorononj meŋ saa qewaa.’ Deiwidnoŋ Jiisaswaajonj kaenj jerota eja.

²⁹ ‘Oo alauruna, Piito niinoŋ beŋ ambonana kinj Deiwidwaa kania ii awasaŋkaka qaganonj asuganonj kokaenj jenj asarimaŋa: Deiwidnoŋ komuro roŋ konji qasirianonj kete batunananonj koi eja. ³⁰ ‘Deiwidnoŋ gejatootoo ejaga koloonj laligoroti, iinoŋ kokaenj moro: Anutunonj gbiliuruta yonoonongga moŋ meweengonj kuuro iyaŋa kaanja eja pombaa duŋ rarayanonj raba. Anutunonj qaa ii somonjonj jojopaŋ qaanonj jenj kotiŋ laligoro. ³¹ Moŋnoŋ rabaati, ii waladeenj iima moro. Hamoqeŋe Toya Kraist iinoŋ koomunonjga waabaati, Deiwidnoŋ ii moma kokaenj jero,

‘Kraistnoŋ laligonj komuwaato, koomuwaa gomanonj kemero Anutunonj ii gema mende qero ewaa.

Iwaa sele busuya ii mende mesaoro qamoyanonj qasirinonj mende gisaawaa.’

³² Anutunonj Jiisas meŋ gbiliro waaro iikaanja kanonj qaa ii honjawo kolooro. Nono kuuya ii jaa konananonj iima nanjonj jenj dangunu kaanja nanjonj. ³³ Jiisasnoŋ waama laligonj Anutunonj wano uma boro dindinanonj raja. Iikanonj rama Maŋanonj Uŋa Toroya wasiwaatiwaajonj jenj somonjgoroti, iinoŋ (promis) ii moma ii maaro kamaaro honja kete koi asugiro iima moju. ³⁴ ³⁵ Deiwidnoŋ Siwenonj mende uro. Iinoŋ aŋo qaa kokaenj jerota eja,

‘Anutunonj Siwe gomaŋ uutanonj neenaa Poŋnaajonj kokaenj jenj kotoŋ moro:

Giinoŋ mono kaŋ boro dindinanonj asamararanj koi kanonj kamaan rama laligowa.

[¶] 2.25-28 Ond 16.8-11 [†] 2.30 Ond 132.11; 2 Sml 7.12-13 ^{*} 2.34-35 Ond 110.1

35 Kaerj rama laligona niinonj kambanj biiwianonj koi kanonj tuarenjenjuruga riinj riitama haamo ama onjomaŋa. Haamo ama onjombe yonjononj tama kemenj siimbobolo moma saama kana dogaa kaanŋa koloowuya. Kaanŋa koloogi giinonj saanonj waama yonjoo qagianonj riinj aisoonj laligowa.’

36 “Oo Israel ejemba, onj Jiisas maripoononj qegi komuroto, Anutunonj Jiisas ii kuuro Ponj ano Hamoqeqe Toya Kraist koloonj nonoma laligoja. Israel tuunj kuuya onj mono iikawaa kania moma yagowu.”

37 Piitononj kaerj jero ejemba tuunjonj moma uugia qosono Piito ano aposol tosaanŋa ii kokaerj injjogi, “Eja alaurunana, nono mono nomanomaerj aninj sokombaa?”

38 Injjogi Piitononj kokaerj injjoro mogi, “Onj mono uugia meleembu. Motomotoonj uugia meleengitiwaa so nonononj mono Jiisas Kraistwaa qatanonj oo mulu menj onjomboŋa. Ii onjoninj Anutunonj sinjisonjgogia sonjgbama mesaonj Uŋa Toroyaa kalenŋa ii buŋa qerj onjombaa. 39 Anutunonj Uŋa ii onjomambaajonj jerj somonjgoroti, qaa ii mono onjooŋgia ano onjoo gbiliurugia onjoojonj ama jero. Onjoojonj ama tosaanŋa koriganonj kema laligogi Anutu Ponjnananonj onjoombaati, iinonj soomonjgo qaa (promis) ii mono kuuya onjoojonj ama kaanŋagadeerj jerj somonjgorota eja.”

40 Piitononj kaerj injjonj toroqerj qambanjmambanj qaa tosaanŋa mamaga iikanonj uugia kuunj kokaerj jero, “Ejemba irinjqirinj koi namononj laligojuti, Anutunonj ii hamo qerj onjono letombutiwaajonj moja. Yonjowo siimbobolo mokoloowubotiwaajonj mono uugia meleema ejemba doogoya ii jawo ama onjomesaowu.” 41 Piitononj kaerj jero ejemba jaasoonjgoyanonj qaaya moma anjgonj konjgi oomulu menj onjongi. Ii menj onjongi kanagesogianonj toroqegi janjogianonj weenj iikanonjadeerj 3,000 kawaa so somariiro. Kiaŋ.

Momalaari yonjononj uugia somonjgonj aonj laligogi.

42 Uugia meleengiti, iyonjononj uumotoonj ama uugia somonjgonj aonj kambanj so aima ajoroogi aposol yonjononj Buŋa qaa kuma onjongi samonj kowoga ano nembanene motonj nej qamakooli gawonj menj laligogi. Pondanj laaligo kaanŋa laligogi.

43 Kaerj nama Anutuwaawaa qatanonj boliwabotiwaajonj jenenjoooro ama laligogi. Kaanŋa laligogi Anutunonj sololoonj onjono aposol yonjononj jetamemegia koloonj gawonj megij anjgoletoo aiwese morota morota asugiro. 44 ‘Anutu moma laarigiti, iyonjononj kuuya laaligogia motoonj laligonj esuhina (tiwomaleku) iwoigia kuuya mindirinj motoonj menj laligogi.

45 Kaerj menj laligonj balonj esuhina iwoigia sewanŋa mewutiwaajonj anjgi sewanŋa onjongi karoti, ii batugianonj mojoqojoronj ama amamaagitiwaa

‘ 2.44 Apo 4.32-35

so mendeema anġun laligogi. ⁴⁶Kaen mindirin laligon suulan uumotoon ama kambaŋ so jiwowon jigonon ajoroon laligogi. Bered ii miri so moton neŋ laligogi ano nembanenegia ii gbingbaonġia qaa korisoro qaganon rama neŋ laligogi. ⁴⁷Kaiyakagia kaen ama Anutu mepeseen laligogi ejemba kuuya yononon ii injisoroon laligogi. Injisoroon laligogi tuunġianon somariiro Ponon kambaŋ so ejemba tosaan meŋ letoma onono uugia meleema mindimindiri areŋġianon toroqegi. Kiaŋ.

Piitonon eja meendangoya moŋ meŋ qeaŋgoro.

3 ¹Juuda yononon mare so 3 kilok qama koolinġegi. Mare moŋnon Piito Jon yoronon qamakooli kambaŋ iikanon jiwowon jigonon uri. ²Uri iikanon eja moŋ nemun goron uutanonġa meendangoya koloon rama laligoroti, ii anġon kaŋ jiwowon jigowaa kiropo naguyanon anġi. Alaurutanon ween so kaŋ demberunon anġon kiropo nagu qata Nagu Iimasiinŋawo qagiti, iikanon anġi raro. Rama ejemba jigo goranon ugiti, iyononon moneŋ kaleŋ mubutiwaajon welema onoma laligoro.

³Kaen anġi raro Piito ano Jon yoronon jiwowon jigonon ubo jeri dodobobo iriima ii kaanadeen kalembaajon welema orono. ⁴Welema orono jaasewaanon uuŋ iima Piitonon kokaen ijoro, “Mono noro niriiba.”

⁵Kaen ijoro jaa suaŋa irigigiin iwoi moŋ borogaranonġa nombaotiwaajon mambono. ⁶Irigigiuro Piitonon kokaen ijoro, “Noonon silwa me goul moneŋ mende ejato, noonon iwoi moŋ eji, ii saanon gomaŋa: Gii mono Nazaret eja Jiisas, Hamoqeqe Toya Kraistwaa qatanon waama kamba!”

⁷Kaen ijon boria dindinanon meŋ kobibiuro waaro. Waaro kania ano gbako siita mono iikanondeen kotiuro. ⁸Kotiuro waama lugun yorowo jiwowon jigonon uma iikanon kema kaŋ torin qeŋ oron Anutu mepeseero. ⁹Kaen kema kaŋ Anutu mepeseen muro ejemba tuun kuuya yononon ii iigi. ¹⁰Ii iima kokaen jegi, “Eja koi kaleŋ mubonjwaajon jigowaa kiropo Nagu Iimasiinŋa-wowaa kosianon rama welema laligoroti, mono ii.” Kaen jeŋ moma muŋ “Selianon naa iwoiga kolooja?” jeŋ aaruŋ newogia tegoro waligogi. Kiaŋ.

Piitonon jiwowon jigonon Buŋa qaa jero mogi.

¹¹Waligogi jejewelenwelen eja iikanon suulan Piito Jon yorowo motoon kema karo ejemba tuun korebore yononon uulanawo kosogianon kaŋ jiwowon jigowaa toton uutanon uma kin Solomombaa somben saraŋawonon ajoroon nama iigigiigi.

¹²Kaen iigigiigi Piitonon inŋiima kanain kokaen inijoro, “Oo Israel alauruna, onon mono naambaajon iwoi koi iima aaruju? Naambaajon noro uuŋ nirigigiiju? Eja koi kanon qeaŋgon kana kema kaji, ii noroo esunon

me Anutuwaa Buŋa qaa tororo moma otaanjkejotiwaajonj ama qaago. Kaerj mende romonjgowu. ¹³“Ananaa ambosakonana Aabraham, Aisak ano Jeikob yonoo berj Anutunonj mono Meria Jiisas asamararanj muro jotamemeya uuta kolooro honja asugiro iiju. Onjo Jiisas ii meŋ balonj galenj yonoo borogianonj anji gawana Pailotnonj isamambaa qaaya somonjonj jeroto, onjononj Jiisas ii iwaa jaanonj qakooma gema qerj mugi.

¹⁴“Onjo eja dindinja ano soraaya ii gema qerj muŋ borosa meme eja monj isambaatiwaajonj kaparanj koma qama silama qisigi. ¹⁵Kaerj qama qisinj iikaanja kanonj laaligowaa Toyanonj komuwaatiwaa qaaya jegi komuro. Komuroto, Anutunonj ii meŋ gbiliro koomunonga waaro. Norononj ii jaanaranonj iima nanjonj jeŋ iwaa danjgunu kaanja nanjo. ¹⁶Kaerj nama Jiisaswaa qata moma laarinj muŋ laligojo. Eja koi iima moma mujuti, ii mono qa iikawaa ku-usunjonj meŋ kotiitiro nanja. Jiisasnonj sololoonj norono momalaarinaranonj kolooro iikawaa qaganonj nama jeŋ kotori kana gbakoyanonj qeangoro onjo kuuya ii iiju.

¹⁷“Oo alauruna, Jiisas komumambaaonj kaparanj koŋgiti, onjononj ii mono poumapou qaganonj anji, ii mojeŋ. Onjoanji ano galenjurugianonj kaanagadeeŋ iwoi ama mugiti, iikawaa kania mende moma kotonj laŋ anji. ¹⁸Kaerj anjito, iikawaa kitia Anutunonj kokaerj ano: Anutunonj qaaya wala eejanonj gejatootoo ejembauruta kuuya sololoonj onono waladeeŋ kokaerj jeŋ oogi, ‘Anutuwaa Hamoqeŋe Toya Kraistnonj mono siimbobolo mobaa.’ Kawaajonj onjo kaerj anji Anutuwaanonj qaa iikanonj mono honjawo kolooro. ¹⁹Kawaajonj mono uugia meleema Anutuwaanonj eleema kagi singisonjgogia kotonj sonjbambaa.

²⁰“Anutunonj oyanboyanj Toya kolooja. Onjo eeŋ laŋ laligowubotiwaajonj Anutunonj Jiisas waladeeŋ meweengoro. Kawaajonj onjo mono uugia meleengi Hamoqeŋe Toya Kraist wasiro onoononj karo iwo qokotaagi laaligogianonj gbiliro oyanboyanj kambangia kanj kuuwaa. ²¹Anutunonj monowaa monoyanonj kanainj qaaya gejatootoo ejembauruta tak-kootoya kuuya ii sololoonj onono waladeeŋ kokaerj jeŋ laligogi,

‘Anutunonj Hamoqeŋe Toya anjonj koma muro Siwe gomanonj rama laligoro iwoi kuuya mombo arenjonj koloŋaniwaati, mono kambanj iikanonjadeeŋ wasiro Siwe mesaonj kamaawaa.’

Jiisasnonj qaa iikawaa so kamaanj nonoononj karo.

²²“Moosesnonj kokaerj injjoro,

‘Ponj Anutunonj Juuda tuunj onjo batugianonga gejatootoo eja monj meŋ gbiliro waama Mooses nii kaanja koloowaa.

Iinonj geregiaga nama qaa injjowaati, mono ii kuuya geja ama moma teŋ koma laligowu.

^u 3.13 Eks 3.15 ^v 3.14 Mat 27.15-23; Maak 15.6-14; Luuk 23.13-23; Jon 19.12-15

^w 3.22 Dut 18.15, 18

23 *Moŋnoŋ gejatootoo eja iikawaa qaaya mende teŋ kombaati, Anutuwaanonŋ kanageso oŋononŋ mono iwaa qaaya jeŋ tegonŋ tiwilaanŋ mubu.’

24 Gejatootoo ejemba Samuelwaanonŋa kanaiŋ kouma qaa jegiti, iyoŋononŋ mono korebore kaanagadeenŋ gejatootoo qaa kambaŋ kokaamba honjawo kolooji, ii waladeenŋ jeŋ laligogi. 25^yAnutunonŋ ambosakonŋurunana yonŋowo soomonŋgo areŋa ama Aabraham kokaenŋ ijoro,

‘Goo gbiliuruga yonŋoononŋa moŋnoŋ koloonŋ waabaati, Anutu niinonŋ mono iwaajonŋ ama namowaa ejemba tuuŋa tuuŋa kuuya kotuegonŋ oŋombe oyanŋboyanŋ kolooŋwuya.’

Anutunonŋ soomonŋgo qaaya ninisaano gejatootoo ejembanonŋ ii toroqenŋ jeŋ kotiiŋ laligogiti, ii mono oŋoojonŋ ama anota eja. 26 Anutunonŋ Meria meŋ gbiliro waaro kotuegonŋ oŋombaatiwaajonŋ wasiro wala oŋoononŋ kamaaro. Kawaajonŋ mono keteda koi uugia meleema aŋa aŋa laaligogiaa kana bologa gema qewu. Kaenŋ ama oyanŋboyanŋ kolooŋwuya.” Kaenŋ jero.

Piito Jon yorononŋ jigo kaunsol tuuŋonŋ nani.

4 ¹Piito ano Jon yorononŋ ejemba tuuŋ ii qaa kaenŋ inŋjori jigo gawonŋ galeŋ yonŋononŋ, jigowaa kiropo galeŋ waŋa ano Sadusii (Jigo gawombaa kaparanŋkonŋkonŋ) yonŋononŋ waama jaaganonŋ kougi. ²Gowokowoiyanonŋ ejemba tuuŋ kuma oŋoma kokaenŋ jeri, “Jiisanonŋ koomunonŋga waaro. Kawaa so komugiti, iyoŋononŋ kaanagadeenŋ gbiliŋ waabuya.” Kaenŋ jeri uugia boliro yoroononŋ kougi. ³Kouma uruama gomaŋ tiirotiwaajonŋ ama kapuare mirinonŋ orooma jegi, “Gomaŋ anogo qaa jakeyanonŋ oroombonŋ.”

⁴Kaenŋ jegito, Buŋa qaagara mogiti, iyoŋoononŋga kelemaleleŋanonŋ uugia meleema Jiisas moma laarigi. Moma laarigiti, iyoŋoo jaŋgogianonŋ somariiro 5,000:baa so koloonŋ laligogi.

⁵Gomaŋ ano galeŋkonŋkonŋ ejaurugia, Juuda yonŋoo jetamemeurugia ano Kana qaawaa boi yonŋononŋ Jerusalem ajoroogi. ⁶Ajoroonŋ jigo gawonŋ galeŋ waŋa qata Anas iinonŋ batugianonŋ raro. Kaanagadeenŋ Kaiafas, Jon, Aleksander ano jigo gawonŋ galeŋ waŋaa sumanŋuruta tosaŋa kuuya ii motoonŋ ragi. ⁷Ragi Piito Jon uruama jaagianonŋ oroŋgi nani kokaenŋ qisiŋ oronŋgi, “Orononŋ mono nomaenŋ anjaota? Morowaa qataga qari esuŋanonŋ turuŋ muro letonŋjaa?”

⁸Qisiŋ oronŋgi Uŋa Toroyanonŋ Piitowaa uuta saa qero nama kokaenŋ inŋjoro, “Kantriwaa galeŋkonŋkonŋ eja ano jotamemeurunana, mobu. ⁹Noro eja meendanŋgoya nomaenŋ ala ilailaa ama muri kania gbiliŋ qeaŋgoro, kete kaenŋ qisiŋ noronŋju. ¹⁰Kawaajonŋ iikawaa kitia ii saanonŋ jewe oŋo ano Israel ejemba kanageso kuuya mobu. Oŋononŋ Nazaret eja

* 3.23 Dut 18.19 ^y 3.25 Jen 22.18

Jiisas, Hamoqeqe Tonana maripoononj qegito, Anutunonj ii meŋ gbiliro koomunonjga waaro. Jiisaswaa qataa ku-usujanonj mono eja koi meagoro onoo jaagianonj qeaŋonj nanja. ¹¹Qaa monj ii kokaen,

‘Miri meme eja yonononj kowonjij tando monj gema qeŋ mesaogito,

Anutunonj ii komoro aen tando kombombaŋa waŋa kolooja.’ Aen tando waŋa ii Jiisas. ¹²“Jiisas motoonjononj mono hamo qeŋ nononja. Qa monj qama kooliniŋ ii amamaawuto, Jiisaswaa qatanonj mono sokonja. Anutunonj qa monj Sombimaa baatanonj mende nononota eja. Qaago! Qa motoonjo ii qama letoma Siwewaa buŋa kolooŋa.”

¹³Kaen jendabororo kaitanigara iima kokaen jegi, “Eja woi koi yorononj momo mirinonj mende uma kileŋ qaa kotiga kotiga jeŋ awasankaka nama kawali kaŋa koloojao.” Kaen jeŋ kiko ama waliŋonj kaniagara moma kotonj jegi, “Onanonj! Eja woi yorononj mono Jiisaswo laligonj letoni.” ¹⁴Kanagara moma kotonj eja meendaŋgoyanonj qeaŋonj yorowo nanoti, ii iima qaagara qewagowombaajonj amamaagi. ¹⁵Ii amamaanj jigo kaunsol tuuŋ onomesaonj seleenjenj kemebaotiwaajonj jeŋ kotogi kemeri aŋgiodeenj qaa monjgama gejanonogia amigi.

¹⁶Gejanonogia amigi, “Nono eja woi koi mono nomaenj ama orombonaga? Yorononj jeŋ kotori aŋgoletu qaita monj asugiroti, ii Jerusalem korebore yonononj modaboroju ano nono ii kaanagadeenj qakoombombaajonj amamaajonj. ¹⁷Ii amamaajonto, iikawaa qaaya ejemba batugianonj mombo seiŋ kembabotiwaajonj mono saanonj kokaen jeŋ kotonj oroniŋ sokomaa, ‘Oro mono Jiisaswaa qatanonj qaa mombo mende jewao.’ Kaen jeŋ kotakota jeŋ qetegonj oroniŋ sologori monjonj monj ii mende mobaa.”

¹⁸Kaen jeŋ somonjonj oroŋgi uri kokaen jeŋ kotonj oroŋgi, “Oro mono Jiisaswaa qatanonj qaa monj mende toroqen jeŋ ejemba kuma onombao.” Kaen jeŋ sonjo kotakota ama oroŋgi. ¹⁹Kaen jeŋ kotonj oroŋgito, Piito Jon yorononj meleema kokaen injjori, “Norononj onoo jeŋkootogia teŋ kombojonj Anutuwaanonj qaa meŋ kamaanj ani omaya kolooŋabo. Ii Anutuŋwaa jaasewananonj sokonja me qaagoti, ii mono ononjgosiŋ jeŋ somonjgowu. ²⁰Kaen me kaen jeŋ somonjgowuyagato, norononj iwoi iima moriti, ii kolatiŋ qaa bogoro laligowotiŋwaa so qaago.”

²¹Kaen injjori mogi ejemba kuuyanonj aŋgoletu asugiroti, iikawaajonj Anutu mepeseegi. Kaen mepeseegitiwaajonj ama “Kitia nomaenj ama orombonaga?” jeŋ kana monj mende mokoloogi. Mende mokoloonj galenj meme qaa kotiij jeŋ oroma oromesaogi kamaari. ²²Aŋgoletu asugiro eja meendaŋgoya qeaŋgoroti, ii gbania 40 uuguj laligoro. Kawaajonj mono Anutu mamaga mepeseenj laligogi. Kianj.

^z 4.11 Ond 118.22

Uumeleen yoŋonoŋ qama kooliŋ nama kotiigi.

²³Jigo gawoŋ galeŋ waŋa ano jotamemeya yoŋonoŋ Piito ano Jon galeŋ meme qaa jeŋ oroma oromesaogi iyaŋgaraa alaurugara yoŋonoŋ eleema keni. Kema qaa kuuya jegiti, ii injjori mogi. ²⁴“Ii injjori moma uumotooŋ ama uugia meŋ kululuuŋ arogia meŋ waama Anutu kokaeŋ qama kooliŋ mugi, “Oo Poŋ uuta somata, giinoŋ Siwe, namo, kowe ano iwoi kuuya iikanoeŋ eji, ii mokoloŋ oŋoma Togia koloŋoŋ. ²⁵^bGiinoŋ eeŋanoŋ geengaa Uŋa Toroya wasina kamaaŋ gawoŋ ejaga Deiwid, nonoo ambonana iwaa buutanoeŋ qaaga ana goo jega meŋ kokaeŋ jero,

‘Uumelembaa gadokopa yoŋonoŋ mono naambaajoŋ guju mamaga meŋkeju?

Kantria kantria yoŋonoŋ mono nomaembaajoŋ ama momo omaya omaya romoŋoŋkeju?

- ²⁶ Namowaa kiŋ poŋa poŋa yoŋonoŋ baloŋgiaa so waamakeju. Poŋ jawiŋa jawiŋa yoŋonoŋ mindiriŋ ajoroŋkeju. Kaeŋ qemburuŋ ero Poŋ ano iwaa Hamoqeŋe Toya qetama oromakeju.’

²⁷^cOŋanoŋ, qaa iikawaa so siti kokanoŋ kolooro. Gii Meraga Toroya Jiisas kuuna Hamoqeŋe Tonana koloŋoŋ. Iinoŋ asugiro eja poŋ woi Herod ano Pontius Pailot yoronoŋ Room gawman galeŋ koloŋoŋ ananaa Israel isiurunana yoŋowo mindiriŋ ajoajoroŋ ama tuarenjeŋ ama mugi. ²⁸Gii geenggo ku-usuŋga ano jegaa so iwaajoŋ iwoi koloowaatiwaa qaaya jeŋ waladeeŋ somoŋoŋ areŋgona. Yoŋonoŋ iwoi ii ama mugi qaa areŋ kuuya ii kaeŋ hoŋawo kolooro.

²⁹“Oo Poŋ, nono gii welen qeŋ goniŋ kete galeŋ meme qaa nononjuti, gii mono ii iima naŋgoŋ nonona saanoŋ goo Buŋa qaaga kawali kaŋa awasaŋkaka nama jeŋ laligowoŋa. ³⁰Giinoŋ mono boroga suluna ji ejemba ii Meraga Toroya Jiisaswaa qa ku-usuŋanoŋ qeaŋgowu ano aŋgoletoeŋ aiwese morota morota asugiŋkebu. Qaa ii oŋanoŋ.”

³¹Kaeŋ qama kooligi miri ajoroŋ ragiti, baloŋ ii memenjaliŋ utugoro Uŋa Toroyanoŋ korebore uugia saa qero kema kawali kaŋa awasaŋkaka nama Anutuwaaw Buŋa qaa jeŋ laligogi. Kiaŋ.

Uumeleen ejembanoeŋ uugia somoŋoŋ aogi.

³²^dUumeleen tuuŋ somata yoŋonoŋ uuroromoŋgo motooŋgo ama laligogi. Iwoi kuuya eŋ oŋonoti, ii goonoŋga me noonoŋga, iikaeŋ mende jegito, iwoigia kuuya ii metulaŋgogi motooŋgia kolooro laligogi. ³³Kaeŋ laligogi Anutuwaaw ku-usuŋanoŋ turuŋ oŋono kotiigi aposol yoŋonoŋ jeta

^a 4.24 Eks 20.11; Neh 9.6; Ond 146.6 ^b 4.25-26 Ond 2.1-2 ^c 4.27 Mat 27.1-2; Maak 15.1; Luuk 23.1, 7-11; Jon 18.28-29 ^d 4.32 Apo 2.44-45

menj dangunu kaanja nama Pon Jiisasnonj koomunonjga gbilinj waaroti, qaa ii nangonj jej laligogi. Kaenj laligogi Anutunonj kalenjmoriaja somata maama onono ejembanonj goda qenj ononjgi.

³⁴Kaanja laligogi iikawaa so batugianonj mononj iwoi mombaajonj mende memeqemeanj menj amamaanj laligoro. Korebore nene gawonja gawonja ano miria miria yonoo toya koloogiti, iyonononj ii sewanja mewutiwaajonj anji. Kaenj anji sewanja megj monej karo ii menj kagi. ³⁵Menj kanj aposol yonoo borogianonj anji korebore memeqemeanj menj amamaagitiwaa so ii batugianonj mendeema onoma laligogi.

³⁶Eja monj qata Joosef, aposol yonononj qata Barnabas qagiti, ii ananaa qanonj: Uu-nanjonango eja, iinonj wato qata Saiprus kanonj koloonj somariinj jigo gawonj ejaga (Liwait) laligoro. ³⁷Iinonj kaanagadeenj nene gawonj balonja sewanja mewutiwaajonj ano monej karo sewanja ii menj aposol yonoononj kanj borogianonj ano. Kianj.

Ananaias Safaira yoroononj tiliqili

5 ¹Kaenj ama laligogito, eja monj qata Ananaias embia qata Safaira yorononj gawonj balongaraa bakaya sewanja mewutiwaajonj ani. ²Ani sewanja karo ejanonj monej bakaya iyanjaajonj anjonj koma mesangoro embianonj ii modabororo bakaya monj menj kanj aposol yonoo borogianonj ano.

³Borogianonj anoto, Piitononj kokaenj ijoro, “Oo Ananaias, gii mono naambaajonj Satan mende qetana uuga saa qeja? Iinonj uuga saa qero giinonj batogonj Uja Toroya anjomokolonj ama munj geengaa balombaa monej bakaya anjonj koma mesanjojanj? ⁴Gii iikawaa toya koloonati, kambanj iikanonj ii geengaa bunjaga kolooro me? Geengaa balonja sewanja megj sewanja karoti, monej ii mono goo bunjaga kolooro me qaago? Gii mono naambaajonj uuganonj qaa somonjonj iwoi koi anjanj? Gii qaa qolonmolongoya jej iikaanja kanonj ejemba mende tiligonj nononjanto, Anutu iyanja mono tiligonj mujanj!”

⁵Kaenj ijoro qaa ii moma tama kamaanj namononj kemenj komuro. Kaenj komuro ejemba kuuya iikawaa bujuya moma sombugia mamaga mogi. ⁶Komuro eja gbaworo yonononj kouma qamoya menj esuuj anjonj kema ronj konjgi.

⁷Aua karonj tegoro embianonj iwoi kolooroti, ii mende moma karo. ⁸Karo Piitononj embia Safaira kokaenj qisij muro, “Oro gawonj meme balongara bakaya sewanja mewutiwaajonj ani monej karoti, ii iikawaa so me qaago? Ii mono nijona momanj!”

Qisij muro kokaenj meleeno, “Monej ii onjanonj iikawaa so karo.”

⁹Kaenj meleeno jej muro, “Oro mono naambaajonj uumotoonj ama Pombaa Uja Toroya tiligonj mujaota? Moba, loganonj komuro ejanonj menj kema ronj konjuti, iyonononj mono nagu koi dodowigi otonja mojanj.

Yonononj gii kaanagadeenj esuunj anjonj goma kembuya.”¹⁰ Kaenj jej muro iikanondeenj tama Piitowaa batanonj kemenj komuro. Komuro eja gbaworo yonononj kouma qamoya mokolonj menj anjonj kema loyaa koorononj ronj konji. ¹¹Ronj konji uumeleenj tuunj kuuya yonononj moma awawaligi bujuya seirom korebore moma sombugia mamaga mogi. Kiaj.

Aposol yonononj ejemba mamaga menj qeangonj onjonji.

¹²Kaenj anji Anutuwa ku-usunanonj aposol inaanj onono gawonj menj borogia ejemba qagianonj anji Anutunonj aiwese angoletokania kania mero batugianonj mamaga kolooro. Ejemba Jiisas moma laarigiti, kuuya iyonononj jiwowonj jigowaa totonj uutanonj uma kinj Solomombaa somben sarañawononj ajoroonj tuunj motoonjgo koloonj laligogi.

¹³Kaenj ajoroonj laligogi ejemba tosanonj keegia moma jirinjirinj ama monjonj iyonoononj mende toroqero. Kaenj qaagoto, ejemba tuunj yonononj goda mamaga qeñ onoma laligogi. ¹⁴Kaenj ajoroonj laligogito, kileñ ejemba seiseiya yonononj tuungia toroqen onoma laligogi. Eja ano emba tuunja tuunja yonononj Jiisas moma laarinj uugia meleenji tuungianonj somariinj seirom. ¹⁵Aposol yonononj gawonj kaenj megj ejemba seiseyanonj qeangogi. Kaenj qeangogitiwaajonj ama tosanonj ji ejemba unuama demberu koma anjonj kana goraayanonj kaanagadeenj duñ meagonj maki tamboma kanonj onooma kokaenj jegi, “Piitononj kanj nunuuguwaati, unjaunyanonj monokambanj iikanonj yonoononjga mombaa qaganonj uro qeangonaga.”

¹⁶Kaanagadeenj taonj ano gomanj Jerusalem siti liligonj rama kenjuti, iyonoononjga ejemba tuunj mamaganonj horonj kagi. Kaenj kanj ejemba ji injiroti ano omenonj qaamuun menj^e kokojinjinj ama onjonjgiti, ii unuama kanj kougi. Kougi kuuya yonononj qeangogi. Kiaj.

Gajobanonj aposol kapuare mirinonjga unuano kamaagi.

¹⁷Kaenj ama laligogi jigo gawonj galeñ wañanonj ano iwaa alauruta Sadiusi (Jigo gawombaa kaparañkonjonj) paati nanjonj mugiti, kuuya iyonoo iringia soono uuduuduun anji. ¹⁸Uuduuduun ama aposol onoma somonjonj gawmambaa kapuare mirinonj onjonjgi. ¹⁹Onjonjgito, gomantiinja kanonj egi Pombaanonj gajoba monjonj kapuare miri naguya naguya horonj unuama seleenjenj kamaanj kokaenj injijoro, ²⁰“Mobu, onj mono kema jiwowonj jigononj uma ejemba jaagianonj nama laaligo gbiliaa kania kuuya asuganonj injijowu.”

²¹Kaenj injijoro gomanj ano jiwowonj jigononj uma nama Buñja qaa kuma onjonjgi. Kaenj nama kuma onjonjgi jigo gawonj galeñ wañano alauruta nanjonj mugiti, iyonononj keuma jigo kaunsol tuunj ano Israel

^e 5.16 Qaamuunj ii kokaenj: Omenonj buuta muñgoro qaa bogoro laligoja.

jotamemeurugia koma horonj oŋonŋi motoonj ajoroogi. Ajoroonj nama opotoro tosaana aposol unjuambombaajonj wasinj oŋonŋi kapuare mirinonj kenŋi. ²²Kenŋito, ii iikanonj mende mokoloonj oŋoma eenj eleema sundugia kokaenj anŋi, ²³“Nono oŋanonj kapuare mirinonj keuma nagu kotakota konŋi nangi eja waagiawo yonononj nagu so nanŋi injijonj. Ii injijonto, naguya horonj uma kanonj eja monj mende mokoloojonj.”

²⁴Kaenj sundugia anŋi jigowaa kiropo galeŋ waŋa ano jigo gawonj galeŋ waŋa yonononj qaa ii moma uugia sooboo kono jegi, “Oopopoonj! Kete kaenj koloonj kanageŋ mombo sipasipa kono mono nomaenj koloowabo?” ²⁵Kaenj jegi mononj kouma kokaenj injijoro, “Mobu, eja kapuare mirinonj oŋoŋgiti, iyonononj mono jiwowonj jigononj nama ejemba Buŋa qaa kuma oŋonju!” ²⁶Kaenj injijoro jigowaa kiropo galeŋ waŋanonj opotoro unjuano kenŋi. Kema “Ejembanonj jamo giliŋ nunuwubo,” jeŋ toroko moma loloonj kotagadeenj jiwowonj jigononj uma aposol unjuama kagi.

²⁷Kaenj unjuama kanj jigo kaunsol tuunj yonoo jaagianonj oŋoŋgiti nanŋi jigo gawonj galeŋ waŋanonj kokaenj qisinj oŋono, ^{28f}“Oŋo Jiisaswaa qatanonj qaa monj mende kuma oŋombu. Nonononj kaenj jeŋ sonŋo kotakota ama oŋoninto, qaa iikawaa oŋanonj mono nomaenj kolooro? Oŋononj mono kilenj toroqenj Jiisaswaa sundu kuma oŋonŋi Jerusalem siti kuuya sokoma waŋŋia meŋ saa qero laligojonj. Ano eja iikanonj komunj saya maaro oŋononj kokaenj ninijonjkeju, ‘Iwaa qaayanonj mono Juuda nonoo qanananonj urota eja.’”

²⁹Kaenj qisinj oŋonoto, Piito ano aposol tosianonj kokaenj meleenŋi, “Nonononj ejemba oŋoo jeŋkootogia teŋ kombombaajonj ama Anutuwaanonj qaa uugininj mende sokombaa. Qaago! ³⁰Anutunonj ananaa ambosakonjurunanaa beŋgiaga kolooja. Oŋo Jiisas gere batuyanonj mondonj qegi komuroto, Anutunonj ii meŋ gbiliro waaro. ³¹Anutunonj ii meŋ gbiliŋ wama uma iyaŋaa boro dindinanonj anota raja. Eukanonj raro Anutunonj singisioŋgonana mesaonj nonomambaajonj kuuro Poŋnana ano Hamoqeŋe Tonana kolooja. Iikaana koloonj Israel kanageso meŋ letoma nonono uunana meleembombaajonj moja. ³²Nono iwoi ii iima qaa kuuya ii nanŋonj jeŋ danŋunuya koloonj nanjonj. Uŋa Toroyanonj kaanagadeenj qaa ii nanŋonj jeŋkeja. Anutunonj Uŋa Toroya ejemba jeta teŋ koma munjkejuti, mono iyonoo uugianonj ama buŋa qeŋ oŋonja.”

³³Piitononj qaa kaenj meleeno jigo kaunsol tuunj yonononj mogi uugia soononj kotowageenj kaana kotoro. Kotoro uugia gere jero aposol unjuŋi komuwutiwaajonj mogi. Kianj.

Gamalielnonj alauruta jeŋ meŋ looriŋ oŋono.

³⁴Kaenj mogito, Farisii (Kana qaawaa kaparanjkonjkonj) eja monj qata Gamaliel iinonj jigo kaunsol tuunj yonoo batugianonj raro. Iinonj Kana

^f 5.28 Mat 27.25

qaawaa boi ejaga laligoro ejemba kuuya goda qeŋ mugi jotamemegiaga kolooro. Kaŋ koloŋ waama aposol unuaŋgi seleenŋen kemeŋ boronja monj mambombutiwaajonj jeŋ kotoro.

³⁵Kaeŋ jeŋ kotoro kemeŋgi jotameme alauruta kokaenj injjoro, “Israel ejauruna, oŋo eja koi nomaenj ama oŋombuyaga, iikawaajonj mono awaagadeenj toogia moma galenj meŋ aowu. ³⁶Wala emukanonj eja monj qata Teudas iinonj waama ‘Niinonj somatagiaga koloojenj,’ jero kete gbani tosaanja tegoro laligojonj. Teudasnonj kaeŋ jero eja 400:waa so iwo toroqenj somonŋonj aonj laligogito, monjonj ii qero komuro tosianonj ejauruta wambelaan mugiti, ii kuunj oŋonŋi boratigi qemburunŋianonj janŋonj qaondabororo.

³⁷“Iwaa gematanonj Galili eja monj qata Juudas asugiro. Iinonj takis mewutiwaajonj ejemba qagia oonj arengogiti, (sensus) kambaŋ iikanonj asugiro. Asuginj ejemba tutugonj meŋ loorinj oŋono karenj ambutiwaajonj ala ilailaauruta koloogi. Kaenj koloogito, ii kaanagadeenj qegi komuro ano alauruta wambelaan mugiti, tosianonj ii kuugi toroko moma boratigi. ³⁸Kaeŋ kolooro niinonj kokaenj injjowe mobu: Oŋo mono eja koi yoŋoo selegianonj iwoi lanj mende ambu. Yoŋononj gawonj koi meŋgi qemburunj kolooji, ii balonj ejemba yoŋoo momo arengianondeenj kolooji eenj, ii mono soonj janŋonj qaombaa. Kawaajonj ii mono oŋomesaogi kamaawu. ³⁹Ii qaombaato, Anutuwaa momo areŋnonŋa koloonagati eenj, oŋononj mono qemburunj ii somonŋowombaajonj amamaawuya. Oŋo Anutu iyaŋa qetama tuarenjenj ama muŋ laligowubo. Oŋoanŋiaa kaniagia kaanja mokoloowubutiwaajonj mono toogia moma galenŋia meŋ aowu.”

⁴⁰Gamalielnonj kaeŋ injjoro gejanono qaaya analinj anŋonj koma otaagi. Ii otaanj aposol oŋoŋonŋi kougi opotorowaajonj jegi raunakapanj meŋ oŋonŋi. Raunakapanj meŋ oŋonŋi jigo kaunsol tuunj yoŋononj aposol ii Jiisaswaa qatanonj qaa monj toroqenj jewubutiwaa sonŋo kotakota ama oŋoma “Kamaanj kembu,” jegi.

⁴¹Kaeŋ jegi jigo kaunsol tuunj mesaonj kenŋi. Kananonj kema kokaenj jegi, “Jiisaswaa qataajonj ama qabuŋanana kaeŋ meŋ soojuti, ii Anutunonj moja. Iinonj nono siimbobolo iikaanja mobombaa so moma niniiro saanonj sokonja.” Kaenj jeŋ uugianonj kawaajonj qeaŋgoro aisoogi. ⁴²Aisoonj gawonj toroqenj meŋ weenj so jiwowonj jigononj ugi ano miria miria kanonj kema Buŋa qaa kuma oŋoma laligogi. Jiisasnonj Hamoqeŋe Toya Kraist kolooji, yoŋononj iikawaa Oligaa Buŋaya jeŋ iikanonj ejemba uugia kuunj laligogi. Kiaŋ.

Gawonj ilailaa eja (diikon) 7 metogonj oŋonŋi.

6 ¹Gowoko janŋogianonj somariinj uro Juuda ejemba tuunj woi koloonj laligogi. Tosianonj kantri tosianonŋa kanj Griik qaa jegi ano tosianonj iyanŋiaa balonŋianonj laligonj kouma Arameik ano Hibruu qaa jenkegi.

Kaen laligogi kambaŋ iikanonŋ niinonŋiinonŋ kolooro. Griik qaa jegiti, iyonononŋ kokaenŋ jegi boliro, “Aposol yonononŋ kambaŋ so nene hina mendeema nonomakejuto, Griik qaa jeje emba malo nonoo nene hina bakaya ii bakasasanŋ nonomakeju. Ororonŋ mende mendeenŋi mende sokonja.”

²Kaen jegitiwaajonŋ ama aposol 12 yonononŋ gowoko tuuŋ ii koma horonŋ ononŋi ajoroogi kokaenŋ injjogi, “Nonononŋ selewaa gawonŋ menŋ nembanene mendeema onoma Anutuwaa Buŋa gawombaajonŋ kambaŋana saanonŋ mende sokono uuwaa gawonananonŋ kamaawabo. Ii mende sokonja. ³Kawaajonŋ alaurunana, mobu! Onononŋ mono ononŋgiaa batugianonŋa gawonŋ ilailaa mokolonŋ onombu. Uŋa Toroyanonŋ eja uugia saa qero Anutunonŋ momakootoya qaita monŋ onono qabuŋa awaa menŋ nanjuti, mono eja iikaanŋa 7 meweenŋonŋ onombu. Ii meweenŋonŋ ononŋi gawonŋ ii ononŋi ii galeŋ koma menŋ laligowuya. ⁴Yonononŋ kaenŋ laligowuyato, nononano kambaŋ so pondanŋ qama koolinŋ Anutuwaanonŋ Buŋa qaa jejenŋa nama jeŋ seinŋ laligowonŋa. Gawonŋ iikanonŋ mono pondanŋ nambonŋa.”

⁵Kaenŋ injjogi tuuŋ kuuya yonononŋ “Saanonŋ sokonja,” jegi. Kaenŋ jeŋ eja qata Stiiwen meweenŋogogi. Stiiwen ii Anutu kotakota moma laarinŋ muro Uŋa Toroyanonŋ uuta saa qero laligoro. Toroqenŋ eja kokaenŋ meweenŋonŋ ononŋi: Filip, Prokorus, Nikanor, Timon, Parmenas ano Nikolas. Nikolas ii waba kantriwaa siti qata Antiokia kanonŋ koloonŋ kanagenŋ Juuda ejaga koloonŋ uuta Kraistwaanonŋ meleeno. ⁶Ii meweenŋonŋ ononŋi aposol yonoo jaasewanŋianonŋ uma kenŋi borogia wanŋianonŋ ama qama koolinŋ kotuegonŋ ononŋi.

⁷Anutuwaanonŋ qaa jeŋ seigi toomorianawo kolooro gowoko yonoo janŋogianonŋ Jerusalem sitinonŋ somariinŋ seiro. Jigo gawonŋ galeŋ yonoo tuunŋonŋa seiseiya yonononŋ kaanŋagadeenŋ uugia meleema Jiisas moma laarigi. Kiaŋ.

Stiiwen qelanjinŋ menŋ somonŋogogi.

⁸Anutuwaa kalenŋmoriaŋa ano ku-usuŋa kanonŋ gawonŋ ilailaa eja Stiiwembaa uuta saa qero nama aiwese angoletto somasomata ii ejemba batugianonŋ mero asugiro. ⁹Ii asugiroto, Juuda tosianonŋ waama Stiiwen tuarenŋenŋ ama mugi. “Lolonŋ kagiti, iyonoo qamakooli miri tuuŋ”^g yonoo batugianonŋ Juuda tosianonŋ Sairini ano Aleksandria Iijipt siti woi kanonŋa eleema kanŋ nanŋi. Eja kaanŋianonŋ mindirinŋ waama Silisia ano

^g 6.9 Qamakooli miri tuuŋ mombaa qata ii kokaenŋ kolooro qagi: Ejemba qabunŋagiawo yonononŋ tosaanŋa sewanŋia megii bunŋagia koloonŋ togiaa welenŋ eenŋ qenŋ laligonŋ (sleiw) borogianonŋa loloonŋ kagiti, iyonononŋ iyanŋgiaa qamakooli miri tuunŋia ama qagia kaenŋ qagi.

Eisia prowinsnonga kagiti, iyoŋoo tuuŋnonga Juuda eja tosaanja unuama motoonj Stiiwembo mondonj niinonjgiinonj ama jenonjkooli amigi.

¹⁰Kaen amigito, Uŋa Toroyanonj Stiiwen sololoooro momakooto somataa qaganonj qaaya meleema injijoroti, ii Juuda yonononj qewagowombaaonj amamaanj kamaagi. ¹¹Amamaanj kamaanj kokomomola menj kema eja tosaanja mokoloonj kuunj onjoma kanj kokaen jegi, “Iinonj mepaqepae qaa jenj iikanonj Mooses ano Anutu qetama orono monij.”

¹²Kaen jenj kema ejemba tuunj, iyoŋoo jotamemeyagia ano Kana qaawaa boi yonoo uunonjkeeme qaa jegi uugia gere jero. Gere jero tililuaan kanj Stiiwen horonj qelanjinj menj jigo kaunsol tuunj yonoo jaagianonj kengji. ¹³Kema eja tosaanja unuanjgi kouma Stiiwembaa selianonj qaa qolonjmolongoya kuunj kokaen nangonj jegi, “Eja koi kanonj mono jiwowonj jigonana ano Mooseswaanonj Kana qaa tuarenjenj ama mende mesaonjkejato, ii toroqen jenjkeja. ¹⁴Tuarenjenj ama kokaen jero monij, ‘Jiisas, Nazaret ejanonj mono jiwowonj jigo koi kondeeno qeqelalanj ewaa ano Moosesnonj Kana qaa nononota eji, ii utegowaa.’ ”

¹⁵Kaen jegi jigo kaunsol tuumbaa ajoajoroononj ragiti, ii kuuyanonj Stiiwen tororo uugi kaitanianonj Siwe gajoba tani kaanja kolooro iima mogi. Kiaŋ.

Stiiwenonj qaa kitia meleema jero mogi.

7 ¹Stiiwen qaa jakeyanonj oonjgi nano jigo galenj waŋanonj kokaen qisinj muro, “Qaa ii hoŋa me qolonjmolongoyaga?”

Stiiwenonj Aabrahambaa sunduya jero.

²^hQisinj muro kitia kokaen meleeno, “Ejauruna, maŋ daremuna, niinonj kokaen injjowe mobu: Ananaa ambonana Aabrahamnonj Mesopotemia balononj laligoro asamararanj Toya Anutu iinonj asuginj muro Mesopotemia mesaonj Haran gomanonj kema laligoro. ³Anutunonj kokaen ijoro,

‘Gii geengaa gomaŋ balonja ano tinitosauruga onjomesaonj balonj monj qendeema gomaŋati, mono iikanonj kema laligowa.’

⁴Kaen ijoro moma Kaldia gomaŋ mesaonj Haran gomanonj kema laligoro. Iikanonj laligoro maŋanonj komuro Anutunonj wasinj murota onj kambaŋ kokaamba koi laligojuti, mono balonj kokanonj kanj kanaiŋ rama laligoro.

⁵Balonj kokanonj rama laligoro Anutunonj balonj kitia boronja monj kana tamboyaa so ii mende buŋa qenj muro. Balonj koi kawaa toya mende totoonj kolooroto, Aabrahambaa gbilia mende kolooro Anutunonj kambaŋ iikanondeenj iwaa qaa waladeenj kokaen jenj somonjgoro,

‘Niinonj gomaŋ koi ii gii ano goo gemaganonj gbiliuruga koloowuti, mono iyoŋoojonj onjombe iikawaa toya koloowuya.’

^h 7.2-3 Jen 12.1 ⁱ 7.4 Jen 11.31; 12.4 ^j 7.5 Jen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8

6^kKaen jen toroqen qaa kokaen jero,

‘Goo gbiliuruganog goman mongen kema wabaya koloon laligowuya. Wabaya koloon laligogi goman iikawaa toya yononog somonog onogngi togiaa welen een qen laligowuya. Kaen laligogi ama riin onogngi gawon binawo binawo een megí sewana mende onogngi gbani 400:waa so konajilin qaganog laligowuya.

7 Kaen laligowuyato, niinog kanagen balog ejemba welenjia qen laligowuyati, ii qanon ama jen tegog onomaŋa.’

Anutonog toroqen kokaen jero,

‘Kaen kolooro gbiliuruganog goman ii mesaog goman kokanon eleema kan waena menj mepeseen noma laligowuya.’ Kian.

Aisak, Jeikob ano Joosef yonoo sundugia jero.

8^l“Anutonog Abraham kaen ijog aiwese kokaen ambutiwaajog jero moro, ‘Ono niwo soomoggo ambutiwaajog mono noo aiwese asa koma eja selegia kotoŋ laligowu.’ Iikawaa so Abrahamnog meria Aisak kolooro ween 8 tegoro kanog Anutuwaa aiweseya menj selia kotoro. Aisaknog meria Jeikob mekoloon aiwese ii kotoro ano Jeikobnog merauruta mekoloon onoma iikawaa so kotoŋ onono. Jeikobwaa merauruta 12 yononog Israel nonoo ambosakonurunanaga koloogi.

9^m“Ambosakonurunananog kogia Joosef ii gema qen muŋ sewana mewutiwaajog angi tosianog sewana menj wama Iijipt kantrinog kema onogngi laligoro. Iikanog laligoroto, Anutonog iwo laligoro. 10ⁿIwo laligoro konajilin kania kania qaganog uro moroti, kuuya iikanogga mono metogog muro. Metogog muŋ kalemoriaŋa muro momakootoya awaa kolooro. Ii kolooro Iijipt kantriwaa faarao kin iwaa jaanog keuro iiro sokono eja poŋ kuuy muro Iijipt kantri ano faarao kimbaa jinkarog miri iwoiya galeŋ koma onoma laligoro. 11^oGaleŋ koma onono bodi kambaŋa kan kuuro Iijipt kuuya ano Keinan goman ii sokono. Kawaaajog ejemba yononog majakaka somata moma koroweborowe laligogi. Kaen laligon ananaa ambourunananog nembanene mokoloowombaaajog memeanogngi.

12“Kaen memeanogngi ‘Iijipt gomanog dumuŋ kota eja,’ kaen jegi Jeikobnog moro. Kaen moma merauruta, ananaa ambourunana ii indin mutuya wasin onono kanog kenŋi. 13^pKaen kema laligon eleema manŋiaanog kagi. Kanagen indin moŋ mombo kenŋi Joosefnog kaniaya inisaano mogi. Mogi faarao kinog kaanideen tinitosaya injiima kaniagia moma kotoro. 14^qMoma kotoro Joosefnog qaa ama maŋa Jeikob ano

^k 7.6-7 Jen 15.13-14; Eks 3.12 ^l 7.8 Jen 17.10-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-35.18

^m 7.9 Jen 37.11, 28; 39.2, 21 ⁿ 7.10 Jen 41.39-41 ^o 7.11 Jen 42.1-2 ^p 7.13 Jen 45.1, 16

^q 7.14 Jen 45.9-10, 17-18; 46.27

tinitosauruta kuuya ii koma horonj onono iwaanonj kenji. Ejemba kengiti, iyonoo jangogia ii 75 kolooro.

¹⁵“Jeikob kaen wanji Iijipt gomanonj keno. Kema laligonj iikanonj komuro. Ambourunananonj kaanagadeen komudaborogi.

¹⁶“Komudaborogi qamogia mej anjonj Keinan gomanonj eleema Sekem gomanonj kan ronj koma ononji. Wala eenanonj Aabrahamnonj Sekem (Sikem) laligonj balonj monj eja qata Haamor iwaa gbiliuruta yonoononja monejonj sewanja meroti, mono iikawaa qasirianonj jamo kobaa uroroonj kanonj ama ononji.” Kiaj.

Moosesnonj Iijipt kantrinonj koloonj laligonj kouro.

¹⁷“Stiiwenonj toroqenj kokaen jero, “Anutunonj wala eenanonj soomongo qaa Aabraham muroti, ii honjowo koloowaatiwaa kambanja torinj dodowiro. Dodowiroti, iikawaa so Israel yonononj Iijipt gomanonj koloonj seinj laligogi tuunjanonj somariinj uro. ¹⁸Somariinj uro faarao kinj monjonj waama kanainj Iijipt galej koma onono. Faarao kinj gbilia iinonj Joosefwaa kania mende moma laligoro. ¹⁹“Iwaa kania mende moma ananaa kanageso ii anjomokolonj qaganonj tiligonj ambourunana ama riinj onono laligogi. Kaen laligogi kinjonj Israel yonoo jejkooto kotakota kokaen ano, ‘Ono mono meraurgia bubuga ii onoma yamagenj kema apunonj giligi kemenj komuwu.’

²⁰“Jenjkooto kaen ano kambanj iikanonjadeenj mera monj qata Mooses kolooro. Anutunonj ii iima moro sokono. Mooses kolooro nemunmanjanonj ii koinj karoombaa so mirigaranonj galej koma laligori. ²¹“Koinj karoonj ii tegoro nemunanonj mej yamagenj kema kondenonj apu qaganonj ama mesangoro. Mesanjonj keno faarao kimbaa boratanonj mokoloonj mero meria kolooro galej koma muro laligoro. ²²Kaen laligoro Iijipt yonoononj momo ano kaiyaka kuuya ii kuma mugitiwaa so Iijipt yonoononj momakooto eja somata kolooro. Iinonj qaaya ano nanamemeja ii esunmumu qaganonj jej ama laligoro.

²³“Mooses gbania 40 tegoro kanonj Israel daremunuruta yonoo prowinsnonj kema injimambaajonj romonjonj qaaya somonjonj keno. ²⁴Kema Iijipt ejanonj Israel eja monj iwo eenj toontoonj angowowo ama horonj ureenj ama munj qero iiro. Iima kema Israel eja ii ilaanj munj gematanonj kema ironja meleema Iijipt eja ii qenj qero komuro. ²⁵Qero komuro Anutunonj Mooseswaanonj laarinj Israel ejemba faarao kimbaa borononga metogonj onomambaajonj ku-usunj muro karo. Yonononj Mooses iima kaniaya iikaen saanonj moma asariju, iikaen romonjgoro, yonononj ii mende moma asarij eenj tompinj laligogi.

^r 7.15 Jen 46.1-7; 49.33 ^s 7.16 Jen 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Joos 24.32 ^t 7.17-18 Eks 1.7-8

^u 7.19 Eks 1.10-11, 22 ^v 7.20 Eks 2.2 ^w 7.21 Eks 2.3-10 ^x 7.23-29 Eks 2.11-15

26 “Gomaŋ ano mombo yoŋoonoŋ keno Israel eja woiyanoŋ aori iriiro. Iriima batogoŋ batugaranoŋ luae koloowaatiwaajoŋ moma kokaen irijoro, ‘Eja woi, oro daremuŋga. Oroaŋgara motoonoŋ mono naambaajoŋ kaen tiwilaan aojao?’ 27 Kaen irijoroto, ejanonŋ alia meŋ bolin muroti, iinonŋ mono Mooses geriawo utama muŋ kokaen jeŋ muro, ‘Gii nonoononŋ galenkonkonŋ ano jenteego ejaga koloojaŋ me? Moronoŋ kuunŋ gonota nanjaŋ? 28 Gii woraŋ Iijipt eja qena komuroti, mono kaanjadeenŋ nii numambaajoŋ jejaŋ me?’ 29 Kaen qisinŋ muro qaa kawaajoŋ ama Iijipt kantri mesaonŋ oloŋ koma Midian gomanonŋ kema wabaga laligoro. Iikanonŋ laligonŋ emba meŋ merawoita woi mekolooŋ orono laligogi.” Kian.

Moosesnoŋ balonŋ qararaŋkonkonŋanoŋ gbani 40 laligoro.

30 ^zStiiwenonŋ qaa toroqenŋ kokaen jero, “Kaen laligogi gbani 40 tegoro kanonŋ Moosesnoŋ balonŋ qararaŋkonkonŋanoŋ liligonŋ baŋa qata Sainai iikawaa kaniaonŋ laligoro Siwe gajoba moŋnoŋ asugiro. Ii gere jerendenŋ batuyanoŋ gere bolanŋ koloonŋ mende jeŋ kotoroti, iikanonŋ asuginŋ muro. 31 Kaen asuginŋ muro tani iikawaajoŋ waliŋgoŋ kania iima moma kotomambaajoŋ kosianonŋ keno Anutuwaanonŋa qaa moŋ kokaen kolooro moro, 32 ‘Niinonŋ goo ambosakonŋuruga yoŋoo Anutugiaga koloojenŋ. Niinonŋ Aabraham, Aisak, Jeikob yoŋoo Poŋgiaga laligonŋ kouma laligojenŋ.’ Qaa kaen kolooro moma jeneŋa kanaiŋ ororo iikaanŋ baagen uunŋ iimambaajoŋ toroko moro.

33 “Toroko moroto, Poŋnonŋ kokaen ijoro, ‘Balonŋ riinŋ nanjaŋi, ii balonŋ kowogaga. Kawaajoŋ gii mono kana esuga qetegowa. 34 Noo ejemba tuunŋuruna Iijipt laligojuti, ii ama riinŋ onŋonŋi siisiwaewae qaganonŋ aonŋ oronŋ laligoju. Niinonŋ ii iima kotonŋ laligojenŋ. Yoŋnonŋ onŋonŋonŋ unŋuro saama welenjuti, niinonŋ ii modaborojenŋ. Niinonŋ yoŋoo borogianonŋa metogonŋ onomambaajoŋ kamaajenŋ. Kawaajoŋ gii mono keteda koi waama kana wasinŋ gombe Iijipt kema!’ Kaen ijoro.”

Moosesnoŋ Israel unŋuano gbani 40 kananonŋ laligogi.

35 ^aStiiwenonŋ qaa toroqenŋ kokaen jero, “Yoŋnonŋ Mooses qakooma kondama muŋ kokaen ijogi, ‘Gii galenkonkonŋ ano jenteego ejaga koloojaŋ me? Moronoŋ kuunŋ gonota kaya nanjaŋ?’ Kaen qakooma ijogito, Anutunonŋ Mooses ii wasinŋ muro yoŋoo eja poŋgia kolooro. Siwe gajobanoŋ gere jerendenonŋ bolanŋ jero kanonŋ asuginŋ muroti, iinonŋ mono Anutuwaanonŋ buju qaa ii meŋ kanŋ uuta kuuro mootogo ejagiaga kolooro. 36 ^bIsrael mootogo ejagia koloonŋ ejembauruta ii aiwese angoletto kania kania meŋ Iijipt kantrinonŋa metogonŋ unŋuano mesaonŋ Kowe Osoga

^y 7.29 Eks 18.3-4 ^z 7.30-34 Eks 3.1-10 ^a 7.35 Eks 2.14 ^b 7.36 Eks 7.5; 14.21; Janŋ 14.33

iikanonj kagi. Emu kagi kanonj ano balon qararanjonkonjanonj kaanjiadeen toroqen aiwese angoletto morota morota ii gbani 40:waa uutanonj menj qendeeno iima laligogi. ³⁷cMoosesonj eja ponjia laligonj Israel kanageso ii kokaen injoro, ‘Anutunonj Juuda tuuj onoo batugianonjga gejatootoo eja monj meweengonj kuuro nii kaanja koloowaa.’

³⁸d“Israel yonononj balon qararanjonkonjanonj kanj laligogi eja ponjia koloonj ananaa ambosakonjurunana yonowo laligonj kanagesogia galenj koma onono. Galenj koma onoma baanja qata Sainai iikanonj uro Siwe gajoba monjonj qaa ijoro moma iwo laligoro. Kaenj laligonj Anutunonj laaligo kotigaa qaaya suulanj ijoro moma laligoroti, iinonj qaa ii iikawaa so jero nonoo Buja kolooro.

³⁹e“Tinonj eja ponjia laligoroto, ananaa ambosakonjurunana yonononj qaaya tenj koma mubombaajonj mojogia tiiro gema qegi. Gema qenj utama munj uugia meleeno Iijipt kantrinonj mombo eleembombaa siija mogi. ⁴⁰fKaenj moma Mooseswaa data Aaron ii kokaen ijogi, ‘Moosesonj eja Ponjana koloonj Iijipt kantrinonjga metogonj nunuano kaniji, iinonj baananonj uma tani nomaenj kolooji, nono ii mende mojonj. Ii mende mojonjiwaajonj giinonj saanonj tando lopionj mena iikanonj jotamemenana koloogi kanagianonj toroqen kembonja.’

⁴¹g“Kaenj ijonj iikanondeenj goul menj kanonj lopionj monj bulmakao meriaa tani megii. Ii menj siimolonj menj kanj ama munj lombanj onj iwoi borogianonj megiti, iikawaa korisoro ama mepeseegi. ⁴²hKaenj anjito, Anutunonj ii iima mojoya tiiro gema unjuro Sombimbaa senjelao Toya waegia menj mepeseenj onjombutiwaajonj onjomesaoro. Gejatootoo eja Aamosonj qaa monj ooro Buju Terenonj eji, mono iikawaa so kokaen anji,

‘Oo Israel ejemba, onj balon qararanjonkonjanonj kanj gbani
40:waa so laligonj kambanj iikanonj oro siimolonj onj nandunj
tosaanja menj kanj noma laligogi me qaago?’

⁴³ Ii qaagoto, onononj mono benj qata Moolek iwaa opo sel kuuja ii anjogogi ano benj qata Refan iwaa senjelao unjaya ii anjonj kanj laligogi.

Onononj unj lopionj ii waegara menj mepeseenj orombombaajonj megii bunjagia kolooro.

Kawaajonj ama niinonj mono konjoma onjombe kereurugianonj kanj unjuaŋgi kema laligonj koriganonj Babilon kantriwaa gematanonj uma laligowu.’” Kiaŋ.

Stiiwenonj opo sel jigowaa qaaya jero.

⁴⁴h“Ambosakonjurunana yonononj balon qararanjonkonjanonj kanj laligonj Anutuwwa dangunu kuuŋ opo sel jigo menj anjonj laligogi.

^c 7.37 Dut 18.15, 18 ^d 7.38 Eks 19.1–20.17; Dut 5.1–33 ^e 7.40 Eks 32.1

^f 7.41 Eks 32.2–6 ^g 7.42–43 Aam 5.25–27 ^h 7.44 Eks 25.9, 40

Ii meŋ angoŋ Anutunonj jigoya mewutiwaajonj Mooses jeŋ koton muŋ uŋa sareya qendeema muro iiroti, mono iikawaa so megi nano. ⁴⁵ Moosesonj ambosakonjurunana galenj koma onono yonononj opo sel jigo ii angoŋ laligogi. Kanagenj Joosuanonj waama galenj koma onono gbiliurugianonj jigo ii buŋa qeŋ angoŋ toroqen kanj laligonj kantri kokanonj kougi. Kantri kokanonj kougi Anutunonj balonj toya tuuŋa tuuŋa onotaaro kenji gomangia angoŋ koma megi. Meŋ rama laligogi kinj Deiwid kolooro.

⁴⁶ ^j“Iinonj koloonj Anutu jaasewananonj kaleŋmorianja mokoloonj kokaenj qisinj muro, ‘Anutu Jeikobwaa beŋa, giinonj saanonj jena niinonj jeŋ kotowe nono goojonj jiwowonj jigo waŋa mewonja.’ ⁴⁷ ^kKaenj qisinj muroto, Solomononj jeŋ kotooro Anutuwaajonj jiwowonj jigo megi. ⁴⁸ Ii megito, Uuta Somata iinonj ejanonj miri borogianonj megiti, iikanonj mende laligoja. Kawaa qaaya gejatootoo eja moŋonj kokaenj oorota eja,

⁴⁹ ^l“Poŋnonj jeja: Noononj jinŋkaronj duŋ rarana ii Siwenonj ero namo ii kananaa doya kolooro iikanonj riin rajenj.

Ono mono noojonj miri tania nomaenj megi sokonaga?

Me miri dakanonj mokoloonj nonji iikanonj uma haamo meŋ laligowenaga?

⁵⁰ Iwoi kuuya ii mono neeno neenaa boronanonj mokoloonj onjombeti, ii moju.” Kianj.

Stiiwenonj kaunsol yonoo uugia kuuro.

⁵¹ ^m“Oo qaaqeqe ejemba, onoo uugianonj mono duuro gadokopa koloaju. Gejagianonj honjonj mende totoonj tooja! Ii duujiwaajonj Anutuwaanonj qaa qotogonj gejajojomban amakeju. Ambosakonjurugianonj Uŋa Toroya tuarenjenj ama muŋ laligogi onononj mono yonoo so toroqen kaanjadeen Uŋa Toroya suulanj gema qenkeju! ⁵² Onoo ambosakonjurugianonj gejatootoo ejemba afaŋa qaago sisiwerowero ama onoma laligogi. Yonoononga morononj kakasililinj mende mokolooro? Yonononj Eja Solanjonj asugiwaatiwaa gejatootoo qaaya jegi ii unugi komugi. Yonononj komugi Eja Solanjonj anjo asugiro onononj ii memelolo meŋ muŋ qegi komuro. ⁵³ Anutunonj gajobauruta wasinj onono Siwenonja kamaanj Kana qaa ononji Bunagia kolooroto, onononj ii mende tenj koma otaanj laligogi.” Kianj.

Stiiwen jamononj qegi komuro.

⁵⁴ Stiiwenonj qaa kaen jero jigo kaunsol yonononj mogiti, ii uugia soononj kootoya kaanja kotooro. Kotooro uugia gere jero ambari kinj waama nanji.

^j 7.45 Joos 3.14-17 ^j 7.46 2 Sml 7.1-16; 1 Hist 17.1-14 ^k 7.47 1 Kinj 6.1-38; 2 Hist 3.1-17
^l 7.49-50 Ais 66.1-2 ^m 7.51 Ais 63.10

⁵⁵Kaen angito, Uŋa Toroyanon Stiiwembaa uuta saa qero jaaya Siwenon uuro uro Jiisas Anutuwaa asamararan uutanon eukanon Anutuwaa boro dindijanon nano iiro. ⁵⁶Jiisas iima jero, “Mobu! Siwe aantano Siwe gomambaa Eja hoŋanon mono Anutuwaa boro dindijanon nano iijer.”

⁵⁷Kaen jero moma qa gigilaagi guju somata waaro gejagia borogianon gojoma kuuyanon lugun kema qelanjin megī. ⁵⁸Kaen men taon goraayanon ororaan kema seleenjen ama jamonon kanain gilin qegi. Kaen qegi tosanon ii iima nama malekugia qetegon meloloon eja gbaworo Soolwaa kosianon anji. ⁵⁹Kaen ama jamonon gilin qengadeen nanji Stiiwenon Anutuwaa qama koolin kokaen jero, “Oo Pon Jiisas, gii mono kokoosona men anjon komba!” ⁶⁰Kaen jen kemen simin kuma qa gigilaan jero, “Pon, singisongo koi anjuti, iikawaa lombota mono yonoo qagianon mende amba!” Kaen jen goron qen komuro. Kian.

Soolnon uumeleen tuun sisiwerowero ama onono deenji.

8 ¹Stiiwen qegi komuroti, ii Soolnon kaanagadeen moro sokono. Kamban iikanonadeen sisiwerowero somata kolooro Jerusalem sitiwaa uumeleen tuun kazi ama ononji. Kawaajon yononon korebore siti mesaon deema Judia ano Samaria prowins woi ii sokoma kenji aposol yononondeen kaparan koma sitinon laligogi. ²Ejemba Anutu goda qen waeya men laligogiti, iyonoononga tosanon Stiiwen komurotiwaajon jinjen qama mamaga saama qamoya men kema ron konji.

³“Ron konjito, Soolnon uumeleen kanageso jaabamagege men onoma miria miria liligon uma uumeleen eja ano emba ororaan unuama gilin onono kamaagi jero kapuare mirinon ononji. Kian.

Filipnon Samaria sitinon Buŋa gawon mero.

⁴Uumeleen ejembanon deema goman so kema kan liligon laligogiti, iyononon Oligaa Buŋa jen iikanon ejemba uugia kuun laligogi. ⁵Filipnon Samaria prowinswaa siti monon kemen Hamoqeqe Toya Kraistwaa kania jen asarin onono mogi. ⁶Ii jen asarin onoma angoletto mero letono ejemba tuun yononon ii iima qaa jeroti, ii uumotoon ama geja ama moma anjon konji.

⁷Filipnon gawon mero Anutuwaa ku-usujanon omejiilan mamaga ii ejemba uugianonga onotaaro. Onotaaro qa bobolo qama kouma kenji. Gawon mero ejemba seiseiya bakagia koomuya koloon meendanogoya laligogiti, ii qeangogi. ⁸Kaen kolooro Samaria sitinon korisoro uuta koloon ero. Kian.

Sele galeŋ eja Saimonon umbuqumbulin ano.

⁹Korisoro eroto, Samaria siti kanon owen jenan eja mon qata Saimon laligoro. Iinon gbani tosaanja suuqanoron hamoqeqe gawon

^a 8.3 Apo 22.4-5; 26.9-11

menj Samaria ejemba walingonj onono laligogi. Kaenj laligogi “Eja uuta koloojen,” jenj iyaŋaajonj moro uro. ¹⁰Ejemba uuta ano kamaanqeqeta yonononj korebore Saimombaa qaawaajonj geja ama moma kokaenj jenj laligogi, “Anutuwaa esunja qata ‘Ku-usunj somata,’ qajuti, iikanonj mono eja kawaa uutanonj kemerota eja.” ¹¹Saimononj suuqanqoronj hamoqeqe gawonj ii kambaŋ koriga mero ejembanonj walingonj laligogi. Kaenj ano walingonj laligotiwaajonj ama iwaanonj qokotaanl laligogi.

¹²Kaenj laligogito, Filipnonj kaŋ Anutuwaa bentotononj keubombaa Oligaa Buŋa ano Jiisas Kraist qataa kania ii jenj asariŋ onono. Ii jenj asariŋ onono ejemba mamaganonj Buŋa qaa moma laariŋ uugia meleenji oomulu menj onono. ¹³Kaenj anji Saimononj kaanagadeen qaa ii moma laariro oomulu menj mugi Filipwaa kosianonj kaŋ laligonj otaaro. Kaenj kolooro Filipnonj angoleto aiwese somasomata mero asugiro ii iima walingonj laligoro. Kiaŋ.

Uŋa Toroyanonj Samaria yonoo uugianonj kemero.

¹⁴Samaria ejembanonj Anutuwaanonj Buŋa qaa kaenj moma anjalij angonj konjgiti, iikawaa bujuyanonj seiŋ Jerusalem sitinonj keno aposol yonononj mogi. Yonononj ii moma Piito ano Jon meweenqonj wasiŋ oronji yonoononj keni. ¹⁵Kema keuma yonoojonj ama qama kooliŋ Uŋa Toroyanonj uugianonj kemebaatiwaajonj Ponj qisiri. ¹⁶Kania kokaembaajonj qisiŋ qama kooliri: Yonononj Ponj Jiisaswaa qatanonj oomulu menj ononjgito, Uŋa Toroyanonj yonoononjga mombaa uutanonj mende kemero eenj laligogi. ¹⁷Kawaajonj qama kooliŋ borogara waŋgianonj ani Uŋa Toroyanonj uugianonj kemero megii. Kiaŋ.

Saimononj Uŋa Toroya sewanja memambaajonj jero.

¹⁸Aposol yorononj borogara ejemba waŋgianonj ani Anutononj iikawaa so Uŋa Toroya yonoo uugianonj ano Saimononj ii iima monen menj kaŋ kokaenj irijoro, ¹⁹“Oro mono ku-usunj kaanja ii nii monj noni menj borona daen yonoo waŋgianonj amanjati, Uŋa Toroyanonj mono iyonoo uugianonj kemebaa.”

²⁰Kaenj irijoroto, Piitononj kokaenj jenj muro, “Ae! Yamagenj! Giinonj Anutuwaa kalaŋa ii monenonj sewanja memambaajonj jejanj. Kawaaajonj gii mono monenqawo gere sianonj kemeba. ²¹Goo uuganonj Anutuwaa jaanonj mende diŋgoja. Kawaaajonj gii Buŋa qaa kokawaa honja monj mende totoonj mewaga. ²²Kilenqaganonjga mono uuga meleema Ponj qama koolina iinonj uumomogaa siŋgisongoya ii mesaonaga. ²³Goo uuganonj kobooro tomembombombonj kaanja juma saa qeŋ gonja. Siŋgisongoganonj mono kasa kaanja kokosiŋ gono osijaŋ.”

²⁴Piitononj kaenj jenj muro owenjenjanj eja Saimononj kokaenj meleema orono, “Oro mono noojonj ama Pombaajonj qama kooliri qaa jejaoti, iikawaa honja monj mende koloonj nonaga.”

²⁵ Aposol yoronon Pombaa Buṅa qaa ii siti iikanon nanḡon jeṅ jeṅ asarin onomesaon keni. Kananon kema Samaria prowinswaa gomaṅa gomaṅa liligon ejemba uugia Oligaa Buṅa qaanon kuun onoma laligon Jerusalem sitinon eleema keni. Kian.

Filipnon Afrika eja mon ii Buṅa qaa ijoro.

²⁶ Pombaanon gajoba monnon Filip qaa kokaen ijoro, “Gii mono Jerusalem siti mesaon Saut waagen kema. Balon qararanḡonḡonanon kana isia (walaga) Gaza taanon kemenḡejuti, mono iikanon kema.”

²⁷ Kaen ijoro Filipnon afaangon mesaon keno. Kema Afrika eja monnon gomananon eleema keno kananon mokoloro. Iinon Etiopia kantriwaa kandasi kwiimbaa jawiṅa uuta koloon emba pombaa jinḡkaron mirianon monen ano esuhina iwoiya galeṅ koma laligoro. Seliaa iwoiwaajon ama Juuda eja koloomambaajon amamaaroto, kileṅ Anutuwaa waeya meṅ mepeseemambaajon Jerusalem sitinon karo.

²⁸ Kaṅ gomananon eleemambaajon hoos karenon uro hoosnon horogi kananon keno. Iikanon kema gejatootoo eja Aisaiawaa buk kotuma weenḡon raro. ²⁹ Kaen koloro Uṅa Toroyanon Filip saṅe qeṅ muṅ qaa kokaen ijoro, “Gii mono hoos kare iikawaa kooronanon kema metetereṅ kema.” ³⁰ Uṅa Toroyanon kaen ijoro iikanondeṅ bobogarin kosianon keno. Kema ejanon gejatootoo eja Aisaiawaa buk iikanon Buṅa qaaya weenḡoro moro. Moma kokaen qisṅ muro, “Qaa weenḡoṅani, ii saanon moma asarijan me qaago?”

³¹ Qisṅ muro ijoro, “Monnon mende jeṅ asariro neeno ii nomaen moma asariwenaga?” Kaen ijoro hoos karenon uro motoon rari. ³² Buṅa Tere weenḡoroti, ii kokaen,

“Ejanon lama qeṅ kotowombaajon meṅ wanḡuti, ii mono iikawaa so osoṅ sororonḡon ero.

Galejanon lama meriaa juya bianḡkatinon motoro kooronanon goron qeṅ otoṅa qaa nanḡi, iwaa so mono mende qama waunḡoro.

³³ Meṅ kamaan mugi monnon qaa jakeyanon qaayaa kitia mende nanḡon jero eeṅ laṅ jeṅ tegogi. Namonon laaligoya kaen wanḡi komuro.

Gbiliuruta qaa komuro. Kawaajon monnon qa areṅa kanagen mende weenḡon jewaa.”

³⁴ Jawinon ii weenḡon Filip kokaen qisṅ muro, “Gejatootoo ejanon qaa ii morowaajon jeṅa? Ii iyaṅaajon me eja mombaajon jeṅa? Gii saanon iikawaa kania nijowa.” ³⁵ Kaen qisṅ muro gejatootoo yonoonon Buju Terenḡa kanaiṅ Jiisaswaa Oligaa Buṅa ii kaniawo jeṅ asariro moro.

³⁶ Kaen amiṅ moma kananon kema apu kosianon keuri kwiin jawinanon ijoro, “Iiba, apu bereṅa koi eja. Kawaajon gii saanon oomulu meṅ nomba.

Qaa moŋnoŋ aŋgoŋ koma gonja me qaago?” ³⁷(Kaen ijoro Filipnoŋ jero, “Gii qaa gijojeŋi, ii uuga kuuya Anutuwaanonŋ ama moma laarijaŋi een, ii saanonŋ amaŋa.” Jero qaa kokaen meleeno, “Jiisas Kraistnoŋ Anutuwaa Meria koloaja, niinoŋ ii moma laarijeŋ.”

³⁸Kaen meleema jeŋ kotoro hoos kare somoŋgogi aŋgarakuŋ apunonŋ kemeŋ Filipnoŋ oomulu meŋ muro. ³⁹Ii meŋ muro apunonŋga kouri Pombaa Uŋa Toroyanonŋ Filip wano uma aliŋo kwiin jawiŋanonŋ ii mombo mende iiro. Mende iiroto, toroqeŋ korisoro qaganonŋ gomaŋ baloŋanonŋ Etiopia keno. ⁴⁰Filipnoŋ aliŋ kema taonŋ qata Asdod kanonŋ asugiro mokoloogi. Iikanonŋadeeŋ toroqeŋ taonŋ taonŋa liligoŋ kanonŋ Oligaa Buŋa qaanonŋ ejemba uugia kuuŋ kema laligoŋ Sisaria taononŋ kouro. Kiaŋ.

Poŋnoŋ Sool asugiŋ muro uuta meleeno.

Apo 22.6-16; 26.12-18

9 ¹Kambaŋ biiwia kanonŋ Soolnoŋ uugere qaganonŋ nama uu selia bolanŋ qetano Pombaa gowokouruta uŋuŋ ureeŋ oŋoma laligoŋ. Kaen laligoŋ jigo gawonŋ galeŋ waŋa iwaanonŋ keno. ²Iwaanonŋ kema kokaen kuuŋ qisiŋ, “Kana gbilia otaanŋ laligojuti, iyoŋoononŋga toŋianonŋ koriganonŋ Damaskas sitinoŋ laligoju. Kawaajonŋ niinoŋ saanonŋ endu kema moŋgama oŋoma moŋ mokoloomaŋati, ii mono somoŋgoŋ wama Jerusalem sitinoŋ kamaŋa. Damaskas sitinoŋ Juuda nonoo qamakooli miri galeŋ komakejuti, iyoŋononŋ ii aŋgoŋ koma oŋombubotiwaajonŋ mono jenteego tere oonŋ nona meŋ kema qendeema oŋomaŋa.” Kaen jero ooro meŋ keno.

³Kananonŋ kema kema Damaskas siti dodowimambaajonŋ ano iwoi moŋ uulaŋawo kokaen kolooro: Asamararaŋ moŋ Siwenonŋga oobili kaanŋa asugiŋ kamaanŋ liligoŋ muro. ⁴Liligoŋ muro tama namononŋ kemeŋ eŋ otonŋ moŋ moro qaa kokaen ijoro, “Sool Sool, gii mono naambaajonŋ sisiwerowero qaganonŋ ama nonjanŋ?”

⁵Kaen ijoro Soolnoŋ qisiŋ jero, “Poŋ, gii morononŋ?” Kaen jero meleeno, “Nii Jiisas sisiwerowero qaganonŋ ama nomakejaŋi, nii mono ii. ⁶Ii koloojento, saanonŋ waama sitinoŋ kema. Iikanonŋ kema naa iwoiga ambagati, moŋnoŋ iikawaa bujuya gijowaa.”

⁷Eja iwo keŋgiti, iyoŋononŋ qaagia bogoro totomiŋ naŋgi. Yoŋononŋ qaa otonŋ oŋanonŋ mogito, eja moŋ mende iigi. ⁸Qaa meleeno Soolnoŋ namononŋga waaroto, jaaya uuŋ iwoi moŋ mende iima titou kuuŋ nano. Kaen nano borianonŋ meŋ Damaskas sitinoŋ wama keŋgi. ⁹Keŋgi weeŋ karoonŋ kawaa so titou rama apu me nene moŋ mende neŋ een raro. Kiaŋ.

Ananiasonŋ Sool oomulu meŋ muro.

¹⁰Damaskas sitinoŋ Jiisaswaa gowoko moŋ qata Ananias laligoŋ. Poŋnoŋ kotonŋ kondooro jaameleeŋ uŋa iiro “Ananias!” qaro. Qata qaro jero, “Oo Poŋ, nii koi rajenŋ.”

¹¹Kaerj jero Poŋnoŋ kokaerj ijoro, “Gii mono waama kana qata Kana Dindiŋa jeŋkejuti, iikanonj kema. Iikanonj kema Juudaswaa mirinonj uma Tarsus eja qata Soolwaaŋonj qisiwa. Moba, iinonj nii qama koolinj noma raja. ¹²Qama koolinj rama uutanonj jaameleerj unja monj kokaerj iiro: Eja qata Ananaiasnonj miria uutanonj kouma jaaya mombo toowaatiwaaŋonj boria waŋananonj ambaa.”

¹³Poŋnoŋ qaa kaerj ijoro kokaerj meleeno, “Oo Poŋ, ejemba mamaganonj eja iikawaa sunduya jedaborogi mobe. Iinonj Jerusalem sitinonj goononj kanagesouruga soraaya ii mamaga unjuŋ ureerj oŋoma laligoro. ¹⁴Jigo gawonj galenj waŋa yoŋononj nemuŋ koma ku-usuŋ mugi Damaskas siti kokanonj kaanagadeerj gawonj iikayadeerj memambaajonj karo. Ejemba goo qaga qama koolinjkejonj, iinonj mono nono korebore nonoma somonjonj nonomambaajonj moja.”

¹⁵Kaerj meleenoto, Poŋnoŋ kokaerj ijoro, “Niinonj eja ii meweerjgonj mube qana bosima noo manja qerj laligowaa. Kaerj laligonj gomaŋa gomaŋa liligonj noo Buŋana jeŋ seiro Israel ano waba kantri ejembanonj momakebuya. Qaa jakeya jakeya kanonj horogi eja poŋ mamaga yoŋoo jaagianonj keuma noo Buŋana injijoro mobuya. Kawaajonj mono kilenj kema. ¹⁶Iinonj qana bosima kawaajonj siimbobolo mamaga mobaa. Niinonj iikawaa areŋa qendeema mumambaajonj mojerj.”

¹⁷Kaerj ijoro Ananaiasnonj kema miri iikawaa uutanonj uma borowoita Soolwaa waŋananonj ama ijoro, “Sool alana, kana somatanonj kana Jiisasnonj asuginj gonoti, Poŋ iikanonj mono wasinj nono kajerj. Goo jaaganonj mombo tooro Uŋa Toroyanonj uuga saa qewaatiwaaŋonj nijoro kajerj.”

¹⁸Kaerj ijoro iikanondeerj iwoi sunuyawo tani kanonj jaayanonja tama kamaadabororo jaaya tooro. Jaaya tooro uuro asariro waaro. Waama jero oomulu meŋ muro. ¹⁹Oomulu meŋ muro nene neŋ kotiuro. Soolnonj kotiinj gowoko yoŋoo batugianonj Damaskas sitinonj weerj tosaŋa laligoro. Kiaŋ.

Soolnonj Damaskas sitinonj Buŋa gawonj mero.

²⁰Laligonj iikanonja waama Juuda yoŋoo qamakooli miria miria kanonj uma Jiisaswaa kania jeŋ asariŋ ejemba uugia kuuŋ kokaerj injijoro, “Jiisasnonj Anutuwaawaa meria koloaja.”

²¹Kaerj injijoro moma kuuya yoŋononj aaruŋ walingonj jegi, “Jerusalem sitinonj qa ii qama kooligiti, eja koi kanonj ii unjuŋ ureerj oŋoma laligoro me qaago? Kaanjadeerj koi kanonj karoti, ii mono nono somonjonj nunuama jigo gawonj galenj waŋa yoŋoo borogianonj nonoomambaajonj karo. Kawaajonj mono nomaerj letoma aŋo Anutuwaawaa qaa iikayadeerj nanjonj jeŋkeja?”

²²Kaerj jegito, Anutunonj Sool esunmumu muro mombo kotiinj laligoro. Kotiinj laligonj Juuda ejemba Damaskas sitinonj laligogiti, iyonoo uugia kuuŋ kokaerj jeŋ laligoro, “Jiisasnonj oŋanonj Anutuwaanonj Hamoqeŋe Toya Kraist koloaja.” Qaa ii jeŋ kotiinj kania qendeema laligoro yoŋononj kiko qerj qaa ii qewagowombaajonj amamaerj laligogi.

²³PWeeŋ mamaga tegoro Juuda yoŋonoŋ ajorooŋ qaa gawoŋ meŋ Sool qegi komuwaatiwaajoŋ aŋgonajoŋ aŋgi. ²⁴Aŋgonajoŋ aŋgito, iikawaa bujuya ii Soolwaa gejianoj kemero moro. Soolnoŋ Damaskas siti mesaomambaajoŋ ano iikanoj qegi komuwaatiwaajoŋ siti kiropo naguyanoj iwaajoŋ asaga gomantiija jaa galen meŋ laligogi. ²⁵Kaen meŋ laligogito, gowokourutanoŋ gomantiija moŋnoŋ konde (misa) somata meŋ kasanoj somoŋgoŋ Sool kondenoŋ ama siti sopawaa ootanoŋga aŋgi kemeŋ keno. Kiaŋ.

Soolnoŋ Jerusalem tatawaga kema laligoro.

²⁶Soolnoŋ kema Jerusalem sitinoŋ keuma Jiisaswaa gowokouruta yoŋowo batogoj toroqeroto, kuuya yoŋonoŋ Sool gowoko koloŋ laligoroti, ii mende moma laarigitiwaajoŋ ama iwaajoŋ toroko mogi. ²⁷Toroko mogito, eja qata Barnabas iinoŋ ala meŋ muŋ kalaŋ koma wama aposol yoŋoonoj kema qendeema sunduya kokaen jeŋ asariŋ oŋono, “Sool eja koi kanoj kananoŋ karo Poŋnoŋ asugiŋ muro iiro qaaya ijoro ano kanagen Jiisaswaa qata ii Damaskas sitinoŋ jeŋ asariŋ uugia kotakota kuuŋ laligoro.”

²⁸Sunduya kaen jeŋ asariŋ oŋono yoŋowo toroqen Jerusalem siti uutanoj liligoŋ awasaŋkaka nama Pombaa qata asuganoŋ qama ejemba uukuuku kotakota ama oŋoma laligoro. ²⁹Ii ama oŋoma liligoŋ Juuda ejemba Griik qaa moma laligogiti, iyoŋowo amiŋ moma mondoŋgosi qaa meleŋqeleen anoto, yoŋonoŋ Sool kaparaŋ koma qegi komuwaatiwaajoŋ mogi. ³⁰Ii batogi alaurutanoŋ Sool mokoloŋ wama Sisaria taonoŋ kema nama wasigi yaŋodeeŋ toroqen kolokoloo taŋa qata Tarsus kanoj keno. Kiaŋ.

Uumeleen tuuŋ yoŋonoŋ luaenoŋ laligogi.

³¹Soolnoŋ uuta meleeno iikawaa gematanoŋ uumeleen kanageso kuuya Judia, Galili ano Samaria prowins sokoma laligogiti, iyoŋonoŋ luae mokoloogi Uŋa Toroyanoŋ ii meŋ kotiij naŋgoŋ oŋono laligogi. Kaen metulaŋgoŋ Pombaa qaaya uuguwombotiwaa keegia moma gawoŋ megi uumeleen kanagesogianoŋ somariij seiŋo laligogi. Kiaŋ.

Piitonoŋ Lida eja moŋ meŋ qeaŋgoro.

³²Piitonoŋ gomaŋa gomaŋa liligoŋ Jiisaswaanoj kanageso soraaya iŋjiima kema laligoŋ kambaŋ moŋnoŋ taŋ qata Lida kanoj keuro. ³³Keuma kanoj eja moŋ qata Ainias mokolooro. Bakaya koomuya kolooro duŋnondeŋ eŋ laligoro gbani 8 tegoro. ³⁴Piitonoŋ ii mokoloŋ kokaen ijoro, “Ainias, Jiisas Kraistnoŋ gii meŋ qeaŋgoŋ gonja. Kawaajoŋ

mono waama tambomaeega mej kululuuwa.” Kaen ijoro iikanondeen waaro. ³⁵Kaen kolooro Lida ano Saaron ejemba kuuya yonononj ii iima uugia meleema Pombaanoj qokotaagi. Kiaj.

Piitonoj Jopa kema Tabita mej gbiliro.

³⁶Jopa taonoj gowoko emba moj qata Tabita laligoro. (Qa ii Griik qaanonj Dorkas, ananaa qaanonj nembaro, Ingris qaanonj deer.) Iinoj kambañ so gawonj awaa awaa mej kalenj seiseiya mendeema ejemba kamañqegeta ilaen onjoma laligoro. ³⁷Piitonoj gomañ kanoj laligoro Tabitanoj kambañ iikanonj ji koloonj muro komuro. Komuro qamoya songbama mej miri uuta moñnoñ uma anji.

³⁸Lida ii Jopa taonj kosianoj raro. Kawaajonj Piitonoj Lida laligoroti, gowoko yonononj ii moma eja woi wasin oronji kema Piito kokaen qisinj muri, “Gii mono uulañawo kana norowo Jopa taonoj kemboña.” ³⁹Qisinj muri iikanondeen afaañgoj yorowo kenji. Kema keugi qamo miri uutanonj erotiwaanonj wama ugi. Ugi emba malo kuuya Piito liligonj saama Dorkasnoñ yonowo laligonj opo maleku uuj mej ononoti, ii qendeema mugi. ⁴⁰Qendeema mugito, Piitonoj jero kuuya yonononj kemedaborogi simin kuma qama kooliro. Qama koolindaboronj qamo jaasewanj qeñ kokaen ijoro, “Tabita, mono waaba.” Kaen ijoro jaaya uuj Piito iima waama raro.

⁴¹Raro Piitonoj borianoj mej kobibiuro waama nano. Nano uumeleenj alauruta ano emba malo onjono ugi. Ugi koomunonja gbilinj waaroti, emba ii jaasewanjianonj ano iigi. ⁴²Iikawaa buju qaa ii Jopa uutanonj miri so keno moma ejemba mamaganonj kanainj Ponj moma laarinj mugi. ⁴³Piitonoj Jopa kanoj somaña tosaña toroqen laligonj Saimombaa mirinoj rama ero. Eja ii kana esu mewutiwaajonj bulmakao selia orasinj songbama meagonj laligoro. Kiaj.

Korniliusnoñ Piito qaro karo uuta meleeno.

10 ¹Taonj qata Sisaria kanoj kawali galenj wabaya moñ qata Kornilius laligoro. Iinoj manjaqeqe tuunj bakaya moñ qata “Italiwaa manjaqeqe tuunj” qagiti, iikanonj manjaqeqe eja 100 yonoo galengia laligoro. ²Iinoj sumanjuruta kuuya yonowo Anutu goda qeñ waeya mej mepeseen laligogi. Kaen laligogi Juuda ejemba wanaya yonoojonj kalenj seiseiya onjoma Anutu pororo qama koolin laligoro. ³Mare moñnoñ 3 kilok kawaa so kolooro Pononj Kornilius kotoñ kondooro jaameleenj unja moñ iiro. Unja ii tororo iima iikanonj Anutuwaanonj gajoba moñnoñ mirianoj uro iiro. Gajoba kanoj uma “Kornilius!” jej qata qaro.

⁴Kaen qaro gajoba iigigiinj sombuya moma ijoro, “Somatana, naambaajonj koi kajanj?” Kaen ijoro meleeno, “Gii qama koolin laligona

qaaga Anutuwaanonj uro moro awaa kolooja. Gii ejemba wanaya kalenja kalenja mendeema onjmakejanj, ii Anutunonj moma anjonj koma goojonj romonjonj wasinj nono kajenj. ⁵Kawaajonj mono keteda koi qele ana Jopa taononj keno eja qata Saimon, qata monj Piito qajuti, iiga wama kawu. ⁶Iinonj oro selianonj gawonj meme eja qata Saimon iwaa mirinonj kowe goraayanonj laligoja.”

⁷Siwe gajobanonj Kornilius qaa kaenj ijonj mesaonj keno. Mesaonj keno welenqeqeya woi oroono kari. Kari koipuya manjaqeqe eja monj kosianonj kaparanj koma Anutu motoonjgara goda qenj laligoriti, ii kaanagadeenj oono karo. ⁸Kagi gajobawaanonj qaa ii kuuya injjoro wasinj onjono Jopa taononj kenji. Kianj.

Ponjon Piito kotonj kondooro jaameleenj unja iiro.

⁹Eja yonjononj kananonj kenji gomanj ano taonj dodowigi weenj biiwia kanonj Piitononj miri uuta monj eu kanonj uma nama qama kooliro.

¹⁰Nama qama koolinj nenewaa komunj iwoi nemambaajonj moma jero oogi. Oogi kambanj kanonj Pombaa umbeumberjanonj qero rama jaameleenj unja monj kokaenj iiro: ¹¹Siwenonj aantano iwoi somata monj kamaaro. Iwoi ii opo taanja somataa tani kaanja kolooro. Gajoba yonjononj iwoi iikawaa wanjonja 4 iikanonj menj nanjgowuyaga, iikawaa tani kaanja balononj kamaaro. ¹²Iwoi iikawaa uutanonj oro kania kania raji. Oro tosanonj kana 4:yanonj riinj kemakeju. Tosianonj wosogianonj kondondonjonj kemakeju. Kaanagadeenj koonja koonja kanakeewanj elelaonj kemakejuti, iwoi kaanja kaanja ii opo iikawaa uutanonj motoonj kamaagi. ¹³Kamaagi iikanonj qa monj koloonj qaa kokaenj ijoro, “Piito, gii mono waama iwoi koi qenj oonj newa.”

¹⁴Kaenj ijoroto, Piitononj jero, “Oo Ponj, kaenj qaago totonj! Ii qizimizinjawo. Nii kambanj monjonj iwoi anjonjorayawo ii mende newe. Nii iikawaajonj arokuukuu mojenj.”

¹⁵Kaenj ijoro qa iikanonj mombo koloonj iwaajonj jero, “Anutunonj iwoi jenj konjoratiro eji, giinonj iikawaa qata anjonjorayawo kaenj mende qaba.” ¹⁶Iwoi kaanja ii mombo asugiro indinja karoonj kolooro. Indinja karoonj kolooro iikanondeenj opo ii mombo horogi Siwenonj uro.

¹⁷Piitononj jaameleenj unja ii iima iikawaa kaniaajonj kiko qenj momambaajonj moma bimbimjonj raro. Kaenj raro kambanj iikanondeenj Korniliusnonj eja wasinj onjono kanj Saimombaa miri monjgama kawaajonj qiqisi ama mokoloonj kouma miri naguyanonj nanji. ¹⁸Miri naguyanonj nama kokaenj qama qisigi, “Saimon qata monj Piito qajuti, iinonj miri koi kanonj laligoja me qaago?”

¹⁹Piitononj toroqenj jaameleenj unja iikawaa kaniaajonj moma bimbimjonj raro Unja Toroyanonj kokaenj ijoro, “Moba, eja karoononj kanj gii monjgama gonju. ²⁰Niinonj eja ii wasinj onjombe koi kaju. Kawaajonj mono keteda koi

waama kemej uuwoi ezelobezelo mesaon yonowo kemba.”²¹ Kaen ijoro Piitonon eja iyononon kemej injjoro, “Mobu, onjo eja monganjuti, niinon ii koloojen. Mono naambaajon kaju?”

²² Injjoro meleengi, “Kawali galej Kornilius ii eja dindiya kolooja. Iinon Anutu waeya menj mepeseen laligoro Juuda ejemba tuun kuuya yononon goda uuta qej munkeju. Anutuwa gajoba toroya mononon asugin mun kokaen jen kotoro moro, ‘Gii mono qele ama Piito koma horon muna miriganon uma qaa uutanonga jewaati, ii geja ama moba.’”²³ Kaen meleengi horon onono miri uutanon ugi kalaen koma onono ainjolon rama egi. Egi goman ano Piitonon waama yonowo keno. Jopa taon kanoja ala tosaan unuano iwo motoon kengi. Kiaen.

Piitonon waba ejemba yonowo ajoroogi.

²⁴ Motoon kema somaņa motoonjo en kema laligon Sisaria taonon keugi. Keugi Korniliusnon yonoojon mamboma laligoro. Kaen laligon tinitosa ano alauruta awaa ii koma horon onono mirianon ajoroon ragi. ²⁵ Keuma Piitonon mirinon umambaajon ano Korniliusnon waama kamaan jolona jen kanianon kemej usugon muro. ²⁶ Usugon muroto, Piitonon borianon menj kobibiuro waaro kokaen ijoro, “Mono waaba, nii kaanjadeen balon ejaga koloojen.”

²⁷ Kaen ijoro iwo amin moma miri uutanon uri ejemba mamaganon ajoroon ragiti, ii injiuro. ²⁸ Injiima kokaen injjoro mogi, “Onjo Juuda ejemba nonoo kanianana moju. Juuda nono ejemba wabaya onoo mirinon uma onowo ainjolon rarawaa songo ero amamaankejon. Ii amamaankejonto, Anutunon qaaya mon qendeema noma kokaen nijoro, ‘Giinon ejemba ii me woi yonoo qagia ii anjonjora arokuukuuyawo kaen mende qaba.’”²⁹ Kawaajon onjo qele ama koma horon nongi niinon mende qotogon kan koujen. Kouma kokaen qisijen: Onjo mono naambaajon qele ama koma horon nongi? Ii saanon jegi momaņa.”

³⁰ Kaen injjoro moma Korniliusnon meleeno, “Nii mare mononon kambaen kokaamba 3 kilok kanon mirinanon rama qamakooli gawon menj laligon koube kete somaņa 4 kolooja. Qamakooli gawon menj laligowe iikanonjadeen eja mon selekopaaya asamararaņawo kanon asugin bananon nano. ³¹ “Bananon nama kokaen nijoro, ‘Kornilius, gii qama koolij laligona qaaga Anutuwaanon uro moro awaa kolooja. Gii kalaņa kalaņa ejemba wanaya mendeema onomakejaņi, ii Anutunon moma anjon koma goojon romonjon wasij nono kajeņ. ³² Kawaajon mono keteda koi qele ana Jopa taonon keno eja qata Saimon, qata mon Piito qajuti, iiga wama kawu. Iinon oro selianon gawon meme eja Saimon iwaa mirinon kowe goraayanon laligoja.’”

³³ “Kaen nijorotiwaajon ama niinon iikanondeen qele ambe goonon kagi. Giinon qaana moma kajanjwaajon uuna qeangjoja. Poņnon qaa

kuuya jewagiwaajon jeŋ kotonŋ gonoti, giinonŋ ii saanonŋ jena mobonŋ. Nono kuuya keteda koi iikawaajon ajoroonŋ Anutuwa a jaasewananonŋ koi rajonŋ.” Kiaŋ.

Piitononŋ Korniliuswaa mirinonŋ Buŋa qaa jero.

³⁴“Korniliusnonŋ kaenŋ jero Piitononŋ kanaiŋ kokaenŋ jero, “Ahaa! Anutunonŋ ejemba tosaanŋ mende iŋiisosoroonŋ tosaanŋ mende sureen onomakejato, so motoonŋgononŋ gosinŋ nonomakeja. Iwaa jaanonŋ mononŋ anŋonjorayawo mende koloaja. Niinonŋ ii keteda koi onanonŋ moma kotojeŋ.

³⁵“Kaenŋ qaagoto, ejemba tuuŋa tuuŋa kuuya nonŋoo batunananonŋ daenŋ yonoononŋa mononŋ Anutu waeya meŋ mepeseenŋ kaiyakayanonŋ kana dindiŋa otaaji, iinonŋ mono Anutuwa jaanonŋ sokonja. ³⁶Jiisas Kraistnonŋ ejemba kuuya ananaa Ponnana koloonŋ luae qeŋ nonomakeji, Anutunonŋ Buŋa qaaya ii Israel kanageso nonoononŋ ano karo. Buŋa iikanonŋ karo nono iikawaa Oligaa Buŋaya jeŋ asariŋ laligojonŋ. ³⁷Jononŋ ejemba uugia kuuŋ kokaenŋ jero, ‘Onŋo mono uugia meleenŋgi niinonŋ oomulu meŋ onomaŋa.’ Kaenŋ jero kawaa gematanonŋ qaa ii Galili prowinsnonŋ kanaiŋ jeŋi seiŋ kema Judia prowinsnonŋ keuma kuuya sokono. Onŋo ii modaboroju.

³⁸“Anutunonŋ Uŋa Toroya Nazaret eja Jiisaswaa uutanonŋ maaro kususunŋ buŋa qeŋ aonŋ gomaŋ so liligonŋ laligoroti, ii iwo nano kema ejemba kiankomunŋ onono. Kilenŋaa Toyanonŋ ejemba esunanonŋ somonŋgonŋ horonŋ onono kemegiti, iinonŋ ii kuuya meŋ qeŋonŋ onondabororo. ³⁹Iwoi ii Juuda nonoo gomanonŋ ano Jerusalem sitinonŋ ama meŋ laligoro gere batuyanonŋ mondonŋ qegi komuro. Nono ii kuuya iima nanŋonŋ jeŋ danŋunuya koloonŋ nanjonŋ. ⁴⁰Komunŋ ero somaŋa karonŋ kolooro Anutunonŋ meŋ gbiliro waaro. Waama indinŋa mamaŋa ejemba asuginŋ onono.

⁴¹“Iinonŋ ejemba tuuŋ kuuya yonoononŋ mende asugiroto, Anutunonŋ waladeenŋ nono meweenŋgonŋ nonono Jiisasnonŋ koomu-nonŋa waama laligoroti, kambanŋ iikanonŋ iwo qaa aminŋ moma nembanene anŋonŋ neŋ laligoninŋi, mono nonoononŋ asugiro nono iikawaa qaaya nanŋonŋ jeŋ namakejonŋ. ⁴²Kaenŋ naniŋ Jiisasnonŋ kokaenŋ jeŋ kotonŋ nonono, ‘Anutunonŋ kuuŋ nono niinonŋ ejemba laligojuti ano komugiti, iyonŋoo jenteego Togiaga koloojeŋ. Kawaaŋonŋ onononŋ mono noo kaniana ii ejemba tuuŋ so yonoononŋ nanŋonŋ jeŋ asariŋ laligowu.’ ⁴³Ejemba daenŋ yonononŋ Jiisas moma laarinŋ muŋ qata qamakejuti, Anutunonŋ mono qa ii moma yonŋoo sinŋisonŋgogia mesaonŋ sonŋbamakeja. Iwaa kania kaenŋ eji, ii geŋatootoo ejemba kuuya yonononŋ nanŋonŋ jeŋ asariŋ oogita eja.” Kiaŋ

⁹ 10.34 Dut 10.17

Uḡa Toroyanoḡ waba ejemba yoḡoonoḡ kamaaro.

⁴⁴Piitonoḡ qaa kaen jengadeen nano Uḡa Toroyanoḡ ejemba geja ama mogiti, iyoḡoo uugianoḡ kemero. ⁴⁵Anutunoḡ Uḡa Toroya kaleḡa ii waba ejemba yoḡoo uugianoḡ kaḡagadeen maaro kemeroti, ii Piitowaa alaurutanoḡ iima aarugi. Juuda ejemba selegianoḡ Anutuwaawaa aiwese menḡ kotogi uugia meleema Jiisas moma laariḡ Piito otaḡ kaḡ ragiti, iyoḡonoḡ mono aaruḡ kokaembaajoḡ waliḡogi: ⁴⁶Yoḡonoḡ kantri tosaḡa yoḡoo qaagia morota morota kanaiḡ jeḡ Anutu mepeseegi. Kawaajoḡ waliḡogi Piitonoḡ kokaen qisiḡ oḡoma jero, ⁴⁷“Yoḡonoḡ Uḡa Toroya ii nononoḡ aniḡ kaḡa aḡgoḡ koma buḡa qeḡ aḡjuti, ii moḡoḡ. Kawaajoḡ ii saanoḡ oomulu menḡ oḡoniḡ sokombaa. Ii aniḡ moronoḡ qotogoḡ nononaga?”

⁴⁸Kaen jeḡ jeḡ kotoḡ oḡono Piitowaa alaurutanoḡ nama Jiisas Kraistwaa qatanoḡ Kornilius sumanuruta oomulu menḡ oḡoḡgi. Oomulu menḡ oḡoḡgi Piito aḡgoḡ koma mugi toroqen weeḡ tosaḡa yoḡowo laligoro. Kiaḡ.

Piitonoḡ Jerusalem kema gawoḡaa sunduya jero.

11 ¹Waba kantri yoḡonoḡ kaḡagadeen Anutuwaanoḡ qaa menḡ aḡgoḡ koḡgiti, iikawaa bujuya ii aposol ano uumeleen alaurugia Judia prowins sokoma laligoḡ mogi. ²Kawaajoḡ Piitonoḡ Jerusalem sitinoḡ eleema uro Juuda selegianoḡ Anutuwaawaa aiwese menḡ kotogi uugia meleengiti, iyoḡonoḡ jejewili (jaaliki) ama jeḡ mugi. ³Jeḡ muḡ kokaen ijogi, “Waba kantri eja Anutuwaawaa aiwesewo mende laligoḡjuti, gii mono naambaajoḡ kema yoḡowo ainjoloḡ rama nembanene nena? Ii mende sokonja.” ⁴Kaen ijogi kakananai-yanonḡa kanaiḡ iwoi kolooroti, ii korebore areḡawo jeḡ asariḡ oḡoma kokaen injjoro,

⁵“Niinoḡ Jopa sitinoḡ laligoḡ qama kooliwe Pombaa umbeumbenanonḡ nuro rama jaameleen uḡa moḡ kokaen iibe: Siwenoḡ aantano iwoi somata moḡ kamaaro. Iwoi ii opo taḡa somataa tani kaḡa kolooro. Gajoba yoḡonoḡ iwoi iikawaa waḡgoḡa 4 iikanoḡ menḡ naḡgowuyaga, iikawaa tani kaḡa noo kosonanondeen kamaḡ ero. ⁶Kamaḡ ero iwoi iikawaa uutanoḡ tororo iibe oro kania kianoḡ ragi. Oro tosaḡa ii namonoḡ kana 4:yanonḡ riḡ kemakeju. Tosaḡa kawalia geregiawo koloḡju. Tosianoḡ wosogianoḡ kondondonḡoḡ kemakeju. Kaḡagadeen koḡ kania kania kanakeewanḡ elelaon kemakejuti, iwoi iikaḡa ii opo iikawaa uutanoḡ motoḡ kamaagi injiibe. ⁷Injiibe qa moḡ kaḡagadeen koloḡ kokaen nijoro mobe, ‘Piito, mono waama iwoi koi qeḡ ooḡ newa.’

⁸“Kaen mobeto, niinoḡ kokaen jewe, ‘Oo Poḡ, nii iikawaajoḡ arokuuku moḡeḡ. Iwoi qizimizinḡ aḡgonjorayawo kaḡa ii kamban moḡeḡ noo buunanoḡ mende oosiro. Kawaajoḡ ii mono mende totoḡ nemaḡa.’ ⁹Kaen jewe qa iikanoḡ mombo Siwenoḡa koloḡ

kokaen nijoro, ‘Anutunonj iwoi jen konjoratiro eji, giinonj iikawaa qata anjonjorayawo kaen mende qaba.’¹⁰ Iwoi kaanja ii indija karoonj kolooro. Kaen kolooro iwoi kuuya ii mombo horogi Siwenonj eleema uro.¹¹ Uma ayayooga kono kambanj iikanonjadeenj Korniliusnonj Sisaria taononga eja karoonj wasinj onono noononj kagiti, iyonononj miri raniji, iikawaa naguyanonj nangi.

¹² “Naguyanonj nangi Uja Toroyanonj kokaen jen kotonj nono mobe, ‘Gii mono uuwoi ezelobezelo yakarij yonowo kemba.’ Qaa ii mobe uumeleenj alauruna 6 yonononj kaanagadeenj Jopa mesaonj niwo Sisaria taononj keninj. Sisaria keuma kawali galej iikawaa mirinonj uninj.¹³ Uninj qaa sundu kokaen menj nonono, ‘Gajoba mojonj noo mirinonj asugiro iibe nama kokaen nijoro: Gii mono Jopa gomanonj qele ama eja qata Saimon, qata moj Piito ii wama kawu.¹⁴ Iinonj kaj Buja qaa jero gii ano sumanjuruganonj ii moma laarij uugia meleengj kuuya hamo qen onono letombu.’

¹⁵ “Sundu ii menj nonono niinonj kaninj Buja qaa jewe. Ii jewe mogi Uja Toroyanonj kanakanaiyanonj nonoo uunananonj kemeroti, mono iikawaa so geja ama mogi iyonoo uugianonj kaanagadeenj kemero.¹⁶ ‘Iinonj kemero iibe iikanondeenj Pombaa qaa moj noo momononj kouro romongowe. Qaa ii kokaen, ‘Jononj oo toononj mulu menj ononoto, niinonj Uja Toroya uugianonj ama iikanonj mulu menj onomanja.’¹⁷ Nonononj Poj Jiisas Kraist moma laarij muniinj Anutunonj kaleja nononoti, ano yonononj moma laarigi Anutunonj kaleja iigadeenj yonoo uugianonj kaanagadeenj ano. Kawaajonj ama nii kaananonj mono nomaen Anutu ku-usuj Toya batogonj qetama mubenaga? Iinonj kaenj ama ononota niinonj anjonj koma mumambaajonj amamaawe.”

¹⁸ Piitononj sunduya kaen jero moma uugia olomooro bonjonj kolooro Anutu mepeseenj kokaen jegi, “Onanonj, nono uunana meleema laaligo kotigaa bujaya koloojonj mojonjto, Anutunonj kana motoonjgo ii waba kantri ejemba yonoojonj kaanagadeenj ama ononota eja. Ii mono keteda koi asarij moma kotojonj.” Kianj.

Waba kantrinonj uumeleenj tuuj mutuya kolooro.

¹⁹ Stiwen qegi komurotiwaaajonj ama kakasililinj kolooro uumeleenj ejembanonj deema liligonj kema kagi. Kema kagi tosianonj kowe goraayanonj Fonisia gomanonj kenjgi. Tosianonj kowe kotonj wato qata Sairprus kanonj kenjgi. Tosianonj Siria prowinswaa sitia qata Antiokia kenjgi. Kaenj deema kenjgito, ejemba batugianonj Jiisaswaa Buja qaa ii Juuda ejembagadeenj injijogi mogi. Waba kantri ii mende injijogi.²⁰ Mende injijogito, Sairprus ano Sairini eja tosianonj yonoo batugianonj laligogi.

^r 11.16 Apo 1.5 ^s 11.19 Apo 8.14

Yonononj waba balononj somariinj Antiokia sitinonj kouma balonj toya yonowo Griik qaanonj aminj moma Ponj Jiisaswaa Oligaa Buṅa ii kaen Juuda qaago yonoojonj kaanagadeen jej asarinj ononjgi. ²¹Ii jej asarinj ononjgi Pononj yonowo laligoro ku-usunanonj ejemba uugia kuuy onono mamaga yonononj Ponj Jiisas moma laarinj uugia meleema iwaanonj qokotaagi tuungia somariinj somata kolooro.

²²Kaen kolooro iikawaa bujuyanonj kema Jerusalem kanageso yonoo gejagianonj kemero mogi. Ii moma Barnabas wasigi Antiokia sitinonj keno. ²³Kema keuma Anutunonj kalenmoriaṅa ejemba onono qeangogiti, ii jaayanonj iima moro uro aisoonj qambanmambaṅa kokaen jero, “Ono mono korebore uugia mej kululuuy kotiinj Pombo qokotaan nambu.” ²⁴Barnabasnonj eja awaa kolooro Uṅa Toroyanonj uuta saa qero uuwoi yakarinj gema qeṅ uuta kuuya kanonj Jiisas moma laarinj munj laligoro. Kawaajonj ejemba mamaganonj uugia meleema Pombaa tuuṅonj toroqegi somariiro.

²⁵Barnabasnonj Antiokia mesaonj Sool mongamambaajonj Tarsus taononj keno. ²⁶Kema mokoloonj wano Antiokia sitinonj kari. Kanj iikanonj motoonjgara gbani motoonjgo kuuya laligonj zioz gawonj mej uugia meleengiti, ii tuuṅa tuuṅa kuma ononi ejemba mamaganonj momo mej uu wombogianonj anjgi. Antiokia ejembanonj mutuya kanainj gowoko qagia Kraistwaa ejemba (kristen, Kraistwaa buṅa) qama laligogi. Kianj.

Waba kantriwaa uumeleenj yonononj Juuda nanṅonj ononjgi.

²⁷Kamban kanonj gejatootoo ejemba tosianonj Jerusalem mesaonj Antiokia sitinonj kamaanj kougi. ²⁸“Yonoononjga monj qata Agabus ii waama Uṅa Toroyanonj sololoo buju qaa kokaen injjoro, “Bodi somatanonj koloonj gomaṅa gomaṅa sokoma ewaa.” Kaen jero iikawaa so Siisakinj qata Kloodius iwaa galenkonkonj kambananonj kolooro. ²⁹Ii kolooro gowoko yonononj mindirinj uumeleenj alaurugia Judia prowinsnonj laligogiti, ii nanṅonj onoma kulukululuuy nandunj somata anjgi kemaatiwaa qaa somonjgogi. ³⁰Qaa ii somonjgogi ano iikawaa so onjanonj anjgi. Yonononj monenj ano iwoi mej kululuuy Barnabas Sool yoroo borogaranonj ama wasinj oronjgi Jerusalem kema uumeleenj kanageso yonoo jotamemeurugia injiima ononi. Kianj.

Herodnonj Jeims qeṅ Piito kapuare mirinonj ano.

12 ¹Kamban iikanonj kinj Herodnonj“ uumeleenj kanageso sisiwerowero mej onomambaajonj moma jero uumeleenj ejemba tosaṅa onoma somonjgonj ononjgi. ²Kinonj jej kotooro Jombaa data Jeims ii manjawaa soo somatanonj kianjgi.

¹ 11.28 Apo 21.10 ² 12.1 Kinj Herod Agripa I (mutuya) iinonj gbani 37-44 kanonj Palestin kuuya galen koma onoma laligoro.

³Kaen jen koto ro qegi komuro Juuda ejemba tosi ano jii mo gi awaa kolooro iiro. Ii iima kawaajo n toroqen jero Piito kaanagadeen menj somo ngogi. Iwoi ii bered yiistya qaawaa kendo n kambanano n jero kolooro. ⁴Kawaajo n kinno n kokaen jero, “Niino n kianjkomu kendo n” tegoro Juuda yo noo qaa jakeyano n ooma nja.” Kaen jen jen kotono kapuare mirino n oon gi. Oon gi manjaqeqe eja 16 yo no no n batugiano n tuun 4 koma kamban utekute angita eja 4:yanon asaga gomantiija suulan nama gale n menj mu n laligogi. ⁵Piito kaen gale n menj mu n laligogi kapuare mirino n eroto, uumeleen kanageso yo no no n suulan iwaajo n ama Anutu kaparan koma qama kooli n laligogi. Kianj.

Siwe gajobano n Piito isama wama kamaaro.

⁶Qama kooli n laligogi kianjkomu (Passover) kendo n tegoro gomantiija kano n manjaqeqe eja wo iyanon Piito gbado (tape) wo ino n kotakota somo ngori batugaranon gaon ero ano eja waagiawo tosi ano n nagu gematanon nama kapuare miri gale n menj. Kin Herodno n goma n ano Piito wama qaa jakeyano n oomambaajo n romo ngon are n ano gaon egi. ⁷Gaon egito, Pombaa gajoba mo nno n uulanawo asugi n Piitowaa kooronano n nano kasa miriwaa uuta asaridabororo Piitowaa maronano n qen ijoro, “Mono uulanawo waaba.” Kaen ijoro gbado (tape) wo iyanon iikanondeen Piitowaa boriano n ga een suni. ⁸Suni gajobano n ijoro, “Mono opoga somo ngon kana esuga mouba.” Ijoro moma iikaen ano. Ii ano toroqen ijoro moro, “Mono malekuga mouma nii notaan kawa.”

⁹Kaen ijoro moma miri uuta mesaon otaaro. Ii otaan kenoto, gajobano n iwoi anoti, ii onano n kolooro me qaagoti, Piitono n iikawaajo n moro sisau kolooro. Iino n gaon en gaon iiro ti, iikawaa tanitani moro kolooro. ¹⁰Miri uuta mesaon nagu mutuyano n gale n menj naniti, ii uruugun nagu mo nno n keuma uruugun koto n kema kapuare miri seliaa aen kiropoyano n keuri. Keuri nagu somata kotakota iikanon mono anodeen een tano seleen gen siti kana qaa ootano n kemeri. Keme n kana somata striit mo n toroqen keni gajobano n uulanawo Piito mesaon ali ro.

¹¹Ali ro Piitowaa uuta tooro kokaen jero, “Oo Po no nno n mono gajobaya wasiro kan Herodwaa borono n ga metogon nonja, ii mo jen. Juuda ejembanon noo selenano n iwoi koloowaatiwaa jo n mambo n juti, iino n mono iwoi kuuya iikano n noo wanja somo ngoja. Niino n keteda koi ii onano n moma koto jen.”

¹²Kaen moma koto ro asari ro Jombaa nemu nja Mariawaa mirino n baagen keno. Jon iikawaa qata mo n Maak qagi. Miri iikanon ejemba

† 12.4 Eks 12.1-27 * 12.4 Kianjkomu kendo n ii In glis qaanon Passover. Ananaa qaanon qata mo n ii goukonkon kendo n. Israel ejemba yo no no n Iijipt laligo n nagugia sano n morigi Anutu waa gajobano n injiima kobo n ujuugun mutu meragia mende unuro komugi.

mamaganon ajoroon Anutu qama koolin laligogi. ¹³Kaen laligogi Piitonon kaŋ toomaanon nama nagunon qero. Nagunon qero welenqe qe emba qata Roda iinon kaŋ “Gii moronon?” jeŋ qisiro. ¹⁴Qisin nama Piitowaa aroya moma koton “Ii-ia kajan!” jeŋ aisoon lugun nagu mende horon uulanawo miri uutanon uma injjoro, “Piitonon kaŋ nagunon nanja.” ¹⁵Injjoro moma iwaajon “Uuga sooro jejan,” jegi. Jegito, iinon waŋ qeŋ “Qaa onja jejeŋ!” injjoro. Kaen injjoro jegi, “Ii mono Piitowaa gajobayanon nanja.”

¹⁶Kaen amin mogito, Piitonon nagu qeŋgadeeŋ nano horon iima aarugi. ¹⁷Aarugi borianon sare ama oloŋ ambutiwaajon jero. Jeŋ Poŋonon kapuare mirinonga wama seleenŋeŋ kamaaroti, sundu ii injjoro, “Ono buju koi mono bisop Jeims ano uumeleeŋ alaurunana tosaŋa ii injjogi mobu.” Kaen injjon onjomesaon gomaŋ moŋeŋ keno. Kian.

Piitonon kapuare miri mesaoro kiŋ Herodwaa iriŋa soono.

¹⁸Gomaŋ ano manjaqe qe eja yoŋonon Piito moŋgama “Daen ilinolon koma alin kenja?” jeŋ kawaajon konjilin ano majakaka somata mogi.^x ¹⁹Herodnon kaanagadeeŋ Piito mokoloowutiwaajon jero moŋgama bimbimŋon mende mokoloogi eja waagiawo Piitowaa galeŋ megiti, ii qaa jakeyanon onjooma mamaga qisin onjoma jeŋ tegon unuama unugi komuwutiwaajon jeŋ koton onjono. Kawaa gematanon Judia prowins mesaon Sisaria taonon kemeŋ kanon laligoro. Kian.

Anutunon kiŋ Herod iroŋa muro komuro.

²⁰Fonisia prowinswaa taon qagara Taia ano Saidon yoŋonon nene gawonŋia mewombaajon amamaan kiŋ Herodwaa kantri yoŋoononŋa nene iwoigia sewaŋa meŋ laligogi. Kaŋa laligogi Herodwaa iriŋa soono Taia Saidon kere ama onjoma nembanene onjombutiwaa soŋgo ano. Kawaajon yoŋonon kululuun jotamemeurugia wasiŋ onjoni tuun meŋ kiŋ Herod iibombaajon kengi. Kengi jawiŋa qata Blastus jinŋkaron miriaa galeŋanon ii wala injiuro. Injiuro ijogi, “Nono qaa jeŋ solanininiŋ luae koloowaatiwaa qisiwombaajon kajan.” Kaen ijon jeŋ meŋ looriŋ mugi injjoro, “Saanon qaagia kotingon gemagianon namaŋa.”

²¹Kaen injjoro kiŋnon qaa meleema onjomambaajon kamban meŋ onjono kanon ajoroogi iyaŋaa selia menjereŋon kiŋ eja poŋ malekuya mouma jinŋkaron duŋ rarayanon rama korisoro qaa injjoro. ²²Injjoro ejemba tuun yoŋonon moma kokaen jeŋ qagi, “Qaa ii Anutuwaanon qaaga. Ii balon ejawaa qaaya qaago.” ²³Kaen qagito, kiŋnon kaen ama Anutuwaa qabunaya qakooma mende mepeseŋ iyaŋaajon moro uro. Kawaajon Pombaanon Siwe gajoba moŋonon iikanondeeŋ qero doonon kiŋ

^x **12.18** Room gawman gawombaa areŋa kokaen: Kapuare ejanon oloŋ konagati eeŋ, eja waagiawo ii mono unugi komunkegi. Kawaajon konjilin ama majakaka somata mogi.

kiŋ kema kiro komuro. ²⁴Kaen kolooroto, Anutuwaanonj Buŋa qaa ii jeŋ laligogi toomorijaŋawo koloonj seiro.

²⁵Antiokia siti yoŋononj Barnabas ano Sool nanŋonanŋo misin gawonj monj^y oronŋiti, iyorononj ii Jerusalem laligonj metogori. Ii metegonj Jon qata monj Maak qagiti, ii wama motoonj Jerusalem mesaonj Antiokia sitinonj eleema kagi. Kiaŋ.

Barnabas Sool yorononj misin gawonj kanaiŋ meŋ keni.

13 ¹Antiokia sitinonj tosanonj uugia meleema uumeleenj kanageso koloogi jotamemegia kokaanjonj gejatootoo qaa jeŋ kuma onoma laligogi: Qagia Barnabas ano Simeon qata monj Injaŋa (Griik qaanonj Naija) ano Lusius (Sairini gomambaajonj), Manaiŋ (ii ponj gawana Herod² iwo motoonj laligonj somariiri) ano Sool. ²Uumeleenj kanageso yoŋononj Pombaa waeya meŋ mepeseenj nene siŋgi laligogi iikanonj Uŋa Toroyanonj kokaenj injjoro, “Niinonj Barnabas ano Sool gawonj qaita monj mewaotiwaajonj meweengonj oroombe. Kawaajonj onononj mono ii jeŋ tegonj wasiŋ oronŋi kembao.”

³Kaen injjoro qama kooliwombaajonj nene siŋgi laligonj borogia wanŋaranonj anŋi Pombaa ku-usuŋanonj turuŋ orono wasiŋ oronŋi keni. Kiaŋ.

Saiprus watononj kema gawonj megi.

⁴Uŋa Toroyanonj kaenj wasiŋ orono gomanj qata Selusia kanonj kemerii. Kanonj kemenj wanŋononj uri opo sel horonj mororonŋogi haamononj nanŋoro kema wato Saiprus kawaa weenj koukoutanonj keugi. ⁵Keugi siti qata Salamis kanonj kema Juuda ejemba yoŋoo qamakooli miria miria kanonj uma Anutuwaa Buŋa qaa jeŋ uu kuuŋ ononi. Eja qata Jon ii kaanagadeenj wani yorowo kema kaŋ ala ilailaagaraga laligoro. ⁶Kaen laligonj wato kuuya liligonj kotonj leegenj weenj kemekemetanonj Pafos sitinonj keugi. Kanonj keuma Juuda eja qata Barjiisas mokoloogi. Iinonj owenj jenaŋ ejaga koloonj gejatootoo eja takapolakaya laligoro.

⁷Owenj eja ii wato kawaa kiapya qata Sergius Pool iwaa mirinonj rama laligoro. Kiap iikanonj momakooto ejaga laligoro. Kaanŋa laligonj Anutuwaanonj Buŋa qaa momambaa siinŋa enj muro Barnabas Sool koma horonj orono iwaanonj kari. ⁸Karito, Elimas, (owenj memewaajonj qata Griik qaanonj kaenj jeŋkegiti,) iinonj kiapnonj Anutu moma laariŋ mubabotiwaajonj tuarenjenj ama oroma kiap uuta qaanonj enkalolonj

^y 12.25 Antiokia yoŋoononj nanŋonanŋo monenj ii meŋ kema Jerusalem uumeleenj kanagesowaa jotamemeurugia yoŋoo borogianonj ani. Kawaajonj qata nanŋonanŋo misin gawonj monj jejonj. Apo 11.30 ^z 13.1 Herod Antipas iinonj gbani 4 B. C. – 39 A. D. kanonj Galili ano Perea prowins woi ii galenj koma onoma laligoro.

memambaaajon angobato mero. ⁹Angobato mero Sool, qata mon Pool qagiti, Uja Toroyanon iwaa uuta saa qero Elimas tororo iima kotoro.

¹⁰Iima koton kokaen jej muro, “Ye! Umbuqumbulij eja, gii mono Kileŋaa Toyaa mera koloojan. Satanon uuga osonkakale ambembo men gono selenon kuukuu kania kania ama laligonkejan. Qaa dindiŋa kuuyaa kereya koloon Pombaanon kana dindiŋa meeranŋona dogonkeji, ii mono mesaowaga me? ¹¹Kawaajon moba! Pononon mono boria qaganon ano esujanon turun gono jaaga gooro ween asasaga iimambaaajon amamaawaga. Iinon kamban merotiwaa so mono jinjan qen laligowa.” Jej muro iikanondeen pangamanon qaganon kamaan tururo umun koma titou kuun ilinwalin qen kema kan borianon mewutiwaajon qisin borianon koromojoron ano. ¹²Iwoi ii kolooro kiapnon ii iima Pombaa Buŋa qaa momoyaajon walinŋon moma laarin muro. Kian.

Pisidiawaa Antiokia taanon misin gawon megii.

¹³Poolnon neŋauruta yonowo Pafos goman mesaon wanŋonon ugi opo sel horon mororonŋogi haamonon nanŋoro kema laligon Pamfilia prowinswaa siti qata Perga kanon keugi. Kanon keuma nama Jonon oromesaon eleema Jerusalem sitinon karo. ¹⁴Eleema karoto, yoronon Perga siti mesaon toroqen kema Pisidia prowinswaa taon qata Antiokia kanon keuri. Kanon keuma Sabat kendonon qamakooli mirigianon uma rari. ¹⁵Rari qamakooli miriwaa galeŋ yononon Mooseswaa Kana qaa ano gejatootoo yonoonon Buju Tere weenŋon welen anŋi kamaan kokaen qisin oronŋi, “Alawoinana, oroonon qaa mon kanageso uunana kuuwaotiwaajon eji een, ii mono saanon jeri mobon.”

¹⁶Kaen qisin oronŋi Poolnon waama boro kuma kokaen jero, “Israel wabaurunana ano balon toya nonowo Anutu waeya men mepeseenkejuti, onon mono geja ama mobu. ¹⁷“Israel ejemba tuun ananaa beŋnana ii Anutu. Iinon bemunjaleurunana meweenŋon onono ambosakonurunananon Iijipt gomanon kema waba koloon laligogi. Anutunon kamban kanon Israel ejemba tuun ii toomorin onono sein qabunagiawo koloogi. Kaen koloogi Anutunon anŋoleto men ku-usunŋa qendeema iikanon unuano Iijipt kantri mesaon seleenŋen kagi.

¹⁸^b“Kan laligon balon qararanŋonŋononon koton kan nanamemen bologa ama men laligogi Anutuwa irinŋa soono gbani 40:waa so uubooli moma laligoro. ¹⁹^cMoma laligoroto, kileŋ kan laligon Keinan gomanon kougi. Kougi iikanon kanageso tuun 7 konjoma kondeema onoma balonŋia men mendeema isiurunana toya toya koloowutiwaajon buŋa qen onono. ²⁰^d“Kaen kolooro gbani 450 kawaa so keno. Iikawaa gematanon

^a 13.17 Eks 1.7; 12.51 ^b 13.18 Jan 14.34; Dut 1.31 ^c 13.19 Dut 7.1; Joos 14.1

^d 13.20 Pon 2.16; 1 Sml 3.20

Anutunon jenteegowaa eja ponja ponja (Judge) kuun onono. Ii kuun onono laligon kougi Samuelnon kolooro. Iinon jenteegowaa eja pon konoga koloon gejatootoo ejaga laligoro.

²¹“Samuelnon koloon laligoro kamban iikanon kin pombaajon Anutu welema mugi eja qata Sool onono. Sool iinon Benjamin isi yonoononga eja qata Kiis iwaa meriaga kolooro ano gbani 40:waa so kin pongia laligoro. ²²Ii laligoroto, Anutunon Sool utegon kitianon eja qata Deiwid kin eja pongia koloowaatiwaajon meweengon kuuro. Kuun kania jen asarin kokaen jero, ‘Ninon Jesiwaa meria Deiwid mokolojen. Iwaa uuta gosin mobe saanon sokoma nonja. Iinon nanamemeja kuuya kanon noo jena ten koma laligowaa.’ ²³Anutunon wala eenanon Hamoqeqe Toya wasin nonombaatiwaajon jeroti, soomongo qaa iikawaa onanon mono kokaen kolooro: Deiwidwaa gbiliuruta yonoononga eja qata Jiisas kolooro Anutunon ii Israel tuun nonoo Hamoqeqe Tonana koloon laligowaatiwaajon kuuro.

²⁴“Jiisasnon mende asugiro waladeen iikanon Jonon kan kokaen jen laligoro, ‘Ono mono uugia melembu. Uugia meleengi ninon oomulu men onoma.’ Kaen jen Israel ejemba tuun kuuya uu kuun onoma laligoro. ²⁵^hKaen laligoroto, iinon gomanlili gawona mendaboromambaajon ama iikanon kokaen injjoro, ‘Ono noojon nomaen romongoj? Iwoi romongojuti, ninon ii qaagoto, mobu, noo gemananon eja mon kawaa. Iinon karo ninon iwaa kooronon kamaanqegeta laligojenywaajon wayangesoya besaan kana esu kasia isamambaajon moma bimbingomaja.’

²⁶“Oo alauruna, Aabrahambaa gbiliuruta ano balon toya ononon nonowo Anutu waeya men mepeseenkejuti, Anutunon hamo qen nonombaatiwaa Buŋaya ii ano nonoonon kaja. ²⁷Iikawaa kania ii kokaen: Jerusalem toya ano galenurunana yononon Jiisaswaa kania mende moma kotogi. Gejatootoo yononon Buju Tere Sabat kendon so weengonkejuto, iikawaa kania ii mende moma asarinkeju. Kaan tompin laligojuto, kilen galenkonkon ejaurunananon Jiisas komuwaatiwaa qaaya jen tegogi gejatootoo ejemba yononon qaa ii iikaan kanon honawo kolooro. ²⁸‘Yononon Jiisas koomuwaa buja koloowaatiwaa so qaa kania mongama mon mende mokoloon kilen “Kozigen!” qagi. Qama Pailotnon jen tegoro komuwaatiwaajon qama welenji.

²⁹^j“Iwaajon qaa kuuya oogita eji, yononon mono iikawaa so anji hona kolodabororo Jiisas gerenonga metogon kamaan qasirinon kema jamo

^e 13.21 1 Sml 8.5; 10.21 ^f 13.22 1 Sml 13.14; 16.12; Ond 89.20 ^g 13.24 Maak 1.4; Luuk 3.3 ^h 13.25 Mat 3.11; Maak 1.7; Luuk 3.16; Jon 1.20, 27 ⁱ 13.28 Mat 27.22-23; Maak 15.13-14; Luuk 23.21-23; Jon 19.15 ^j 13.29 Mat 27.57-61; Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56; Jon 19.38-42

kobaa uutanonj anji. ³⁰ Angito, Anutunonj ii koomu-nonja meŋ gbiliro waaro. ³¹ ^kWaaro iwo Galili prowinsnonga Jerusalem sitinonj kagiti, ii mono ween boria mamaga asuginj onono. Alauruta asuginj ononoti, iyonononj kambanj kokaamba ejemba batugianonj dangunu kaanja nama kania nanjonj jeŋ asariŋ laligoju. ³² Anutunonj Juuda ambosakonjurunana yonowo iwoi amambaa qaa jeŋ somonjgorota nono iyonoo gbiliurugia kolooniŋ qaa walaga iikawaa onanonj mono kambanj kokaamba nonoojonj kokaenj kolooro: Iinonj Jiisas meŋ gbiliro waama laligoja. Kawaajonj nonononj iikawaa Oligaa Buja ii jeŋ asariŋ ononjonj.

³³ ^l“Anutunonj Jiisaswaajonj qaa jero Deiwidnonj moro Ondino (Buk song) janjo woi kanonj kokaenj oorota eja,

‘Giinonj neenaa meranaga koloojani, ii kete ejemba qendeema onombe iima kotoju.’

Iinonj qaa iikawaa so Jiisas meŋ gbiliro waaro. ³⁴ ^mJiisas meŋ gbiliro koomunonja waama kotiin laligonj kanageŋ mombo mende komuwaa. Iikawaa qaaya Anutunonj kokaenj jerota eja,

‘Nii kaleŋmoriaana kinj Deiwid muŋ laligowe soraaya kolooŋ powowonj kotiin nanoti, iikawaa so ii mono onoojonj togonj onomaŋa.’

³⁵ ⁿDeiwidnonj iikawaa qaaya ii Ondino (Buk song) monjonj kaanagadeen kokaenj anota eja,

‘Geenjaa wombo ejaga soraaya ii mende mesaona koomuwaa roŋnonj mende gisaawaa.’

³⁶ Nono kinj Deiwidwaa kania mojonj: Iinonj laaligoya laligonj Anutuwaaw jeta otaanj gawonj muroti, ii medaboronj goronj qeŋ komuro. Komuro ambosakonjuruta yonoo kosogianonj roŋ konji qamoyanonj eŋ gisaan qaano. ³⁷ Deiwidnonj gisaan qaonoto, Anutunonj eja meŋ gbiliro waaroti, iinonj mende gisaaro.

³⁸ “Eja alauruna, kawaajonj qaa koi mono mobu: Anutunonj Jiisaswaajonj ama sinjgisonjgogia mesaonj songbambaa. Nonononj iikawaa Bujaŋa jeŋ asariŋ ononjonj. ³⁹ Wala ‘Mooseswaanonj Kana qaa otaanj iikaanja kanonj solanja koloowonja,’ jeninto, iikanonj iinonj woinonj osin amamaan laligoninj. Kaenj laligoninto, kambanj kokaamba daen yonononj Jiisas moma laariŋ iwo qokotaawuti, Anutunonj mono kuuya yonoo qaagia jeŋ tegoro solananiwuya. ⁴⁰ Gejatootoo ejembanonj qaa jeŋ oogita eji, Anutunonj iikawaa so ironja meleeno qagianonj ubabotiwaajonj mono toogia moma galenja meŋ aowu. Qaa kaanja monj ii kokaenj,

⁴¹ ^o“Niinonj onoo laaligo kambananonj angoletto qaita monj memaŋa.

Monjonj iikawaa buju qaa jero mobuyaga, ii qaa honja kolooawaatiwaajonj mende moma laariwuyaga.

^k 13.31 Apo 1.3 ^l 13.33 Ond 2.7 ^m 13.34 Ais 55.3 ⁿ 13.35 Ond 16.10

^o 13.41 Hab 1.5

Kawaajon qaa ii menj kamaanj ama jejewili amakejuti, onjo mono eenj uuj iima walingonj tiwilaawu.’”

⁴²Poolnonj kaenj jero Barnabaswo qamakooli miri mesaonj kamaari tosianonj kokaenj qisij oronji, “Nono qaa koi mombo mobombaajonj mojonj. Kawaajonj ii Sabat kendonj monj eukanonj saanonj toroqenj jeri mobonaga.” ⁴³Qamakooli mirinonga kamaanj deenjgi ejemba mamaganonj Pool ano Barnabas kanagaranonj orotaagi. Tosianonj Juudaga koloogi ano tosianonj waba kantrinonja koloogito, Juuda yonjowo toroqenj laligogi. Yonjononj orotaagi aminj moma qambaŋmambanj qaa kokaenj onjoni, “Anutunonj kaleŋmorianj onjonoti, iikanonj mono bonj qenj nambu.”

⁴⁴Sabat kendonj monj kanj kuuroti, iikanonj taonj balonj iikawaa ejembaya ii kololoonj “Anutuwaa Buŋa qaa mobonja,” jenj kouma ajoroogi. ⁴⁵Kouma ajoroogi Juuda yonjononj ejemba tuuŋa tuuŋa injiima iringia soondabororo. Soondabororo Poolwaanonj qaa qewombaajonj jenonjkooli ama niinonjginonj jenj mepaqepae ama oronji. ⁴⁶Kaenj ama oronji Pool Barnabas yorononj awasanjkaka kotiinj nama qaa kokaenj jeri, “Anutunonj gawonj noronotiwaa so Buŋaya wala Juuda ejemba injjoninj sokonagato, onjo ii gema qenj lanj kokaenj jeju, ‘Nono laaligo kotiga utanonj keubonjatiwaa so qaago.’ Kawaajonj mobu, norononj mono onjomesaonj waba kantria kantria yonjononj eleema kembota. ⁴⁷Ponjonj iikawaa qaaya kokaenj jenj kotonj nonono,

‘Niinonj kuuj gombe waba kantri yonjoo اساسagiaga koloonj hamoqeqewaa kania jenj asarij laligona balonj goraaya kuuya sokondabororo leelee eu emu yonjononj letoma Siwewaa buŋa koloowuya.’”

⁴⁸Kaenj jeri balonj toya Juuda mende laligogiti, iyonjononj moma uugia qeangoro Pombaa Buŋaya mepeseegi. Mepeseenj laaligo kotigaa buŋa koloowutiwaajonj Anutunonj moma gosij onjonoti, iyonjononj iikawaa so uugia meleema Jiisaswaa Buŋaya moma laarigi.

⁴⁹Moma laarigi Pombaa Buŋa qaa jenj seigi prowins kuuya sokoma keno. ⁵⁰Saanonj kenoto, Juuda yonjononj taombaa eja geria ano emba uuta Anutu goda qenj laligogiti, iyonjoo uugia qaanonj osonj kuuj Pool Barnabas motoonj sisiwerowero ama oroma gomanj mirigianonja orotaagi. ⁵¹“Kembaotiwaajonj ama telambelangia qendeema kokaenj injjori, “Noro onjoo balononj kari sububunj kana tambonaranonj mokotaaji, ii mono qesaari onjonganjaagenj eleema kemebaa.” Kaenj injjori kaniagara solanja moma kotogi kema Galesia prowins utanonj siti qata Aikoniam kanonj keuri. ⁵²Keurito, gowokourunana Antiokia taononj laligogiti, Unja Toroyanonj iyonjoo uugia saa qero hononja mende aisoonj laligogi. Kianj.

Aikoniam sitinonj uugia kuuri.

14 ¹Pool Barnabas yorononj Aikoniam sitinonj keuma kaanjiadeenj Juuda yonjoo qamakooli mirinonj uma Buŋa qaa jeri. Jeri Juuda

¶ 13.47 Ais 42.6; 49.6 ¶ 13.51 Mat 10.14; Maak 6.11; Luuk 9.5; 10.11

ano waba kantri ejemba yoŋoonoŋga tuuŋ seiseiya yoŋononŋ uugia meleema Jiisas moma laarigi. ²Moma laarigito, Juuda ejemba mende moma laarigiti, iyoŋononŋ balonŋ toya Juuda mende laligogiti, iyoŋoo uugia osonŋ aposol uunonŋkeeme ama orombutiwaajonŋ uugia kuugi. ³Kuugi kileŋ kambaŋ koriga kanonŋ laligonŋ Ponŋ moma laariŋ awasaŋkaka nama Buŋaya jeŋ laligori. Ponŋ kaleŋmoriaŋaa qaaya jeŋ asariri qaagara naŋgonŋ ku-usuŋa borogaranonŋ ano aiwese aŋgoletō meri asugiro. ⁴Kaenŋ asugiro taombaa kanagesoyanonŋ juma deenŋgi. Tosianonŋ Juuda jotamemeya yoŋowo motoonŋ somonŋgogi tosianonŋ aposol yorowo toroqenŋ naŋgi.

⁵Kaenŋ aronŋ qenŋ naŋgi balonŋ toya ano Juuda ejemba wabaya yoŋononŋ waama jotamemeyuria yoŋowo uumotoonŋ ama wasiwasi eja aposol ii “Jamonoŋ giliŋ uruwoŋa!” jeŋ romonŋgogi. ⁶Kaenŋ romonŋgogi moma olonŋ koma togoŋ Likaonia prowinsnonŋ keni. Kanonŋ kema taonŋ qaagara Listra ano Derbe ano gomaŋ liligonŋ oroma rama kengiti, iikanonŋ keuri. ⁷Kanonŋ keuma Oligaa Buŋa jeŋ asariŋ uukuukuu meŋ onŋoma laligori. Kiaŋ.

Listra taononŋ Pool Barnabaswaajonŋ beŋ qagi.

⁸Listra taononŋ eja monŋ kanawoita koomuya laligoro. Ii nemuŋ goronŋ uutanonŋga meendaŋgoya koloonŋ kambaŋ monŋgenŋ kana mende riinŋ eenŋ ramakero. ⁹Poolnonŋ Buŋa qaa jero moma raro uuŋ kania kokaenŋ iima romonŋgoro, “Iwaa uutanonŋ momalaaria enŋ murotiwaajonŋ ama saanonŋ qeaŋgowaa,” kaenŋ jero. ¹⁰Kaenŋ romonŋgonŋ qa somata qama ijoro, “Mono waama namba.” Kaenŋ ijoro porazak waama kema kaŋ nano.

¹¹Poolnonŋ kaenŋ ano ejemba tuuŋ yoŋononŋ ii iima Likaonia qaagianonŋ kokaenŋ silama qagi, “Beŋ yorononŋ letoma eja selewo koloonŋ batunananonŋ asuginŋ nonoononŋ kamaaŋ laligojao.” ¹²Kaenŋ jeŋ Barnabas qata beŋ waŋgia qata Zuus qagi ano Poolnonŋ jetanonŋ meŋ qaa jerotiwaajonŋ ama beŋ qata Hermes qagi. ¹³Kaenŋ qagi beŋ Zuus iwaa jiwowonŋ jigoya taonŋ batanonŋ eroti, iikawaa jigo gawonŋ galeŋanonŋ bulmakao ejia unŋuama karo. Kaenŋ kaŋ ila kasasoronŋ meŋ kaŋ taonŋ kiropo naguyanonŋ nama ejemba tuuŋ yoŋowo jakenonŋ ama siimolonŋ oonŋ orombombaajonŋ aŋgi.

¹⁴Kaenŋ aŋgi aposolwoi yorononŋ ii moma “Mende sokonja,” jeŋ qotogonŋ selekopaagara menjurama uulaŋawo ejemba tuuŋ uutanonŋ kema qari. ¹⁵Qama kokaenŋ jeri, “Ejaurunara, onŋ mono nomaembaajonŋ ama iwoi kaŋa anju? Noro kaŋagadeenŋ onŋ kaŋa balonŋ eja toonŋga kolojo. Noro Anutuwaawaa Oligaa Buŋa jeŋ asariŋ onŋonjo. Kawaajonŋ onŋ mono beŋ omaya gema unŋuwu ano uugia meleema Anutu laaligo Toyaanonŋ qokotaawu. Anutu laaligo Toyanonŋ Siwe, namo, kowe ano iwoi kuuya iikawaa uutanonŋ eji, ii mokolonŋ onŋonota laligoju. ¹⁶Gomaŋa gomaŋa kuuya yoŋononŋ wala eenanonŋ laligonŋ kougiti, Anutunonŋ ii mende aŋgonŋ koma onŋono iyaŋgiaa jaajaa ilinŋwalinŋ laligogi.

^r 14.15 Eks 20.11; Ond 146.6

¹⁷“Mende anjon koma ononoto, kilenj tompinj mende laligogi. Qaagoto, Anutunonj iwoi awaa awaa ama onoma laligoro. Iinonj jero konj kiro weej qero toomorijanonj kambaŋa kambaŋa kolooro nenkorisoro ama iikaŋa kanonj uugia kuuj onono laligogi. Kaenj laligogi anja kania mobutiwaajonj kalaŋa ii qendeema onoma iikaŋa kanonj dangunuya ano laligogi.” ¹⁸Yorononj kaenj jeŋ ejemba tuuj siimolonj oonj orombutiwaajonj jarambaraj riinj jeŋ susugonj ononi loorinj mesaogi. Kiaj.

¹⁹Listra yonononj Pool Barnabas oromesaogito, Juuda ejemba tosonianonj Antiokia taonj ano Aikoniam siti woi iikanonja kouma ejemba tuuj uunonjkeeme ama ononjgi. Ama onoma yonowo ororonj lugunj Pool jamononj qenj “Mono komuja!” jegi. Kaenj jeŋ ororaŋ taonj gematanonj kamaŋ mesaogi ero. ²⁰Eroto, gowoko yonononj kouma liligonj mugi waama kema taononj uro. Kanonj uro eri gomaŋ ano Barnabaswo Derbe sitinonj keni.

Siriawaa Antiokia sitinonj eleema kari.

²¹Derbe sitinonj Oligaa Buŋa jeŋ asariŋ uugia kuuj ononi mamaganonj uugia meleema Jiisaswaa gowokouruta koloogi. Kaenj koloogi Derbe taonj mesaonj Listra, Aikoniam ano Antiokia taonj iikanonj eleema kema injiiri. ²²Injiima rama gomaŋ so liligonj Jiisaswaa gowokouruta yonoo uugia nanjonj meŋ kotiiri. Ponj moma laarigiti, iwo qokotaŋ nambutiwaa qambaŋmambaŋ qaaya onoma kokaenj injjori, “Nono mono konjajilinj qaganonj (lombo kania kania mokolonj) laligonj papaŋgonj Anutuwwa bentotononj eu keubonja.” ²³Uumeleenj kanageso so jotamemeurugia meweŋgonj galeŋ laligowutiwaa kania kuma onoma kuuj ononi. Kuuj onoma Anutuwwaajonj nene sinji laligonj gowoko tuuj yonoojonj qama koolinj Ponj moma laarigiti, iwaa borononj onooni.

²⁴Onjooma onjomesaonj Pisidia prowins kotonj kema Pamfilia prowinsnonj keuri. ²⁵Kanonj keuma Perga sitinonj rama Buŋa qaa jeŋ uugia kuuj onoma Atalia taononj kemeri. ²⁶Kanonj kemeŋ wanjononj uri opo sel horonj mororongogi haamononj nanjoro kema laligonj Antiokia sitinonj keuri. Antiokia uumeleenj kanageso yonononj ii Anutuwwa kalaŋmoriaŋ uutanonj misin gawonj mewaotiwaajonj wala Anutuwwa borononj ama oronjgi onjomesaonj keni. Kema liligonj gawonjgara ii medaboronj mombo iyanjaraa sitinonj eleema kari.

²⁷Kanonj kaŋ uumeleenj kanageso koma horonj ononi. Koma horonj ononi ajoroogi qaa sundugara kokaenj injjori, “Anutunonj norowo laligonj anjoleto somasomata ama meŋ laligoro. Iinonj nemuj koma norono gawonj meri waba kantria kantria yonononj Jiisaswaa moma laariwutiwaa nagu horonj onono uugia meleenji.” ²⁸Sundugara kaenj injjonj gowoko tuuj yonowo kambaŋ korija qenj korinj rama laligori. Kiaj.

Waba kantri yoŋoojor ama zioznor deemambaajor ano.

15 ¹Antiokia laligorito, Judia prowinsnonga ejemba tosanor kamaar kan kanar uumeleer ejemba kokaer kuma onorŋi, “Ono Mooseswaanor Kana qaawaa so Anutuwaaw aiwese meŋ selegia mende kotowuti eer, iikaar mono Siwewaa buŋa koloowombaajor amamaawuya.” ²Kaer kuma onorŋitiwaajor ama arŋowowo kolooro Pool Barnabas yoronor tuarenjer ama onoma geriawo jer onor. Jer onor uumotoor mende ama qaa kokaer somonorŋer jeri, “Nono mono Pool, Barnabas ano jotamemeya tosaar wasiŋ onorin Jerusalem sitinor uma qaa ii meŋ aposol ano Jerusalem uumeleer kanagesowaa jotamemeya yoŋoonor kema injowu.”

³Qaa kaer somonorŋer jeri uumeleer kanageso yoŋonor ii wasiŋ onorŋi kanonor kenŋi. Kema laligor Fonisia ano Samaria prowins woi ii koton kanonor kanagesoya kanagesoya inji. Injiima waba kantri tosaar yoŋonor uugia meleerŋitiwaa bujuya jer uumeleer tuur yoŋoojor korisoro somata ama onorŋi. ⁴Ama onoma kema kema Jerusalem sitinor keugi. Keugi aposol ano jotamemeya yoŋonor uumeleer kanageso yoŋowo koma horor onorŋi. Koma horor onorŋi sundugia kokaer jeri, “Anutunor nemur koma nonono misin gawor meniŋ nonowo laligor arŋoletor somasomata ama meŋ laligor.” ⁵Sundu ii jegito, Farisii (Kana qaawaa kaparanorŋonor) tuurŋonga uumeleer eja tosanor waama kokaer jeri, “Waba kantri yoŋonor uugia meleerŋiti, iyoŋoojor mono kokaer jer kotowor: Yoŋonor mono Anutuwaaw aiwese meŋ selegia koton Mooseswaanor Kana qaa kuuya otaar laligowu.”
Kiar.

Jerusalem ajoajoro ama arŋowowo qaa mindorŋogi.

⁶Kaer jeri aposol ano jotamemeya yoŋonor qaa ii jer gosiwombaajor ajoroogi. ⁷Ajoroor niinorŋiinor qaa mamaga jer jenorŋkooli arŋi. Ii arŋi Piitonor waama kokaer injoro, “Alauruna, Anutunor wala batunanonor gawor mendeema meweerŋer noma noojor kokaer jero, ‘Gii mono waba kantrinor kema Oligaa Buŋa qaa jer asariŋ onona yoŋonor uugia meleema Por moma laariwu.’ Ono qaa ii moju. ⁸“Anutunor ejemba kuuya uunana moma kotoji, iinor kania qendeema Ur Toroya Juuda ejemba nonoojor wasiro kamaaroti, iikawaa so mono waba kantri ejemba yoŋoojor kaarideer ii wasiro uugianor kemero.

⁹“Wasiro kemero iikaar kanor Juuda ejemba mende injisoroor kantri tosia mende sureer onono. Qaagoto, yoŋonor Anutu moma laarigi siŋgisonorŋogia mesaor uugia songbano soraaya koloogi. ¹⁰Kawaajor onor

^s 15.1 Lew 12.3 ^t 15.7 Apo 10.1-43 ^u 15.8 Apo 2.4; 10.44

mono naambaajon Anutu angobato mej mubuyaga? Naambaajon gowoko gbilia yonoo arogianon qaqaq toroqen anij angowuyaga? Qaqaq kaaja ii ananaa ambosakonananon me nononano kaanagadeen angowombaa so mende koloon laligonij. ¹¹Kaen qaagoto, kokaen moma laarion: Pon Jiisaswaa kalejmoriananon mono Anutu nemuq koma muro hamo qen nonono Siwewaa buja koloowona. Waba kantri yononon kaanagadeen kana motoonjo iikayadeen otaaj letoma Siwewaa buja koloowombaaajon moma laarinkeju.”

¹²Kaen injjoro tuuq yononon kuuya qaa monqama qaa bo ragi. Ragi Pool Barnabas yoronon qaa sundugara kokaen jeri, “Anutunon nemuq koma norono waba kantrinon kema batugianon misin gawon meri aiwese angoleto somasomata asugiro.” Kaen jeri geja ama mogi. Kiaq.’

Bisop Jeimsnonq qaa injjoro.

¹³Pool Barnabas yoronon sundugara jedaborori mogi Jeimsnonq qaa kokaen jero, “Alauruna, niinon qaa jewe mono geja ama mobu.

¹⁴Anutunonq kamban mutuya waba kantri ejemba jaasewan qen onjoma batugianonga ejemba iyaajaajon meweengonq onono qata bosima kanagesoya toroqegi. Anutunonq kaen ama kaniaya qendeema nononoti, Saimon Piitononq iikawaa qaaya ninijoro. ¹⁵Qaa kaaja ii gejatootoo ejemba yononon kaanagadeen nanjon jenkeju. Yonononq qaa monq kokaen oogita eja,

¹⁶ ^w“Kawaa gematanonq niinonq eleema kanq kinq Deiwidwaa kantri totona mombo mej waamana.

Iinonq wala jinkaronq kuuna qen ambosakonana galeq koma onono kuunanonq boratinq riinq kamaaroto, niinonq ii mombo meagonq kuuwe kantrinonq qeaqonq nambaa.

¹⁷ Ii kokaen koloowaatiwaajonq amana: Ejemba tuuq tosaaja kuuya yonononq Ponq monqambuya.

Waba kantri kuuya neenaa bujana koloowutiwaajonq onqombeti, iyonononq Ponq nii monqama nombuya.

Ponq niinonq kaen jejenq ano iikawaa so kantrigia mej qeaqomana.

¹⁸ Kaen amakejeni, ii mono monowaa monoyanonga moma kouma laligoju.’

¹⁹“Kawaajonq Jeims niinonq qaa ii gosinq momonanonq kokaen romonjonq jejenq: Waba kantri ejemba uugia Anutuwaanonq meleenjuti, nonononq mono lombo qaqaq somata iyonoo qagianonq anij mende sokombaa. ²⁰*Kaenq qaagoto, iyonoojonq tere kokaenq ooninq sokombaa: Yonononq oro busuya

^v 15.12 Bisop, Griik qaanonq episkopos, ananaa qaanonq jaagalenq me inspekta. Iinonq zioz gawonq kuuyaa mindimindiri galeja koloaja. Jeims koi kanonq Jiisaswaa gowokoya qaagoto, Jiisaswaa koga. ^w 15.16-18 Aam 9.11-12 ^x 15.20 Eks 34.15-17; Lew 17.10-16; 18.6-23

berj lopiombaa nanduj buja qej kanagianoj anji esun gianoj tururoti, ii mende newu. Serowiliŋ mende ambu. Oro aroya qoosojaa busuya ano sa ii mende newu. Iwoi 4 ii mesaowutiwaajoj jej kotiiwonaga. ²¹ Mooseswaa Kana qaa ii monowaa monoyanonja gomanj so jej asariŋ kouma laligojoj. Ii Sabat kendoj so qamakooli mirinananoj weengoj momakejoj. Kawaajoj qaa 4 ii saanonj mende mesaowonja.” Kiaŋ.

Jerusalem ajoajoroonoj waba kantri yoŋoojoj tere oogi.

²² Jeimsnoj kaerj jero aposol ano jotameme yoŋonoj kanageso kuuya yoŋowo qaa ii mogi sokono. Mogi sokono batugianonja eja tosaanja meweengoj oŋoma Pool Barnabas yorowo motooj Antiokia sitinonj wasiŋ oŋombombaajoj jegi. Kaerj jej eja qata Juudas qata moŋ Barsabas ano Sailas meweengoj oronji. Eja woi ii uumeleenj tuumbaa jotameme ejaga koloori.

²³ “Eja ii wasiŋ orombonja,” jej tere moŋ kokaerj ooj borogaranonj anji,

“Momalaariwaa waba alaurunana, Antiokia siti ano Siria ano Silisia balononj laligojuti, nonononj oŋoo jolonja jejoj.

Aposol nonononj momalaari kanagesowaa jotamemeya yoŋowo oŋoo uumeleenj alaurugiaga koloojoj. Kaerj oŋowo qaa amiŋ mobombaajoj tere ama oŋonjoj.

²⁴ Ananaa ejemba tosaanja mende jej kotonj oŋoniŋ anjio nonomesaonj oŋoononj kaŋ uugia kuuj qaa morotanonj lolowawa meŋ oŋonji uu momogia sisau kolooro moniŋ.

²⁵ Kawaajoj nono korebore ajoajoroo ama uumotoonj aniŋ sokono. Sokono eja woi meweengoj wasiŋ oroniŋ wombo alawoinana Barnabas Pool yorowo oŋoononj kawuya.

²⁶ Barnabas Pool yorononj ananaa Poŋ Jiisas Kraistwaa qataajoj ama laaligogara qeleeni tosianonj urugi komuwowaajoj ani.

²⁷ Nono Juudas Sailas wasiŋ oroniŋ kaŋ qaa iikayadeeŋ toroqej jegaranonj jeri mobuya.

²⁸ Uŋa Toroya ano nonononj qaa kokaembaajoj uumotoonj aniŋ sokonja: Oŋoo qagianonj lombo qaqaŋ mende toroqej ambonja. Qaa waŋa 4 iikayadeeŋ mono otaawu. Ii uugugi juma deembombo.

²⁹ Qaa 4 ii kokaerj: Oro busuya berj lopiombaa nanduj buja qej kanagianonj anji esun gianonj tururoti, ii mono mende newu. Kaerjagadeeŋ sa me oro aroya qoosojaa busuya ii mende newu. Serowiliŋ mono mende ambu. Iwoi 4 ii mesaonj gema qegi uumotoonj aniŋ Anutunonj kotuegoŋ oŋono qeaŋgoŋ laligowu. Mono uu bonjoj laligowu.” Kiaŋ.

Qaa meŋ kenji Antiokia siti yoŋononj aisoogi.

³⁰ Tere kaerj ooj wasiŋ oŋonji kenji. Kana kema kemeŋ Antiokia sitinonj keugi. Keuma uumeleenj kanageso koma horonj oŋonji ajoroogi.

Ajoroogi tere ii onjongi weengogi. ³¹Ii weengogi iikawaajon afaangon ulunjkolen qaganon moma aisoogi. ³²Juudas Sailas yoronon iyangoro gejatootoo ejaga laligon qambanmamban qaa mamaga onoma uuwaa nanjonango qaa jeŋ meŋ kotiiŋ ononi. ³³Meŋ kotiiŋ onoma kamban tosaana kanon toroqen laligori. Laligori tegoro uumeleen alaurugara yononon “Luaewo kembao,” jeŋ wasiŋ oronji. Jerusalem laligori wasiŋ orongiti, Juudasnon yonoonon eleeno.^y ³⁴(-)

³⁵Pool ano Barnabas yoronon toroqen Antiokia sitinon laligon ejemba tosaana mamaga yonowo Pombaanon Buŋa qaa kuma onoma uugia kuun onoma laligogi. Kian.

Pool ano Barnabas yoronon deeni.

³⁶Kaen laligogito, kamban tosaana tegoro Poolnon Barnabas kokaen ijoro, “Anara taon ano goman kuuya liligon Pombaanon Buŋa qaa jeŋ asariŋ laligoriti, mono iikanon eleema uumeleen alaurunanon nomaen laligojuti, ii saanon kema injiima mobota.” ³⁷Kaen ijoro Barnabasnon Jon qata moŋ Maak qagiti, ii kaanagadeen wama motoon kembombaajon moro.

³⁸^zKaen moroto, Jonon wala Pamfilia taonon looriŋ oromesaon yorowo toroqen gawon mende mero. Kawaajon Poolnon ii wama kembombaajon moro mende sokono. ³⁹Mende sokono angowowo ama uugara gere jero deeni. Deema Barnabasnon Maak wama kemeŋ wanjonon uri opo sel horon mororongogi haamonon nanjoro Saiprus watonon keni. ⁴⁰Kenito, Poolnon eja qata Sailas meweengoro uumeleen alaurugara yononon Pombaa boronon ama oroma kalenmoriananon sopa somonjon orombaatiwaaajon jegi mesaon keni. ⁴¹Kema laligon Siria ano Silisia prowins woi ii koton liligori. Liligon Poolnon uumeleen kanagesoya kanagesoya injiima meŋ kotiiŋ onoma laligoro. Kian.

Timotinon Pool ano Sailas yorowo toroqero.

16 ¹Poolnon liligon kema laligon taon qagara Derbe ano Listra kanon keuro. Listra keuma kanon gowoko moŋ qata Timoti mokoloro. Nemunanon Juuda uumeleen embaga koloroto, mananon Griik ejaga. ²Poolwaa eja alaurutanon Listra ano Aikoniam laligogiti, iyononon Timoti waa kania jeŋ qeangogi moro. ³Kaen jegi moma wama motoon kemambaajon moro. Ii moroto, Timoti waa mananon Griik ejaga laligoroti, ii kuuyanon modaborogi ano miri goman kanon Juuda ejemba mamaga laligogi. Kawaajon yononon Pool jeŋ mububoti waaajon Timoti wama Anutu waa aiwese meŋ selia koto. ⁴Koto kema taon ano goman

^y 15.33 Tosianon toroqen jawo 34 kokaen anju: Eleenoto, Sailasnon qaaya somonjon toroqen kanon laligoro. ^z 15.38 Apo 13.13

so keugiti, iikanonj Jerusalem mindimindiri ajojoroowaa qaaya jegi. Aposol ano Jerusalem uumeleen kanagesowaa jotamemeya yononon qaa somonjon kotiigiti, ii otaawutiwaajon jej koton onjonji. ⁵Kaen liligogi Jiisaswaanon kanagesoya kanagesoya gomanj so laligogiti, iyonoo momalaarigianon kotiuro. Kaen kotiin Buja qaa jegi tosianon uugia meleema ween so kan toroqegi tuungiaa jangoyanon somariin uro. Kianj.

Anutunonj Pool gaononj kotonj kondooro Yurop kenji.

⁶Liligonj laligonj “Eisia prowinsnonj kema Buja qaa jej asariwoja,” jegito, Uja Toroyanon songo ama anjonj koma onono. Kawaajonj yonononj toroqenj kema Frigia ano Galesia prowins woi ii eenj kotonj uruugunj kenji. ⁷Kema laligonj Misia gomanj goraayanonj keuma Bitinia prowinsnonj keubombaaajonj mogito, Jiisaswaa Uja Toroyanonj iikanonj kembutiwaajonj uumotoonj mende ano. ⁸Uumotoonj mende ano mesaonj kema Misia gomanj eenj kotonj kowe goraayanonj kemenj Troas taononj keugi. ⁹Troas keuma gomantiijanonj gaonj egi Anutunonj Pool kotonj kondooro jaameleenj uja monj kokaenj iiro: Yurop eja monjonj Masedonia leegej nama ooma kokaenj jej qama koolinj muro, “Gii mono kowe kotonj Masedonia gomanonj kanj ilaanj nonomba.”

¹⁰Poolnonj jaameleenj uja ii iiro nono iikawaa kania kokaenj moma kotonj jeninj, “Anutunonj mono nonooma kowe kotonj Yurop uutanonj kema Oligaa Buja Masedonia prowinsnonj jej asarij onjombombaaajonj jeja.” Kaen jej iikanondeenj mesaonj kembombaaajonj romonjonj afaangoninj. Kianj.

Filipai emba Lidianonj uuta meleeno.

¹¹Nonononj afaangonj kemenj wanjononj uninj opo sel horonj mororonjgogi haamononj nangoro Troas siti mesaonj kema dindinagadeenj Samotres watononj keuninj. Keuma enj gomanj ano toroqenj kema Neapolis sitinonj keuninj. ¹²Kanonj keuma wanjononjga kamaanj kana kema Filipai sitinonj keuninj. Room ejemba yonononj eenjanonj kanj Filipai siti ii menj kanonj laaligo raragia anji Masedonia prowinswaa siti somata kolooro.⁴ Nono Filipai keuma weenj tosaana kanonj laligoninj.

¹³Kanonj laligonj Sabat kendononj siti kiropo seleengej keninj. Kanonj kema ‘Juuda yonononj apu sakasiyanonj ajoroonj Anutu qama koolinjkejuti,’ kaen romonjonj kemenj roonjeqe monjonj keninj. Kema emba ajoroonj ragiti, ii injiima rama aminj moma Anutuwaanonj Buja qaa ii jeninj mogi. ¹⁴Mogiti, iyonoo batugianonj emba monj qata Lidia raro. Iinonj Taiataira sitinonjga Filipai kanj opo

^a 16.12 Masedonia prowinswaa siti waja ii Tesalonaika. Distrik mutuyaa siti waja ii Amphipolis ano siti somata qatawo monj Filipai. Room yonononj Filipai ii Itali kaanja galenj koma onjonji. Griik gomanj toya yonononj iyangiaa balononj waba kaanja koloonj laligogi.

osoga nezongbala akadamuyawo mej kululuuŋ sewarja mewutiwaajonj ama laligoro ano Anutu waeya mej mepeseŋ laligoro. Poŋnonj uuta mej afaaŋgoro Poolnonj qaa jeroti, iikawaajonj siija kolooro geja ama moma aŋgonj kono. ¹⁵Aŋgonj kono iyaŋa ano sumanjuruta oomulu mej oŋoninj qisiŋ nonoma kokaenj ninijoro, “Oŋo noojonj ‘Poŋ moma laarija,’ jejuti eenj, mono saanonj kaŋ noo mirinonj uma rama nene nej ewu.” Kaenj jej kaparanj koma qisiŋ nonono. Kianj.

Pool Sailas yorononj kapuare mirinonj rari.

¹⁶Nono kambanj moŋnonj qamakooli roonj qeqeyanonj kemebombaajonj kana somatanonj keninj welenj qeqe emba moŋnonj mokoloonj nonono. Emba ii andoleinjawo laligonj ejemba kaniagia asuganonj jej mokoloomambaajonj moro. Ii moma gejatootoo qaa aasaŋgoya jej koloonj iikaanja kanonj monenj iwoi ii mamaga horonj laligoro touruta yoŋoo borogianonj kemero. ¹⁷Iinonj Pool ano nono niniima nonoo gemanananonj kaŋ kokaenj jej qaro, “Eja koi yoŋononj Anutu uuta somataa welenja qeŋ Siwewaa buŋaya koloowombaa kania jej asariŋ oŋomakeju.” ¹⁸Kaenj jej somaŋa mamaga qama laligoro. Ii laligoroto, Poolnonj togonj iikawaajonj siimbobolo moro. Ii moma kambanj moŋnonj eleema omeya kokaenj jej kotonj muro, “Nii Jiisas Kraistwaa qatanonj gijojen: Gii mono emba kokawaa uutanonja kouma kema!” Kaenj jej kotonj muro iikanondeenj kouma mesaonj keno.

¹⁹Ii kenoto, emba tourutanonj ii moma monenj iwoi horowombaa kania juguroti, ii mokoloonj iringia soono. Iringia soono Pool Sailas oroma somonjonj maaket sombenanonj horonj oronji galeŋ eja yoŋoo jaagianonj kenji. ²⁰Kema qaa jake galeŋ yoŋoo jaagianonj orooma selegaranonj qaa kokaenj kuuj jegi, “Nono siti koi kanonj luaenonj laligojonto, eja woi koi yorononj kaŋ enjalolonj ama nonomakejao. Yorononj Juuda ejaga koloojao ²¹ano Juuda siligia kuma nonomakejao. Nono Room mindimindiri kantriwaa totonj toya koloojonj. Kawaajonj nono siligia ii saanonj mende moma aŋgonj kombonja. Ii mej otaawombaa soŋgo ero amamaajonj.”

²²Selegaranonj qaa kaenj kuuj jej oronji ejemba tuuj yoŋononj kaŋagadeenj waama mindirinj kotiinj qotogonj oronji. Qotogonj oronji galeŋ yoŋononj kuuj oŋonji selekopaagara horonj menjuden-jurangji ano jej kotonj oŋonji arawambunonj urugi. ²³Mamaga urugi tegoro kapuare mirinonj oroombombaajonj uruama eja waayawononj awaagadeenj galeŋ mej orombaatiwaajonj jej kotonj mugi. ²⁴Kaenj jej kotonj mugi moma uruama kapuare miri biiwianonj miri uuta moŋnonj kema kanawoigara gere ozozoparj^b batugaranonj ama kasanonj somonjonj miri uuta iikawaa naguya woi ii kii kungi kiro rari. Kianj.

Kapuare miri galejanonj uuta meleeno.

²⁵Pool Sailas yorononj kaenj rari. Rama gomanj ruuŋanonj kolooro kanonj Anutu qama koolinj rii qama mepeseŋ rari kasa eja kuuyanonj geja ama mogi.

^b 16.24 Gere ozozopanonj kanagara melanjiro amamaanrari. Uŋaya iiba.

²⁶Kaen anggi iikanondeen uulanawo nan somata meŋ giliro kapuare miriwaa tandoya kuuya wansanwansan qegi. Kaen qegi iikanondeen nagu kuuya tanggi kasa eja kuuya yonoo aen gbadogianon (tape) loloon kamaaro. ²⁷Kaen kolooro kapuare miri galeŋ iionon gaon uutanonga waaro. Waama kapuare miriwaa naguya kuuya tandaborogiti, ii iima jero, “Ye! Kasa ejanon togon kendaboroju me nomaen?” Kaen jen romonon jeneŋa ororo manjawaa soo somata ii kopiŋanonga horon iyaŋa aomambaajon ano.^c ²⁸Aŋa aomambaajon anoto, Poolnon gbangban tereŋon kokaen jero, “Nono korebore koi rajon. Mono geengaa selega eej mende tiwilaawa.”

²⁹Kaen jero moma kiwa mubutiwaajon qisiro mugi uulanawo kapuare miri uutanon kema jeneŋa ororo Pool Sailas yoroo kosoga-ranon kema simin kuma orono. ³⁰Simin kuma oroma kapuare mirinonga uruama kamaan kokaen qisin orono, “Eja somata woi, nii mono nomaen ambe Anutunon hamo qen nono letombenaga?”

³¹Qisin orono ijori, “Mono uuga meleema Pon Jiisas moma laarin muna gii ano sumanjuruganon kaŋagadeen letoma Siwewaa buŋa koloowu.” ³²Kaen ijori mirianon kenŋi kanagesouruta kuuya yonowo ajoroogi Anutuwaanon Buŋa qaa jeri mogi. ³³Jeri moma gomantiŋaa aua iikanondeen uruama kema wijigara songbano. Songbano iikanondeen ii ano sumanjuruta kuuya ii oomulu meŋ ononi. ³⁴Oomulu meŋ ononi uruano nene mirinon uma nene onon ama orono. Oroma iyaŋa ano sumanjuruta yononon kuuya Anutu moma laarigitiwaajon korisoro anggi. Kian.

Kapuare mirinonga konjoma oronŋi kamaari.

³⁵Goman ano qaa jake galeŋ (majistreit) yononon opotoro wasin ononŋi kapuare mirinon kan kokaen jegi, “Eja woi ii mono isama orona kamaawao.”

³⁶Kaen jegi eja waayawonon kan buju ii Pool kokaen ijoro, “Majistreit galeŋ yononon qaa kokaen angita kaja: Oro mono kasagara isambe kamaawao. Kawaajon oronon mono keteda koi mesaon kamaan luaenon kembao.”

³⁷Kaen ijoroto, Poolnon opotoro ii kokaen injoro, “Room mindimindiri gawmanon sopa somonon noroma kawaa (jenkooto) paaspoor noronŋi laligojo. Kawaajon yononon qaanara mende gosin jen tegon kileŋ asuganon ejemba jaagianon eej lan arawambu koobinon nurun kapuare mirinon noronŋi. Ii gamuyawo. Kaen noronŋi rari keteda koi nomaembaajon wasin noronŋi eej olon kamaaworaga? Ii mende sokonja.

^c **16.27** Kasa ejanon olon kono galeŋa ii qaa jakeyanon ama qegi irona siimbobolo moma komunkegi. Iyaŋa gamuya moma aonaga, kaen afaanŋon komunaga.

Noro qaago totoon kamaawoto, yononon mono angio kanj nuruangi kamaaworaga.”

³⁸Poolnon opotoro ii kaen injijoro qaa ii mej majistreit galen yonoonon kema injijogi. Ii moma Room gawmambaa (jenkooto) paaspoot menj laligoriti, ii moma aarun sombugia mogi. ³⁹Sombugia moma kapuare mirinon kanj bonjon susugon kele ama kuun orongi kemeri. Kemeru Filipai siti mesaowaotiwaajon welema orongi. ⁴⁰Welema orongi Pool Sailas yoronon kapuare miri mesaon Lidiawaa mirinon keni. Kanon kema uumelejen alaurugara injiima uuwaa nanjonango qaa jen onomesaon keni. Kian.

Tesalonaika gawon megj sisiwerowero angi.

17 ¹Kema laligon Amfipolis ano Apolonia siti woi ii koton Tesalonaika sitinon keugi. Siti wana iikanon Juuda yononon qamakooli mirigia megj nano. ²Poolnon nanamemeja ama laligoroti, iikawaa so qamakooli mirigianon uma Sabat kendon karon kanon yonowo Uumelembaa Buja Tere weengon kania aminj moma laligogi. ³Kaen laligon Buja Terewaa kania jen asarinj kokaen jero, “Anutunon arej ama Hamoqeqe Toyanon siimbobolo moma komun koomunonga waabaatiwaajon jero.” Kaen jen iikawaa kania Buja Terenonga qendeema uugia kuun kokaen injijoro, “Eja Jiisas jen asarinj ononjeni, iinon mono Hamoqeqe Toya Kraist koloaja.”

⁴Kaen injijoro Juuda kanageso yonoononga tosanon moma laarin uugia meleema Pool Sailas yorowo toroqen nanji. Griik ejemba tosanon Anutu waeya menj mepeseegiti, iyonoononga kaanagadeen tuun somatanon yonowo toroqegi ano emba uuta qabunagiawo yonoononga mamaganon uugia meleengi.

⁵Uugia meleengito, Juuda eja geria yononon uugia soono uunon motoqoto moma gemaqeqe qaa jegi. Kaen jegi injarere ejemba roonqeqenon lan laligogiti, iyonoonon kema eja doogoya tosaana onongi. Ii onoma mindirin ejemba tuun uugia kuun horon onongi ajoroogi. Ajoron lan qagi qemburun gujubaju kolooro siti sokonda-bororo. Lan qama lugun eja qata Jeison iwaa miri rijugon Pool Sailas ejemba tuun jaagianon ama orombombaaon mongama orongi. ⁶Mongama onongito, mende mokolon oroma Jeison ano uumelejen alauruta tosaana somonon horon onoma sitiwaa galenkonon eja yonoo jaagianon keuma kokaen qagi, “Yei! Eja balona balona liligon goman so uu kuun onongi kaamaa qen soonkejuti, iyononon mono koi kanon kaanagadeen kari. ⁷Koi kanon kari Jeisonon ii oroma angon koma orono. Ejemba kaana kuuya yononon kokaen jenkeju, ‘Eja mon qata Jiisas iinon kin Ponana koloaja.’ Kaen jen Room Siisa-kimbaa jenkootoya qotogon menj kamaan amakeju.”

⁸Kaen qagi ejemba tuun ano galenkonon eja yononon mogi uugianon kamaan raidimbon kaana sisau kolooro. ⁹Sisau kolooro Jeison ano

uumeleen alauruta tosaaja kuuj qisij oŋoŋgi monej ama waŋ taraagara megi kamaaŋ kenŋi. Kiaŋ.

Berea kenŋi Baibel stadi ama qaagara gosigi.

¹⁰Kamaaŋ kenŋito, uumeleen alaurugara yoŋonoŋ Pool ano Sailas iikanondeeŋ wasiŋ oronŋi mesaon gomantiŋa kana gomaŋ qata Berea kanoŋ keni. Kema keuma Juuda yoŋoo qamakooli mirigianoŋ uri. ¹¹Qamakooli mirigianoŋ uma Buŋa qaa jeriti, ii siŋa somata moma aŋaliŋ aŋgoŋ koŋgi. Juuda kanageso Berea laligogiti, iyoŋonoŋ Tesalonaika kanageso uŋuugun awaa soro koloogi. Qaa tororo jeri me qaago, ii weeŋ so Buŋa Terewaa qaanoŋ gosiŋ weeŋgoŋ amiŋ moma laligogi.^d Sili awaa kaanŋa otaan Juuda ejemba Tesalonaika laligogiti, ii haamo ama oŋoŋgi. ¹²Buŋa qaa jeri Juuda yoŋoonoŋga kelemaleeŋanoŋ moma laariŋ uugia meleeŋgi. Griik ejemba yoŋoonoŋga kaanŋagadeeŋ mamaganonŋ Jiisas moma laarigi batugianoŋ emba uuta qabuŋagiawo ii mamaga laligogi.

¹³Jiisas moma laarigito, Poolnoŋ Berea kanoŋ kaanŋagadeeŋ Anutuwaanonŋ Buŋa qaa jeŋ asariŋ laligoroti, iikawaa bujuyanonŋ seiŋ Tesalonaika kema Juuda jotamemeya yoŋoo geŋagianonŋ kemero. Geŋagianonŋ kemero moma waama Berea kaŋ kaanŋadeeŋ ejemba uugia osoŋ kuugi. ¹⁴Kuugi uumeleen alaurugara yoŋonoŋ ii moma iikanondeeŋ Pool wasigi kowe goraayanonŋ kemero. Kemeroto, Sailas Timoti yorononŋ toroqer Berea laligori. ¹⁵Eja Pool oonŋgiti, iyoŋonoŋ toroqer wama kema Atens sitiŋ keugi. Keugi kokaen jeŋ kotoŋ oŋono mogi, “Oŋo mono eleema Sailas ano Timoti jegi uulanawo noononŋ kawao.” Qaa ii moma mesaonŋ kenŋi. Kiaŋ.

Poolnoŋ Atens sitiŋoŋ gawoŋ mero.

¹⁶Poolnoŋ Atens sitiŋoŋ rama Sailas Timoti yoroŋoŋ mamboma laligoŋ liligoro. Liligoŋ siti ii tando lopioŋa lopioŋa kanoŋ saa qegi kana goraaya goraaya naŋgi inŋiima awawaliŋ temboma uuta gere jero. ¹⁷Poolnoŋ Juuda yoŋoo qamakooli mirigianoŋ uma Juuda waba ejemba ano balonŋ toya Anutu waeya meŋ mepeseegiti, iyoŋowo nama amiŋ mogi. Poolnoŋ weeŋ so rooŋqeŋe sombeŋgia so kema ejemba mokoloŋoŋ oŋoma yoŋowo aitonŋoŋ amiŋ mogi.

¹⁸Amiŋ mogi Epikuros ano Stoik momo jake woi kanoŋa boi tosiŋonŋ kaŋ Poolwo qaa silia siliaa jeŋ niinonŋgiŋonŋ ama jenonŋkooli amigi.^e Tosianoŋ toroqer Poolwaa qaaya moma kokaen jegi, “Momo kitia kitia

^d 17.11 Berea yoŋonoŋ Baibel stadi awaa aŋgi. ^e 17.18 Momakooto boi qata Epikuros iinonŋ keraqeeanŋo mobombaa kania kuma oŋono. Stoik momo jake (akademi) kawaa boiya qata qata iinonŋ siŋ awaa ano bologa qowogonŋ boŋ qeŋ kotiŋ nambombaa kania kuma oŋono.

zezengo kaanja usuma uuŋ moŋgama lan meŋ kululuuŋ motooŋgo woi mokoloŋ bimbimgoŋ meŋ kaja. Ii meŋ kan sosoŋae kaanja lan jejato, qaayaa honja naama jemambaajon moji, ii mende mojon.”

Poolnoŋ Jiisaswaa Buŋaya jeŋ asariŋ uugia kuuŋ koomunonŋa waaro^f jero. Kawaajon tosianon toroqen kokaen jegi, “Beŋ wabaya meŋ kan yoroo kanagara jeŋ asarija, iikawaa tania kaan kolooro iijon.”

¹⁹Kaen lansaj jegi Pool wama maaket somben somata qata Areopagus^g iikanon uma kaunsol yonoo jaagianon aŋgi nano kokaen jegi, “Gii momo aren gbilia asuganon kuma nonomakejanj, iikawaa kania ii nomaen? Ii saanon jena mobonja. ²⁰Giinon waba kantri yonoonon qaa morota meŋ kan jena gejanananon kemero mojon. Kawaajon goo qaa arengaa kania ii tororo mobombaajon mojon.” ²¹Atens toya ano waba iikanon laligogiti, iyononon kuuya een lansaj laligon momo qaa dologa dologa nuuguna guuguwe ama jeŋ moma uugia iikanon ama kambangia tiwilaan laligogi. Kiaŋ.

Poolnoŋ Areopagus sombenon nama qaa jero.

²²Poolnoŋ waama Areopagus somben biiwianon kema kaunsol yonoo jaagianon nama kokaen jero, “Atens ejauruna, niinon koi kan iwoi kuuya iima kaniagia kokaen ero mojen: Ono beŋurugia goda awaa qen mepeseen onoma laligoju. ²³Niinon liligon onoonon miri kowoga kowoga iima iikawaa batuyanon alata tereyawo moŋ mokoloowe. Iikanon kokaen oogita ero iibe, ‘Beŋ kania mende mojonj, iwaajon koi menij.’ Kawaajon ono beŋ moŋ kania mende moma kilen waeya meŋ mepeseenkejuti, niinon mono iwaa kania inisaama jewe mobu.

²⁴^h“Beŋ Anutunon Siwe namo ano iwoi kuuya iikawaa uugaranon eji, ii mokoloŋ onono. Iinon Siwe namowaa Ponaga kolooja. Iinon jiwowon jigo boronon memeta kanon mende rama laligoja. ²⁵Iyaŋo laaligowaa kania kolooja. Ii ano anana balonon laligowonatiwaaajon sele, kokooso ano iwoi tosaanja kuuya nonono sewan aason horonkejon. Kaen nonomakejiwaaajon ama aŋo nembanene me iwoi mombaajon mende amamaankeja. Kawaajon ejemba anana ii wagiwombaajon amamaajon. Anana boronananon iwoi mende meŋ nandun ama munin eej, iinon mende komuwaa. Iinon balon eja kaanja mende laligoja. Qaago.

²⁶“Iinon wala eja motooŋgo mokolooro iwaanonŋa seiŋ deema gbala injanja ano sele tosaanja koloon balonja balonja kuuya sokoma laligojon. Iinon kambanana kuuya tororo arengon nonono iikawaa so laligojon ano miri goman daengen daengen en rama laligojonj, iikawaa goraaya ano

^f 17.18 Jiisas ano Koomunonŋa waawaataa qaa woi ii mende moma asariŋ tompin nama kokaen jegi, ‘Iinon mono beŋ eja ano emba yoroo qagara kaen qaja.’ ^g 17.19 Areopagus qaa iikawaa kania ii manjaqeqewaa beŋa qata Ares iwaa baanja. ^h 17.24-25 1 Kin 8.27; Ais 42.5; Apo 7.48

aasoya ama jej koto iikawaa so laligojon. ²⁷Anana mono Anutu iyanja moma mongama mubombajon iwoi kuuya ii arengon nonono. Iinon korebore kosonanondeen laligojato, kilej koromojoron ama Anutu mongama laligon mokoloowonaga me qaago? ²⁸Oŋoanŋiaa Griik momo ejembanon qaa kota arengon oogiti, iyonoononŋa woiyanon kaanagadeen qaa kota mon kokaen jeri,

‘Nono kaanagadeen iwaa gbiliuruta koloon laligojon.’

Eja kaan monjon qaa kota mon kokaen ooro,

‘Iinon mono men letoma nonono iwaa aonanon laaligonana laligonkejon, kananana kema kankejon ano ej waawaanana amakejon.’¹

²⁹Qaa iikawaa so anana Anutuwa gbiliuruta koloon laligon kosianon nanjon. Kosianon nanjonto, kilej iwaa kania moma soon jinjan qewombo. Uja meme eja (artist) yononon momo qaganon nama bej mombaa tania romonjon goul, silwa me jamo kowonjin men uroron tando lopion sagon menjerengon menkejuti, iinon mono iikawaa tani mende koloaja. ³⁰Ejembanon poumapou ama jibijabu laligon koug Anutunon kamban kanon nanamemenŋiajon moma bolin irona mende meleema laligoroto, kamban kokaamba qaaya inisaama kokaen injioja, ‘Ejemba korebore gomanŋia so rama kenjuti, on mono uugia meleema noonon kawu.’

³¹“Anutunon kamban somata ano kan kuuwaa. Iinon kamban iikanon ejemba gomanŋa gomanŋa kuuya laligon kenjuti, ii men kululuun nonoma qaanana gosin tororo jej tegowaa. Iinon eja mon qaanana jej tegowaatiwaajon meweengon jenteegowaa ku-usunŋa borianon ano. Iinon eja ii men gbiliro koomunonŋa waaro iikaanŋa kanon ku-usunŋa somata ii ejemba kuuya qendeema nonono iima mojon. Eja koomunonŋa waaroti, iinon mono jenteego Tonanaga koloaja.”

³²‘Anutunon eja mon koomunonŋa men gbiliro waaroti,’ tosonian qaa ii moma mepaqepae anŋi. Kaen anŋito, tosonian kokaen jegi, “Qaa jejani, nono ii mombo mobombajon mojon. Kawaajon gii saanon kamban monjon qaa ii toroqen jej asariwa.” ³³Kaen anŋi Poolnon yonoo batugianonŋa waama onomesaon keno. ³⁴Kenoto, tosonian kan Jiisas moma laarin iwo toroqegi. Moma laarigiti, iyonoo batugianon Areopagus kaunsol tuun yonoo jotamemeya eja mon qata Dionisius laligoro. Kaanagadeen emba somata mon qata Damaris ano tosonian yorowo toroqen moma laarin uugia meleengi. Kian.

Poolnon Korint sitinon keno uugia meleengi.

18 ¹Iwoi ii kolooro Poolnon Atens siti mesaon Griik siti mon qata Korint kano keno. ²Korint kema Juuda eja mon qaya Akwila

¹ 17.28 Momo eja somata Pool iinon momo jakeya jakeya uma Griik yonoonon buk morota morota weengon moma koton iikanondeen qaa kota kota afaanjon men asuganon jero.

mokolooro. Akwila iinonj Eisiawaa prowinsya qata Pontus kanonj koloonj kanagenj mindimindiri siti Room kema laligoro. Kanonj laligoro Siisakinj qata Kloodius iinonj jenkootoya kokaenj ano, “Juuda ejemba onjo mono korebore Room siti mesaonj deembu.” Kaenj jenkooto anotiwaajonj ama Itali kantri mesaonj Griik kemej kambañ kanonj Korint kouro. Kouro Poolnonj mokoloonj ii ano embia qata Prisila yoroononj keno. ³Laaligogara nanjgowaotiwaajonj opo kuunja kuunja meri. Poolnonj kaanagadeenj opo sel kuunj meme ejaga. Kawaajonj yoroononj keno gawonjia ororonj ero yorowo laligonj enj opo sel kuunj gawonj motoonj megij. ⁴Menj laligogi Sabat kendonj so qamakooli mirinonj uma Juuda ano Griik ejemba yonjowo Jiisaswaa kania aminj mosoma uugia meleembutiwaajonj kuunj onjoma laligoro.

⁵Kuunj laligoro alawoita Sailas Timoti yorononj Masedonia prowinsnonjga kouri Jiisaswaa Buñaya kambañ so jenj asariñ laligoro. Kaenj laligonj Jiisasnonj Hamoqeqe Toya Kraist kolooji, iikawaa kania asuganonj qendeema qaa iikanonj Juuda ejemba uugia kuuro. ⁶Uugia kuuroto, Pool tuarenjenj ama uuqeqe qaa tokoronjkota jenj mugi borianonj jaagianonj kuunj sububunj qesaaro kamaaro kokaenj injjoro, “Niinonj koposo mende ambe onjo tiwilaan iikawaa ironja ii mono noo qananonj ambombaajonj amamaawuya. Ii onjoanjo bosimbu. Onjo Buñ qaa qotogogi niinonj saanonj onjomesaonj kete nama ubaati, iikanonj waba kantri ejemba yonjoononj eleema kemañ.”

⁷Kaenj injjonj onjomesaonj qamakooli miri goraayanonj eja monj qata Titius Jastus iwaa mirinonj uma laligoro. Iinonj Juuda ejaga qaagoto, kileñ Anutuwaa waeya menj mepeseenj laligoro. ⁸Goraayanonj kenoto, qamakooli miriwaa galenj qata Krispus ano iwaa embameria yonjononj kuuya uugia meleema Ponj moma laarigi. Kaanjadeenj Korint ejemba tosaanja Poolwaanonj qaa mogiti, iyonjoononga mamaganonj Jiisas moma laariñ uugia meleenji oomulu menj onjonji.

⁹Poolnonj gomantiinja monjonj gaonj ero Ponjonj kotonj kondooro jaameleenj unja iiro kokaenj ijoro, “Gii toroko mende mobato, Buñ qaa mono kotiinj jenj laligowa. ¹⁰Siti kokanonj ejemba tuunj mamaga yonjononj noo buñ kolooju. Kawaajonj niinonj giwo laligowe monjonj iwoi monj mende kanainj menj bolinj gombaa.” ¹¹Kawaajonj Poolnonj kambañ menj korinj yonjo batugianonj gbani motoonjo ano koinj 6 kawaa so laligonj Anutuwaanonj Buñ qaa kuma onjoma laligoro.

¹²Kuma onjoma laligoroto, Room yonjononj eja Galio kuugi Akaia prowinswaa kiap gawana laligoroti, kambañ iikanonj Juuda jotamemeya yonjononj mindirinj Pool tuarenjenj ama munj horonj qaa jakeyanonj oonji. ¹³Qaa kokaembaajonj oonji, “Eja koi kanonj ejemba enkalolonj menj onjomakeja. Room yonjononj jenkootogia anji eji, iinonj ejemba kana ii uugunj Anutuwaa waeya menj mepeseewutiwaajonj uukuuku menj nonomakeja.”

¹⁴Qaa kaenj selianonj kuunj jegi Poolnonj qaa kitia jemambaajonj ano kiap gawana Galio iinonj Juuda ejemba ii kokaenj injjoro, “Juuda ejemba

oŋoo batugianonj moŋnonj eja qero komunaga me qinji bologa totoon moŋ anagati eenj, iikawaajonj niinonj saanonj qaagia geja ama mobenaga. ¹⁵Kaanto, oŋoo batugianonj momalaariwaa qaa kolooro qa morota morota qama aŋgowowo ama jeŋkootogia nomaenj ambuti, ii mono oŋoanġiaa lombogiaga. Niinonj iwoi kaanġa ii gosinġ jeŋ tegomaŋatiwaa so qaago.” ¹⁶Kaenġ inġijonġ qaa jakeyanonġa oŋotaaro kamaagi. ¹⁷Kamaanġ iyanġiodeenġ mindirinġ motoonġ luguŋ qamakooli miriwaa galenġ qata Soostenes ii qelanġinġ meŋ kanġ qaa jakeyaa kana qaa ootanonġ ama qegi. Qegi kiap gawana Galiononġ ii iima kawaajonġ jaaya soonġoro honġa moŋ mende kolooro. Kiaŋ.

Poolnonġ aŋaa gomanonġ Antiokia sitinonġ eleeno.

¹⁸Poolnonġ kilenġ toroqenġ Korint sitinonġ weenġ mamaga laligoro. Laligodaboronġ uumeleenġ alauruta yeizozogia jeŋ oŋomesaonġ Prisila ano Akwila uruama kowenonġ kemeŋ waŋgowaajonġ mamboma ragi. Wala Anutuwaa jaanonġ kokaenġ jero, “Niinonġ Anutuwaa gawonġa pondanġ kaparanġ koma memaŋa.” Qaa kaenġ jeŋ ii jojopaŋ qaanonġ somonġonġ laligoro. Kambaŋ ii tegoro kowenonġ gomaŋ qata Senġkria kanonġ kemeŋ jojopaŋ qaayaajonġ jero waŋ juya motogi. Waŋgo moŋ Siria prowinsnonġ kemambaajonġ anoti, ii mokolonġ iikanonġ uma opo sel horonġ mororonġgogi haamononġ nanġoro kenġi.

¹⁹Kema Efesus taononġ keuma Poolnonġ Prisila ano Akwila oromesaoroto, aŋa qamakooli mirinonġ uma Juuda yoŋowo Jiisaswaa kania aminġ mogi. ²⁰Aminġ moma kokaenġ qisinġ mugi, “Gii saanonġ kambaŋ koriga nonowo laligowa.” Kaenġ qisinġ mugito, Poolnonġ iikawaa uumotoonġ mende ano. ²¹Kawaajonġ yeizozo kokaenġ inġijoro, “Anutunonġ iikawaajonġ ‘Oonġ,’ jewaati eenġ, mono saanonġ eleema oŋoononġ kamaŋa.” Kaenġ inġijonġ waŋgo moŋnonġ ugi opo sel horonġ mororonġgogi haamononġ nanġoro Efesus mesaonġ kenġi.

²²Kema taonġ moŋ qata Sisaria kanonġ keuma waŋgo mesaonġ balonġ kana Jerusalem uro. Uma eleema uumeleenġ kanageso jolonġia inġijoro. Ii inġijonġ rama waama kemeŋ Antiokia sitinonġ keno. ²³Antiokia sitinonġ kema laligoro sonda tosaanġa tegoro oŋomesaonġ kanaanonġ keno. Kanaanonġ kema Galesia ano Frigia prowins woi ii uugunġ gomaŋ so liligonġ gowoko kuuya inġiima koma gbilinġ oŋono kotiigi. Kiaŋ.

Apolosnonġ Efesus ano Korint gawonġ mero.

²⁴Kambaŋ kanonġ Juuda eja moŋ qata Apolos ii Efesus karo. Apolos iinonġ Iijiptwaa siti qata Aleksandria kanonġ koloonġ laligonġ momo mirinonġ uro tegoro Buŋa Tere Walagaa qaaya awaagadeenġ moma kotoro. Ii

^j 18.18 Janġ 6.18

moma kotonj kania jero qaayaa tania kawaajonj ejemba gomanj so aiŋa mamaga moma aisoogi. ²⁵Pombaa kania otaawombaa kania kuma mugj Anutuwaanonj gere bolananonj uutanonj jero. Jiisaswaa kania tororo dindiŋa kuma oŋoma Jononj oomulu meŋ oŋonoti, iikawaa kania saanonj moma sorogonj jero. Ii jeroto, iikawaa batuya moŋ mesaoro. Uŋa Toroyanonj mulu meŋ nononji, ii mende moro.

²⁶Iinonj kaŋ qamakooli miri uutanonj kanainj qaa esuŋmumu-yawo jero. Jero Prisila Akwila yorononj qaaya moma nama wani yoroo mirinonj keŋgi. Kema Anutuwaa kania awaagadeenj toroqenj jeŋ asariŋ ijori moro. ²⁷Apolosonj Griik kantriwaa bakaya qata Akaia kanonj kemambaajonj moro Efesus uumeleenj ala yoŋononj kotingonj mugj. Kotingonj muŋ Akaia gowokourugia yoŋoojonj tere kokaenj oogi, “Eja koi mono koma horonj mubu.” Apolosonj tere ii meŋ Akaia prowinsnonj kema ejemba Anutuwaa kalenmoriana moma asariŋ uugia meleenjgiti, ii mamaga ilaanj oŋono. ²⁸Ilaanj oŋoma “Jiisasnonj Hamoqeqe Toya kolooja,” jeŋ iikawaa kania ii Buŋa Terewaa qaaya qaaya weŋgonj kanonj qendeema oŋono mogi. Juuda yoŋononj qaa ii moma jenonkooli aŋgi niinonjginonj kolooroto, Apolosonj Anutuwaa ku-usuŋ qaganonj nama qaagia asuganonj qewagoro kamaagi. Kiaŋ.

Poolnonj Efesus laligonj gawonj mero.

19 ¹Apolosonj Korint sitinonj laligoro Poolnonj Antiokia siti mesaonj prowins tosaanja^k uugunj kema kema kowe goraayanonj Efesus sitinonj keuro. Keuma kanonj gowoko tosaanja mokolonj injiro. ²Injiima kokaenj qisiŋ oŋono, “Oŋo moma laariŋ uugia meleenjgiti, Uŋa Toroyanonj mono kambanj iikanonj uugianonj kemero me qaago?” Kaenj qisiŋ oŋono kokaenj meleema jegi, “Uŋa Toroyanonj laligoji, nono iikawaa qaaya ii mende totoonj moniŋ.”

³Meleema jegi kokaenj injiro, “Oŋo mono naa oomuluga meŋ oŋonjgita laligoju?” Kaenj injiro meleenji, “Nono Jononj oomuluwaaajonj jeŋ laligoroti, mono iikaya meŋ nononji meniŋ.”

⁴Kaenj meleenji Poolnonj jero, “Jononj Jiisaswaaajonj qaa jeŋ ejemba tuuŋ uugia kuuro kokaenj mogi, ‘Noo gemananonj eja moŋ kawaati, oŋo mono ii moma laariŋ uugia meleembu.’ Kaenj jero moma uugia meleenjgiti, Jononj ii oomulu meŋ oŋoma laligoro.”

⁵Kaenj jero mogi Poolnonj Ponj Jiisaswaa qatanonj oomulu meŋ oŋono. ⁶Meŋ oŋoma boria wanggianonj ano Uŋa Toroyanonj uugianonj kemero kantri tosiaa qaa morota morota kanainj jeŋ gejatootoo qaa jegi. ⁷Eja ii mindiriŋ 12 kawaa so laligogi.

^k 19.1 Balonj ii kambanj kokaamba kantri qata Tooki (Turkey) kawaa uutanonj eja.

¹ 19.4 Mat 3.11; Maak 1.4, 7-8; Luuk 3.4, 16; Jon 1.26-27

⁸Poolnoŋ qamakooli mirinoŋ uma nama Anutuwaa bentotombaa kania amiŋ moma awasankaka nama kawali kaanŋa uugia kuuro qaaya qewagowombaajoŋ amamaanŋ laligogi. Kaenŋ laligogi koiŋ karoŋ tegoro. ⁹Qewagowombaajoŋ amamaagito, tosiانوŋ yangiseŋ ama mende moma laariŋ Pombaanoŋ kania asuganoŋ jeŋ bolinŋ ejemba jaagianoŋ qaa kisa ma jeŋ nanŋi. Kaenŋ jeŋ nanŋi Poolnoŋ gosinŋ mendeema oŋoma oŋomesaŋ gowokouruta uŋuano korikori kenŋi. Korikori kema eja qata Tiranus iwaa qenjaaro momo jakenoŋ weenŋ so (aua 5 ajoroŋ) kuma oŋono amiŋ momo ama laligogi. ¹⁰Kaenŋ ama laligogi Pombaa Buŋa qaayanŋ seiro gbani woi tegoro. Ii tegoro Buŋa qaa ii Eisia prowins uutanŋ gomaŋ toya ano Juuda ejemba kuuya yoŋoo gejagianŋ kemero modaborogi. Kiaŋ.

Sewa meraurutanŋ omejiilanŋ konjombombaaajoŋ amamaagi.

¹¹Anutuwaa ku-usuŋanoŋ Poolwaanŋ keuro gawoŋ meŋ boria ejemba wanŋianoŋ ano Anutunoŋ aŋgoletu morota morota mero asugiro. ¹²Kaenŋ laligoro ejemba ji inŋiro laligogiti, tosiانوŋ Poolwaa selianoŋga nogo motomoto ano opo jokaŋa tosaŋa kaanŋagadeenŋ meŋ kema kaŋ qagianŋ aŋŋi jigia oŋomesaoro omejiilanŋurugia kouma kenŋi qeaŋgogi. ¹³Juuda sele galeŋ tosiانوŋ liligoŋ omejiilanŋ oŋotaanŋ kema kaŋ laligogiti, iyoŋonoŋ kaanŋideenŋ kanainŋ omenoŋ kokojinjinŋ meŋ oŋoŋgiti, iyoŋoo qagianŋ Poŋ Jiisaswaa qata qama esuŋa koma horowombaajoŋ aŋgobato megi. Aŋgobato meŋ kokaenŋ jegi, “Poolnoŋ Jiisaswaa qata qama uukuuku meŋ nonomakeji, niinoŋ mono Poŋ iikawaa qatanoŋ omejiilanŋ kouma togowutiwaaajoŋ jeŋ kotoŋ oŋonjenŋ.” ¹⁴Jiisaswaa qata kaenŋ qagiti, iyoŋoo batugianoŋ Juuda jigo gawoŋ galeŋ wana qata Sewa iwaa merauruta 7 yoŋonoŋ kaanŋagadeenŋ laligogi.

¹⁵Yoŋonoŋ ome moŋ kaenŋ jeŋ kotoŋ mugito, iinoŋ meleema kokaenŋ jeŋ oŋono, “Nii Jiisas moma mujeŋ ano Pool moma mujento, oŋo mono moroga?”

¹⁶Kaenŋ jeŋ oŋoma eja uutanŋ nanoti, iinoŋ mono luguŋ qagianŋ uma qelanjinŋ oŋono. Kaenŋ korebore haamo ama japaleleŋ meŋ oŋoma selegia motoqotoŋ opo malekugia menjuqenjurano. Menjuqenjurano aŋa aŋa selegianoŋ sagorogoro kamaanŋ nano togoŋ kesagia meŋ miri uuta ii mesaŋ selegia tomanaŋ kamaanŋ kemaligi. ¹⁷Kaenŋ kolooro Juuda waba ano baloŋ toya Efesus laligogiti, kuuya yoŋonoŋ iikawaa bujuya moma mamaga aaruŋ awalaligi. Awalaligi tosiانوŋ Poŋ Jiisaswaa qata kaparaŋ koma mepeseegi akadamuyawo kolooro. ¹⁸Moma laariŋ uugia meleŋgiti, iyoŋoonoŋga mamaganŋ kema singisongogia inŋisaama jeŋ koloogi. ¹⁹Tosiانوŋ suuqanŋoroŋ hamoqeŋ meŋ laligogiti, iyoŋoonoŋga mamaganŋ buk papiagia meŋ kaŋ meŋ kululuuŋ ejemba kuuya yoŋoo jaagianŋ nama asuganoŋ gerenŋ giligi jero. Buk papia iikawaa

sewängia weengon kululuugi mindimindiri jangogia ii silwa monen (Kina) 50,000 kawaa so kolooro. ²⁰Tani kaen angi Pombaa Buña qaaya ii esunmumuyawo seinj kotiinj keno. Kiaj.

Poolnonj gawonjaa arenja ano.

²¹Iwoi kuuya ii koloodabororo Uña Toroyanonj Pool sololoonj muro qaaya somonjonj kokaenj jero, “Nii kowe kotonj Griik kantriwaa leegenja woi Masedonia ano Akaia kanonj liligowe tegoro mesaonj Jerusalem sitinonj kemaña.” Kaenj jenj toroqero, “Kanonj kema rama Jerusalem mesaonj Room siti kaanjiadeenj kema iimaña.” ²²Kaenj jenj nenjawoita Timoti ano Erastus wasinj orono Masedonia keni anja toroqenj kambanj tosaanja Eisia prowins uutanonj laligoro. Kiaj.

Efesus yonononj manja kareñ aogi.

²³Efesus sitinonj Pombaanonj kana otaagitiwaajonj kambanj kanonj enkalolonj gujubaju somata qatawo kolooro. ²⁴Silwa gawonj meme eja monj qata Demetrius iinonj silwa ooro bolbolgoro qokotaanj benj emba qata Artemis iwaa jiwowonj jigowaa so uña busubuusu menj laligoro. Ii mero sewaña menj laligogi monenj uuta hororo konkororo alaurutanonj mendeema megii. ²⁵Megii Demetrius ano tuunj tosianonj gawonj kaanja menj laligogiti, ii motoonj onjoono kanj ajoroogi kokaenj injjoro, “Alauruna, nono gawonj koi meniñ sewaña awaa koloonj kankeji, ii mojonj. ²⁶Ii mojonjto, Pool eja iikanonj Efesus koi kanonj kouma ejemba uugia osonj ii ano Eisia prowins kuuya sokoma ejemba tuunja tuunja kuunj onjono jinjanj koloojuti, ii kambanj kokaamba saanonj iima kotoju. Iinonj kokaenj jenkeja, ‘Benj borononj memeta ii benj honja qaago.’

²⁷“Kaenj jenj laligoro nono komahooro gawonana menjkejonj, iikawaa qata menj boliro jejewili ambubotiwaa uulombo kolooja. Ano iikayadeenj qaagoto, uulombo monj kokaenj eja: Ejemba kuuya Eisia prowins uutanonj ano balonja balonja kuuya kanonj benj emba uuta Artemis waeya menj mepeseñkejuti, iwaa benj qabunjaya somatanonj tiwilaanj esujanonj kamaawabo ano jiwowonj jigoyaa qatanonj bolinj ejemba jaagianonj kamaanj omaya koloowabo. Uulombo kaenj eja. Kawaaonj majakaka moma qaa koi jejenj.”

²⁸Demetriusnonj kaenj jero gawonj alaurutanonj ii moma iringia soono kokaenj jenj qa gigilaagi, “Efesus nonoononj Artemis ii uuta!” ²⁹Qa gigilaagi enkalolonj gujubaju kanonj seinj kema siti kuuya sokono. Kaenj kolooro Masedonia eja woi qagara Gaius ano Aristarkus Poolwaa nenjawoita ii qelanjinj uruama ororaanj oroma kulukululuu mirinonj kema ajoajoroo megii. ³⁰Ajoajoroo megii Poolnonj kaanagadeenj ejemba tuunjelembe yonoo batugianonj kemambaajonj moroto, uumeleenj ejembanonj ii anjonj koma mugi.

³¹Eisia prowinswaa galenkonjon eja tosianonj Poolwaa alauruta koloogiti, iyonononj kaanagadeenj qele ama kokaenj welema mugi, “Kulukululuu mirinonj ajoajoroo mejuti, gii mono geenja iikanonj mende asugina giibu.” ³²Ajoajoroo megiti, iikanonj ejemba mamaganonj nama ajoroogitiwaa kania monj mende mogitiwaaajonj anja anja lansanq qaa gigilaan sisau enkalolonj somata megiti seinj keno. ³³Kaenj keno Juuda yonononj eja qata Aleksander kuun nanngogi tuun yonononj horonj kana megiti qaitanonj eu uma nano. Uma nama ejemba jaasewangianonj qaa kitia metogonj jemambaajonj moma boro aranj kuma aiwese menj onjon.

³⁴Aiwese menj onjoto, Juuda ejaga kolooji, iikaya moma kotonj iikanondeenj buugia mindirinj kuuyanonj kanainj qaa kokaenj qagi, “Efesus nonoononj Artemis ii uuta!” Kaenj qama silama nanngi aua woiwaa so keno.

³⁵Qama nanngi siti (klaak) ponj qerewenanonj ejemba tuun uugia menj kamaaro goronj qegi nama kokaenj injjoro, “Efesus ejemba, nono ananaa siti kokanonj Artemis uuta ii mepeseenj laligojonj. Nono iwaanonj jiwowonj jigo ano jamo unjaya kowoga Siwenonja kamaaroti, ii galenj koma laligojonj. Qaa ii onjo kuuya saanonj moju. ³⁶Ii monjonj qakoombaatiwaa so qaago. Kawaajonj onjo mono uugia osonj menj kamaanj ama bonjonj laligowu. Gejajojombanj iwoi monj mende ambu. ³⁷Eja woi koi jiwowonj jigononj uma iwoi monj mende luluuma qen menj boliri. Benj embanana mende mepaegonj muri. Onjo kilenj ii uruanngi koi nanjao.

³⁸“Demitrius ano iwaa komahooro alaurutanonj tosia yonowowonj anngowowo ama qaa jenj aowuyagati eenj, kiap mono raju ano qaa jakewaa ajoajorooya ajoajorooya ii qaa mindingowombaajonj amakeju. Kawaajonj mono saanonj iikanonj kema qaa jakeyanonj ama aonj aronj qen nanngi sokombaa. ³⁹Onjo iwoi monj toroqen jewombaajonj mobuyagati eenj, siti kokawaa toya tosianonj saanonj kanageso horonj onjonngi qenjaaro sombenonj ajoroonj qaa gosinj jenj tegowonja. ⁴⁰Kete enkalolonj gujubaju somata koi kania qaato, kilenj tondu kolooji, ii Room gawman yonononj moma kokaenj jewubo, ‘Efesus yonononj Room mindimindiri gawman qetama manja karenj anju.’ Kaenj jenj qaa jakeyanonj nonoombubo. Kawaa uulombota kolooji, ii mojenj. Qaa jakeyanonj nonooma karenj koi kawaa kaniaajonj qisinj nonombuyagati eenj, nono mono kitia meleema anngonj koma jewombaa so mende mojonj.” ⁴¹Efesus siti ponj qerewenanonj qaa kaenj jenj ejemba tuunj kondeema onjono zololonngonj deema kenngi. Kiaj.

Poolnonj Masedonia ano Griik kema gawonj mero.

20 ¹Efesus kanonj gujubaju kanonj zololonngodabororo Poolnonj gowokouruta onjono kagi uuwaa nanngonango qaa qambanmambanj onjoma yeizozo jenj onjomesaonj Masedonia prowinsnonj keno. ²Masedonia kema gomaña gomaña kotonj liligonj kanonj qambanmambanj qaa mamaga jenj laligonj Griik kantrinonj karo. ³Griik

kanj koiŋ karooŋ laligoro. Ii laligoro tegoro wanjo meŋ kowe kotoŋ Siria kemambaajonj moro. Kaanja moroto, Juuda jotamemeya yonjononj kanaanonj qewombaa angonanj anŋi gejianonj kemero moro. Ii moma kawaajonj Masedonia prowins kotoŋ balonj kana gomaŋanonj eleemambaa qaaya uutanonj somonjoro.

⁴Qaaya somonjoro neŋauruta kokaanjanonj iwo keŋgi: Berea eja qata Soopater Piruswaa meria, Tesalonaika eja woi qagara Aristarkus ano Sekundus, Derbe eja qata Gaius, Timoti ano Eisia prowinsga eja woi qagara Tikikus ano Trofimus. ⁵Yonjononj waladeeŋ Troas kema kanonj nonoojonj mamboma laligogi. ⁶Troas kema laligogito, Luuk nii ano tosaanjanononj bered yiistya qaawaa kendoŋ ii Filipai sitinonj raniŋ. Ii raniŋ tegoro wanjononj uniŋ opo sel horonj mororonjgogi haamononj nanjoro kema weeŋ 5 kolooro Troas yonjoononj keuniŋ. Troas keuma kanonj weeŋ 7 toroqej laligonij. Kiaŋ.

Poolnoŋ kamban konoga Troas laligoro.

⁷Weeŋ 7 laligonij tegoro Poolnoŋ weeŋ 8 kanonj onjomesaonj kemambaajonj moro. Ii moma gomantiina konoga Sondameraanonj ajoroonj Jiisas romonjonj samonj kowoga motowombaaajonj raniŋ. Kaen raniŋ Poolnoŋ yonjowo amiŋ moma qaaya jeŋ raro raro gomaŋ ruunjanonj keno. ⁸Nono miri uuta mombaa qaganonj eu uma ajoroonj raniŋ lambe mamaganonj jeŋ asarigi. ⁹Ajoroonj raniŋ eja gbaworo moŋ qata Yutikus iinonj jeŋgenanonj raro. Raro Poolnoŋ qaa jeŋ raro moro kamban koriro gaonjaajonj moma enj gbororo motonj kanakeewanonjga tama uuta mende moma miri uuta karooŋ uugun balononj kemeŋ qero. Kemeŋ qero lugun kemeŋ meŋ waaniŋ komuroti, iiniŋ.

¹⁰Kaen iininto, Poolnoŋ kemeŋ kepelaan muŋ jero, “Mombo sewan aasonj ama gbilija. Kawaajonj mende awawaliwu.” ¹¹Kaen jeŋ mombo eleema miri uutanonj eu uma samonj kowoga motonj nero. Neŋ yonjowo kamban koriga qaa jeŋ raro gomaŋ anogo onjomesaonj kanaanonj keno. ¹²Keno eja gbaworo ii wanji gbiliŋ laligoroti, ii iima ulunjonj somata moma keŋgi. Kiaŋ.

Poolnoŋ Troas mesaonj Miletus keno.

¹³Yonjononj keŋgito, Poolnoŋ anja balonj kana kemambaajonj moma kokaen Luuk nii ano tosia jeŋ kotoŋ nonono, “Onjo mono waladeeŋ kowe kana gomaŋ qata Asos kanonj keŋgi aitonjonj nuangi wanjononj ubonja.” Kawaajonj nonononj mesaonj wanjononj uniŋ opo sel horonj mororonjgogi haamononj nanjoro kema Asos kanonj keuniŋ. ¹⁴Asos keuma nonowo aitonjonj Pool waniŋ wanjononj uma gomaŋ qata Mitilini kanonj kenij. ¹⁵Mitilini kema kanonj opo sel mombo horonj mororonjgogi haamononj nanjoro kema laligonj enj waama wato qata Kios kawaa kosianonj keuniŋ.

Keuma toroqen koton kema en waamago goman qata Samos kanon kemej mombo kema en waama goman qata Miletus kanon kokaembaajon keunij: ¹⁶Poolnoŋ “Yambuyambu dologa (Pentekost) ii batogon kema Jerusalem sitinoŋ ramaŋa,” jeŋ kambaŋ tiwilaawombotiwaajon uulaŋawo kembombaaŋon moro. Kawaajon Eisia prowinsnoŋ kambaŋ koriga tiwilaawombotiwaajon moma waŋgonon uma Efesus siti uuguwombaa qaaya somoŋgoro laligoŋij. Kiaŋ.

Poolnoŋ Efesus yoŋooŋon qaa konoga jero.

¹⁷Miletus keunij Poolnoŋ Efesus yoŋooŋon qele ama uumeleen kanagesowaa jotamemeurugia yoŋonon kamaaŋ kawutiwaajon koma horon oŋono. ¹⁸Koma horon oŋono goman qata Miletus kanon kougi inŋiima kokaen inŋjoro, “Niinoŋ kambaŋ mutuya Eisia prowinsnoŋ kaweti, iikanogadeen kanaŋ kambaŋ kuuya oŋowo laligoŋ kouma gawon meweti, oŋo iikawaa tania saanoŋ moma yagoju. ¹⁹Niinoŋ Pombaa jaanoŋ uuna meŋ kamaaŋ aodaboron gawoŋa nomaen meŋ kouma laligoweti, oŋo ii saanoŋ moju. Gawoŋa meŋ ejemba oŋooŋon sama jaunŋa kamaaro laligowe. Juuda yoŋonon uugia mende meleengiti, iyoŋonon kambaŋ tosaŋa kanon selenon kuukuu ama nuwombaaŋon aŋgonan ama laligogi. Kaen ama laligogitiwaajon ama aŋgobato morota morota mokoloŋ siimbobolo moma laligowe.

²⁰“Niinoŋ Buŋa qaa meŋ qeŋgon oŋomakeji, ii jeŋ asariŋ oŋoma laligowe. Ii qenjaaronon ajoroŋ ano miria miria kanon uma kuma oŋoma laligowe. Niinoŋ kawaajon kokodundun koma gawon mende mesaowe. ²¹Gawon mende mesaoweto, Juuda waba ano balon toya oŋooŋon kaŋagadeen qaa kota kokaen naŋgon jeŋ laligowe, ‘Oŋo mono uugia meleema Anutuwaanon qokotaŋ Poŋnana Jiisas Kraist moma laariŋ mubu.’ Oŋo ii kuuya saanoŋ modaboroju.

²²“Mobu, kete Uŋa Toroyanoŋ nii Jerusalem sitinoŋ kemambaajon kuun nonja. Kanon kembe naa iwoiga kolooŋ nombaaŋi, ii mende mojeŋ. ²³Moŋ kokaen mojeŋ: Niinoŋ taon daen daen kema laligoweti, Uŋa Toroyanoŋ iikanon saŋe nuŋ kokaen naŋgon niŋoro moma laligowe, ‘Gii kakasililiŋ moma laligona kapuare mirinoŋ goonŋi rabaga.’ ²⁴^mKaen niŋoro moma laligoweto, ii kileŋ. Niinoŋ toroqen laligowenaga me komuwenaga, ii qaa moŋ mende kolooŋ nonja. Ii qaago totoonto, Poŋ Jiisasnoŋ gawon nonoti, niinoŋ mono ii meŋ yagomambaajon moma kotiijeŋ. Iinoŋ kokaen niŋoro, ‘Anutunon kalenŋmoriaŋa ejemba oŋomambaajon moji, gii mono iikawaa Oligaa Buŋaya jeŋ asariŋ laligowa.’ Kawaajon balonoŋ laligomaŋati me komumaŋati, ii iwoi omaya totoon kolooŋ nonja. Ejemba aŋgolenon kuuwaajon kenjuti, moŋnoŋ

^m 20.24 2 Tim 4.7

iikanonj batuyanonj kotonj haamo mende ambaa. Niinonj mono iikawaa so gawonja meŋ batuyanonj kotonj mesaomambotiwaajonj esuŋna kuuyanonj kaparanj koma kema laligomanja.

²⁵“Kaerj laligomanjato, mobu, niinonj oŋoo batugianonj kema kanj Anutu bentotonjaa kania jeŋ asariwe mogiti, oŋo noo jaasewana ii mombo mende iibuya. Oŋoononjga moŋnonj moŋ mende niibaati, kete kaerj mojeŋ. ²⁶⁻²⁷Kawaajonj niinonj oŋo Anutuwaawaa jeta kuuya otaawutiwaajonj jeŋ uukuukuu meŋ oŋoma laligowe. Ii mende kokodunduj koma mesaowe. Kawaajonj oŋoononjga moŋnonj moŋ siŋgisonjgoyaajonj ama soonj komuj gere sianonj kemebaati eerj, oŋo nii jeŋ nombombaajonj amamaawuya. Niinonj ii kete oŋoojonj asuganonj nanjonj jeŋ kotiijeŋ.

²⁸“Poŋnonj iyaŋaa saya maama iikanonj kanagesouruta sewanġia mero buŋaya koloodaborojuti, oŋo mono ii lama kaanja galenj koma kalanj koma oŋoma laligowu. Uŋa Toroya aŋo gawonj ii oŋono. Kawaajonj oŋo mono oŋoanġia ano Pombaanonj lama tuuŋ yoŋoojonj galenġia meŋ aonj laligowu. ²⁹Niinonj kembe iikawaa gematanonj ejemba kanjanġiawo ii kasu kawalia kaanja oŋoo batugianonj asugiwuya. Yoŋononj asuginj lama tuuŋ oŋoojonj mende moma titiikota koloonj lanj kanj injiwuyati, ii mojeŋ. ³⁰Oŋoanġiaa batugianonjga eja toŋianonj waama nama Jiisas gowokourutanonj goraayanonj kembutiwaajonj horonj oŋoma qaa qolonmolonjgoya jeŋ laligowuya. ³¹Kawaajonj oŋo mono uugbiligibili laligonj qaa koi uu kononġianonj ama romonjgowu: Niinonj gbani karoombaa so asaga gomantiinja qambanmambanj qaaya qaaya ii oŋo motomotoonj pororo kuma oŋoma laligowe janjna kamaanġero.

³²“Niinonj kete oŋo Anutuwaawaa borononj oŋooma kokaerj injiojeŋ: Iwaa Buŋa qaayanonj mono kalenjmoriaŋa injisaama kalanj koma oŋomakeba. Anutunonj kotiiŋ uugia nanjonj meagoro saanonj kotikotii mokoloonj metulanjonkebu. Oŋo Anutuwo rapinġogi alauruta kuuya tak kotonj oŋono soraaya koloojuti, mono iyonjoo batugianonj keuma duŋ raragia meŋ oyanbayanj koloonj laligowu. ³³Nii oŋoononjga mombaa maa suan me moneŋ opo ii mende buŋa qeŋ aomambaajonj moma laligowe. ³⁴Nii ano neŋauruna iwoiwaajonj amamaanġ laligoninji, ii neenaa borona koi kanonj gawonj meŋ mokoloonj laligowe.

³⁵“Ii kuuya ama meŋ sili awaa qendeema oŋoma laligowe. Oŋo mono kaanjadeerj gawonj meŋ laligowu. Kaerj laligonj ejemba loorinj gawonj mewombaajonj amamaawuti, ii saanonj kalanj koma oŋoma laligowu. Gawonj megi hoŋa kolooro Poŋ Jiisaswaanonj qaa koi mono romonjgowu: Iinonj aŋo qaa moŋ kokaerj jero, ‘Hina iwoi buŋa qeŋ aogi janjonj qaono eerj laligowuyato, tosaanja yoŋoojonj iwoi kalenġiaga oŋonġi Anutunonj kitia meleeno oyanbayanj mokoloowuya.’ Kianj.”

³⁶Poolnonj qaa kaerj jeŋ kamaanġ siminġ kuma kuuya yoŋowoo Anutu gama kooliro. ³⁷Qama kooliro kuuya yoŋononj amburereŋ meŋ urusaanġ

qerj angorj muj buuta kitonj negi. ³⁸Poolnoŋ wala qaa monj kokaenj injjoro, “Oŋo noo jaasewana mombo mende iibuya.” Qaa kaenj moma kawaajonj wosobiri uuta moma nama wama wanŋononj uma yeizozo jeŋ oonŋi. Kiaŋ.

Poolnoŋ Jerusalem keno.

21 ¹Yeizozo jeŋ nonomesaogi opo sel horonj mororonŋogi haamononj nanŋoro kema wato qata Koos iikaanŋ baageŋ dindinagadeen kema keuniŋ. Keuma eŋ waama toroqerj wato qata Rodos kanonj keninŋ. Iikanonja toroqerj Lisia prowinswaa gomaŋa monj qata Patara kanonj keuniŋ. ²Keuma nama wanŋo monj Fonisia gomanonj kemambaajonj anoti, ii mokolonj kanonj uninŋ opo sel horonj mororonŋogi haamononj nanŋoro keninŋ.

³Kema laligonj wato monj qata Saiprus iikawaa kosianonj kanj iima misinŋonj Saut waageŋga uuguj toroqerj haamononj nanŋoro Siria prowins waageŋ keninŋ. Kema “Wanŋowaa hinaya ii Taia taononj kema wanŋononŋa meŋ ambonja,” jegitiwaaajonj iikanonj keninŋ. Iikanonj kema wanŋo mesaonj kemeninŋ.

⁴Kemeŋ gowoko tosia mokolonj oŋoma yoŋowo toroqerj weenŋ 7 laligoninŋ. Kanonj laligoninŋ Uŋa Toroyanonj sololonj oŋono Pool Jerusalem sitinonj kembabotiwaajonj galeŋ meme qaa jegi. ⁵Ii jegito, nono weenŋ 7 ii yoŋowo laligoninŋ tegoro oŋomesaonj kana keninŋ. Kana kembonja jeninŋ yoŋononj korebore embameraurugiawo nonoombonjenŋ taonj mesaonj seleenŋerj kagi. Taonj seleenŋerj kanj kowe sakasiŋanonj kamaanŋ siminŋ kuma Anutu qama koolininŋ. ⁶Qama koolinŋ yeizozonana jeŋ aoninŋ Jerusalem kembombaajonj wanŋononj uninŋ yoŋononj mirigianonj eleenŋi.

⁷Pool ano neŋauruta nono kaenŋ Taia mesaonj toroqerj kema gomaŋ qata Tolemes kanonj keuma wanŋo mesaoninŋ. Wanŋo mesaonj uumeleenŋ alaurunana jolonŋia jeninŋ ano yoŋowo weenŋ motoonŋo laligoninŋ. ⁸“Laligonj eŋ waama oŋomesaonj balonj kana kema Sisaria taononj kouninŋ. Jerusalem uumeleenŋ tuuŋ uutanonj uukuuku eja (ewanjelis) sewen metogonj oŋonŋiti,^o yoŋoononŋa monj qata Filip iinonj Sisaria laligoro. Nonononj Sisaria kouma iwaa mirinonj kema rama eninŋ. ⁹Filipwaa borauruta 4 laligogi. Anutononj emba saraŋ yoŋoo uugianonj gejatootoo qaa jejewaa momo kaleŋ ano laligogi.

¹⁰Nonononj Sisaria taonj kanonj weenŋ mamaga toroqerj laligoninŋ. Kanonj laligoninŋ Juuda prowinsnonŋa gejatootoo eja monj qata Agabus kamaaro. ¹¹Nonoononj kamaanŋ Poolwaanonj iinŋkasa meŋ kanonj aŋaa kana boria somonŋonj kokaenŋ jero, “Uŋa Toroyanonj kokaenŋ jeŋa, ‘Juuda jotamemeya yoŋononj iinŋkasa kokawaa toya ii Jerusalem sitinonj kokaenŋ somonŋonj waba kantriwaa galeŋ^q yoŋoo borogianonj ambuya.’” ¹²Kaenŋ jero moma

ⁿ 21.8 Apo 6.5; 8.5 ^o 21.8 Aposol gawonj meme bonj 6 kanonj eja 7 ii meweenŋonj oŋonŋi nanŋonanŋo gawonj ano ewanjelis gawonj ii mindirinŋ megi. ^p 21.10 Apo 11.28

^q 21.11 Waba kantri yoŋoo borogianonj ambuya, ii Room gawanŋ yoŋoojonj jeŋa.

nono ano uumeleen alaurunana kanon laligogiti, iyononon kaangadeen Poolnon Jerusalem kembabotiwaajon welema qotogon munin. ¹³Qotogon munin kokaen meleema jero, “Ono mono nomaen anju? Saama qaa jen iikaanja kanon noo uuna menjuranju. Niinon Jerusalem kembe gbadoon nombutiwaajon jojorijen ano iikayadeen qaagoto, Pon Jiisas qataajon ama nugi komuwenagati, niinon mono iikawaajon kaangadeen jojorin nanjen.”

¹⁴Kaen jero men loorin mubombaajon amamaan uunana bonjon kono kokaen jenin, “Ii mono Pombaa uusinja so koloowa.”

¹⁵Sisaria taonon laligonin kaban ii tegoro afaangon mozozongon onomeson kema Jerusalem sitinon unin. ¹⁶Sisaria iikanona gowoko tosonian kaangadeen nonoo koipunana kagi. Kagiti, yononon kokaen jeni, “Ono Saiprus eja qata Naason iwaa mirinon en laligowu.” Kaen jen nunuangi iwaa mirinon kenin. Naasonon waladeen uuta meleema Jiisaswaa gowokoya koloon laligon kouro. Kian.

Poolnon Jerusalem sitinon kouro.

¹⁷Nononon Jerusalem keunin uumeleen alaurunana yononon nunuama aisoon jolonana jeni. ¹⁸Jolonana jeni en waama Poolnon nonowo bisop Jeims iibombaajon moma kenin. Kenin uumeleen kanagesowaa jotamemeya yononon korebore iikanon kouma raji.

¹⁹Ragi Poolnon jolongia jen sunduya ano. Anutonon koipu koloon nemun koma nonono waba kantri yonoo batugianon kema liligon misin gawon menin hona kolooroti, iikawaa sunduya kaniawo motogon motomotoon ii korebore injoro. ²⁰Ii injoro moma Anutu mepeseegi eja geria monon kokaen jero, “Pool alanana, Juuda ejemba tausenja tausenja yononon Jiisas moma laarin uugia meleema kilen korebore toroqen Mooseswaa Kana qaa ii tororo otaawombaajon kaparan komakeju. ²¹Kaen kaparan komakejuto, goo bujuga ii kokaen lan jeni mogi, ‘Juuda ejemba deema waba kantri yonoo batugianon kema laligojuti, giinon liligon ii kokaen kuma onoma laligojan, jenkeju, “Ono mono Mooseswaa kana qaa gema qen Anutuwaanon aiwese ii mende men merasisi selegia mende kotowu ano Juuda nanamemen tosaanja ii mende otaawu.”’

²²“Kaen jenkejutiwaajon ama giinon kajan, iyononon ii moma iikanondeen horon tuun somata men ajoroowuyaga. Kawaajon nono majakaka moma mono nomaen anin sokonaga? ²³’Kawaajon nononon keteda koi qaa goojon jewonati, giinon mono iikawaa so amba. Eja 4:yanon iwoi ambombaa qaagia Anutuwaanon jen jojopon qaanon somongogi. ²⁴Ii qaanon somongogito, monembaajon amamaan mamboma batunananon koi laligoju. Kawaajon giinon mono ii unuama yonowo koma konjoratin aon yonoojon ama nandun ana sokono saanon wan

^r 21.23-24 Jan 6.13-21

jugia motogi qaagia kotiiwaa. Giinonj kaenj ama Mooseswaa Kana qaa tenj koma otaanj laligojanj, koreboreyanonj goo kanaga ii tororo iima moma asariwuya. Ii moma asariŋ gooŋonj qaa jegi mogiti, ii hoŋa monj mende mokoloogi omaya kolooro komuwaa. ²⁵Goononj qaa komuwaato, waba kantri yoŋononj Jiisas moma laariŋ uugia meleengiti, nonononj iyoŋooŋonj qaa kokaenj somoŋŋonj tere oonj anij keno, ‘Oro busuya beŋ lopionj yoŋoo nanduj buŋa qeŋ kanagianonj aŋgi esuŋgianonj tururoti, ii mono mende newu. Kaanagadeen sa me oro arogia qoosonja iikawaa busuya ii mende newu. Serowilij mono mende ambu. Iwoi kanjanawo 4 ii mono mesaonj gema qegi sokombaa.’ ”

²⁶Jotamemeya yoŋononj kaenj jegi Poolnonj eja 4 ii unuama eŋ waama yoŋowo koma konjoratiŋ aogi. Aogi jiwowonj jigononj uma eja motomotoonj yoŋooŋonj nanduj ama siimolonj oogi koma konjoratiŋ kambanja tegowaati, iikawaa kambanj bujuya injjoro. Kianj.

Jiwowonj jigowaa totonj uutanonj Pool menj somoŋgogi.

²⁷Poolnonj ii injjoroto, ween 7 ii tegomambaajonj ano Juuda tosaanja Eisia prowinsnonja kagiti, iyoŋononj Pool jiwowonj jigononj uro iigi. Iima ejemba tuuŋ kuuya uugia kuuŋ oŋonji waaro Pool qelanjiŋ megj. ²⁸Qelanjiŋ menj kokaenj qagi, “Israel ejemba, mono ilaanj nonombu! Eja koi kanonj balonja balonja liligonj gomanj so kuma oŋoma uugia kokaenj kuuŋ oŋomakeja: Oŋo kuuya mono Israel ejemba tuuŋ qotogonj menj bolij nonombu. Ananaanonj Kana qaa mesaonj jiwowonj jigonananonj lanj uma jeulalanj ama laligowu. Kaenj kuma oŋoma laligoro ano kete Griik eja Anutuwaa aiweseya qaa ii kaanjadeen wama jiwowonj jigononj uro miri kowoga koi kanonj mono totowiŋ kokojinjinjawo koloowabo.” ²⁹‘Ii kokaembaajonj qagi: Efesus eja Trofimus iinonj wala siti kananonj Poolwo keno iriima kokaenj romoŋgogi: Poolnonj ii wano motoonj jiwowonj jigononj ubaobo.

³⁰Kaenj qagi ejembanonj eŋkalolonj ama esuŋgiagadeen luluuma kanj ajoroonj qemburunj somata menj guju megj siti kuuya sokono. Kaenj kolooro Pool qelanjiŋ somoŋŋonj jiwowonj jigononja horonj seleenŋenj kamaanj iikanondeen jigowaa kiropo naguya kuuya ii uulanjawo koma somoŋgogi. ³¹Pool somoŋŋonj qewombaajonj kaparanj konji bujuya seinj Room manjaqede tuumbaa kawali galeŋ waŋa iwaa gejianonj qaa kokaenj kemero moro, “Jerusalem kuuya yoŋononj karenj ama manja qeju.” ³²Kaenj moma iikanondeen manjaqede eja tuuŋ tosia kawali galenjiawo unuama luguŋ yoŋoononj kemegi. Kemegi ii injiima Pool qegiti, ii mesaogi.

³³Mesaogi kawali galeŋ waŋanonj batugianonj kema jeŋ kotoro Pool menj gbado (tape) woinonj somoŋgogi. Somoŋgogi kokaenj jeŋ qisiŋ

^s 21.25 Apo 15.29 ^t 21.29 Apo 20.4

oŋono, “Eja koi moroga?” ano “Nomaen ano qeju?” ³⁴Qisiŋ oŋonoto, ejemba tuuŋnoŋga qaa morota morota meleema lansan qagi. Kaen lansan qama guju megitiwaajon ama kania tororo momambaajon amamaaro. Ii amamaan kawaajon jer koto Pool wama manjaqeqe eja yoŋoo aen kiropo uutanon kenŋi. ³⁵⁻³⁶Wama kenŋi ejemba tuuŋ somata yoŋonon kanagianon oŋotaan kan kokaen qagi, “Mono qegi komuwa. Yamagen!” Kaen qagi manjaqeqe eja yoŋoo aen kiropo naguyanon keuro uulanawo kema kan gujubaju somata megitiwaajon bimooro. Kawaajon manjaqeqe eja yoŋonon Pool meŋ aŋgon kenŋi. Kian.

Poolnoŋ qaayaa kitia kanaiŋ meleema jero.

³⁷Angon kan manjaqeqe eja yoŋoo kiripo uutanon ubombaajon aŋgi Poolnoŋ kawali galen waŋa kokaen qisiŋ muro, “Nii qaa moŋ saanon gijomaŋa me qaago?” Qisiŋ muro moma kiko ama ijoro, “Oo, gii Griik qaa mojan me? ³⁸Kawaajon gii Iijipt ejaga koloojan me qaago? Iijipt eja moŋnoŋ indigen tuarenjer eja tiwogiawo 4,000 ii enkalolon meŋ oŋoma Room gawman tuarenjer ama manja karen kanaiŋ uŋuŋ uŋuama balon qararanŋonŋonanon kenŋi. Gii galen eja ii koloojan me qaago?”

³⁹Kaen ijoro Poolnoŋ jero, “Nii Juuda ejaga. Nii Silisia prowinswaa taon qata Tarsus mojan, mono iikanon kolooŋ laligoŋ koube. Kawaajon qisiŋ gomaŋa: Gii saanon jena niinon ejemba tuuŋ koi yoŋoojon qaa jewe mobu.”

⁴⁰Kaen jero “Saanon jewa,” ijoro Poolnoŋ donon nama ejemba oŋoojon boro kuno. Boro kuno guju mesaon qaagia bogoro nanŋi Hibruu qanon qaa kokaen jero,

22 ¹Poolnoŋ nama kokaen jero, “Eja alauruna, niinon qaa kitia jemaŋati, ii mono geja ama mobu.” ²Hibruu qanon qaa jero moma qaagia kuuya bogodabororo nanŋi toroqen jero,

³“Nii Juuda ejaga. Nii Silisia prowinswaa taon qata Tarsus kanon koloowe Jerusalem siti kokanon galen koma nonŋi laligoŋ somariwe. Laligoŋ somariŋ kouma boi qata Gamaliel iwaa qaa baatanon rabe iinon Juuda ambosakonurunana yoŋoonon Kana qaa ano nanamemen ii tororo kuma nono iikawaa momoya moma laligowe. Kete oŋonon korebore Anutuwaa qaa baatanon keuma kaparan koma iwaaajon manja qen laligojuti, niinon mono iikawaa so kolooŋ laligowe. ⁴Kaen laligoŋ ejemba Pombaa kania otaan laligogiti, ii uŋuŋ kondeema sisiwerowero ama oŋombe siimbobolo moma toŋianon komugi. Niinon ejembaya ejembaya uŋuama gbadonon (tape) somonŋon kapuare mirinon oŋoombe. ⁵Jigo gawon galen waŋa ano jotamemeya kuuya yoŋonon ii saanon moju ano yoŋoonon kema qisiŋ oŋonon ii saanon nanŋon jewuyaga. Yoŋonon Juuda eja geria Damaskas sitinon laligojuti, iyoŋoojon tere oon nonŋi

^u 22.3 Apo 5.34-39 ^v 22.4-5 Apo 8.3; 26.9-11; 9.1-19; 26.12-18

menj laligowe. Iikanonj ejemba Pombaa kania otaanj laligogiti, niinonj ii kaanjiadeen 'Ironja meleema onjombutiwaajonj gbadoonj onjoma Jerusalem koi unjuama kamaŋa,' jej kananonj kembe."

Poolnonj aŋaa uumeleenŋaa kania jero.

6 "Kananonj kembeto, Damaskas siti dodowiwe kanonj iwoi monj kokaenj kolooro: Weenj biiwia kanonj asamararanj somata monj Siwenonŋa oobili kaanja asugij uulanawo kamaan turuŋ nono. 7 Turuŋ nono tama balononj kamaan ewe Siwenonŋa qaa monj kokaenj kolooro mobe, 'Sool Sool, gii mono naambaajonj sisiwerowero qaganonj ama nomakejanj?' 8 Ii moma meleembe, 'Poŋ, gii morononj?' Kaenj meleembe nijoro, 'Nii Nazaret eja Jiisas, sisiwerowero menj nomakejanj, nii mono ii.' 9 Eja niwo kan nanŋiti, iyonononj asamararanj ii iigito, qaa nijoroti, qaa ii zoobooya monj mende mogi. 10 Kaenj nijoro niinonj qisiŋ jewe, 'Poŋ, nii mono nomaenj amaŋa?' Jewe nijoro, 'Gii mono keteda koi waama Damaskas sitinonj kena Anutunonj naa iwoiga ambaagiwaajonj jewaati, ii moŋnonj gijowaa.' 11 Asamararanj iikanonj jaana kuuro titou kuuŋ nambe eja niwo kagiti, iyonononj boronanonj menj nuangi Damaskas sitinonj kenij.

12 "Iikanonj eja monj qata Ananias laligoro. Iinonj Anutu goda qen Mooseswaanonj Kana qaa tororo otaanj laligoro. Kawaajonj Juuda ejemba Damaskas laligogiti, iyonononj kuuya godaya awaa qen muŋ laligogi. 13 Iinonj noononj kanj kosonanonj nama kokaenj nijoro, 'Sool alana, jaaga mono mombo toowa.' Kaenj nijoro aua kambaŋ iikanondeen jaana tooro uuŋ iibe. 14 Iibe Ananiasnonj nijoro, 'Giinonj nanamemenj dindiŋa solanŋaa Toyaga iina qaa jetanonj gijoro aro konoŋa mona. Ananaa ambosakonana yonoononj Anutu iinonj gii meweŋgonj gono iwaa uusiiŋa moma kotowa. 15 Gii naa iwoi iima mojanj, mono ii nanŋonj jej iwaa jotamemeya koloonj balonja balonja ejemba jaagianonj dangunu kaanja nama laligowa. 16 Kawaajonj gii naambaajonj ezelobezelo ama mambonjanj? Mono waama iwaa qata qama qama koolij jena oomulu menj gonij siŋgisonjgoga songbano solanjaniswa.' Ananiasnonj kaenj nijoro."

Misin gawonj waba kantri yonowo memambaajonj noono.

17 "Damaskas siti mesaonj Jerusalem sitinonj eleema jiwowonj jigononj qama kooliwe Pombaa umbeumbejanonj turuŋ nono nama jaameleenj uŋa monj iibe. 18 Uŋa iikanonj Jiisas iibe noononj kanj kokaenj nijoro, 'Gii kantri kokanonj noo kaniana ano Buŋa qaana ii pondanj mende jej laligowa. Ii nanŋonj jena telambelanj ama gema qewuya. Kawaajonj Jerusalem siti koi mono uulanawo mesaonj kemba.'

19 "Kaenj nijoro jewe, 'Poŋ, yonononj noo kanana moju. Niinonj wala liligonj ejemba gii moma laariŋ gonŋiti, ii qamakooli miria miria kanonj uma mokolonj onjoma somonjgonj ooli waayawononj onjootij tosaanja

kapuare mirinonj onooma laligowe. ²⁰Woononj gawonj ilailaa eja Stiiwenonj kaniaga nanjonj jero qegi saya kamaaro niinonj kambanjanonj kaanagadeen kosogianonj nama wambelaan malekugia galen koma nambe qegi komuro.’ ²¹Kaen jewe Ponjonj nijoro, ‘Niinonj wasinj gonjenja gii mono koriganonj waba kantri ejemba yonoononj kema.’ Kianj.”

Room gawmambaa manjaqeqe eja yonononj Pool galen kongi.

²²Poolnonj qaa kitia jeroti, ii ejemba tuun yonononj geja ama mogito, (Ponjonj waba kantri ejemba yonoononj kemambaajonj jeroti,) qaa ii moma iikanondeen kotigagadeen silama qagi, “Yamagen! Eja kaana ii mono qegi komuwa. Ii balononj nonowo laligowaatiwaa so qaago.” ²³Kaen silama qama opo kerej qetegonj giliij (kanagianonj rimbombonjonj riinj) sonjonj orasin kanakeewan lansan giliij. ²⁴Kaen anji Room yonoo kawali galen wananonj jery kotooro manjaqeqe eja yonononj Pool wama kema manjaqeqe eja yonoo aen kiropo uutanonj anji. Kiropo uutanonj anji Juuda yonononj ii naambaajonj ama guju mej qajuti, iikawaa kania momambaajonj kokaen jery kotooro, “Ono mono Pool mej ooli waayawononj qery qisin mugi kania asuganonj jero mobona.”

²⁵Kaen jery kotooro, Pool mej somonjonj ooli waayawononj qewombaajonj anji Room kawali galen monjonj kosianonj nano Poolnonj kokaen ijoro, “Room mindimindiri gawman yonononj sopa somonjonj nonji borogianonj laligojen. Niinonj iikawaa (jenkooto) paaspoot mej laligojen. Kawaajonj onjo noo qaana mende moma gosinj lan jery tegonj eenj ooli waayawononj nuwuti, ii mono Room jenkooto toya yonoo jaagianonj sokombaa me qaago?”

²⁶Poolnonj kaen ijoro kawali galenonj moma iikanondeen kawali galen wana iwaanonj kema buju qaa kokaen ijoro, “Eja iikanonj Room gawmambaa (jenkooto) paaspoot mej laligoja. Kawaajonj gii mono nomaen ambaga?”

²⁷Kaen ijoro kawali galen wananonj Poolwaanonj kema qisin muro, “Gii onjononj Room gawmambaa (jenkooto) paaspoot mej laligojan me qaago? Ii jena momanj.” Qisin muro Poolnonj meleeno, “Onjononj, niinonj ii mej laligojen.”

²⁸Kaen meleeno ijoro, “Nii monen somata giliij Room mindimindiri gawmambaa (jenkooto) paaspoot sewana mewe nonji laligojen.” Ijoro Poolnonj jero, “Ii awaato, noo mannanonj Room gawmambaanonj paaspoot mej laligoro niinonj iwaa meria koloonj iikanonja qa ii mej laligojen.”

²⁹Kaen jero eja qisin mubombaajonj anjiti, iyonononj iikanondeen mesaonj eleema kenji. Poolnonj “Nii Room gawmambaa paaspoot mej laligojen,” jero kawali galen wananonj ii moma Room ejaga gbadoonj murotiwaaajonj ama awawalinj sombuya moro.^x Kianj.

^w 22.20 Apo 7.58 ^x 22.29 Monj Room gawmambaa paaspoot mej laligoroti, ii kasanonj gbadoonj mububotiwaajonj songo ero. Monjonj songo ii waleenoti eenj, ii mono qaa jakeyanonj oomakegi. Kawaajonj sombuya moro.

Poolnoŋ jigo kaunsol tuuŋ yoŋoo jaagianoŋ nano.

³⁰Gomaŋ ano kawali galeŋ waŋanoŋ waama Juuda yoŋonoŋ naambaajoŋ Pool qaanoŋ ama muŋ jegiti, iikawaa kania tororo momambaajoŋ moma jigo gawoŋ galeŋ waŋa ano jigo kaunsol tuuŋ kuuya yoŋonoŋ ajoroowutiwaajoŋ jeŋ kotoŋ oŋono. Kaeŋ ajoroogi jero Poolwaa gbadoya (tape) isaŋgi wama kamaaŋ yoŋoo jaasewaŋgianoŋ ano nano. Kiaŋ.

23 ¹Poolnoŋ nama jigo kaunsol tuuŋ ii uuŋ injiima kokaeŋ jero, “Alauruna, niinoŋ nanamemena kuuya ii Anutuwaa jaasewaŋanoŋ ama meŋ laligowe iinoŋ iima ‘Sokonja,’ jero uunaa gejananoŋ moma qeaŋgoŋ kouma laligoŋ kete koi nanjeŋ.” ²Poolnoŋ kaeŋ jeroto, jigo gawoŋ galeŋ waŋa qata Ananias iinoŋ kosianoŋ naŋgiti, ii jeŋ kotoŋ oŋono uruŋa qetaaligi. ³Qetaaligi Poolnoŋ ijoro, “Anutunoŋ mono gii qetaaliŋ gomba. Giinoŋ miri sopa taŋa kaŋa koloojaŋ. Selia mundanoŋ oogi taŋa koloojato, uuta jewoŋ meŋ injaŋa kolooja. Giinoŋ Mooseswaa Kana qaa meŋ kanonŋ gosioŋ noma qaana jeŋ tegomambaajoŋ rajanto, kileŋ geenŋo Mooseswaa Kana qaa iikayadeeŋ qeŋ jeŋ kotoŋ oŋona nuju. Ii mende sokonja.”

⁴Poolnoŋ kaeŋ ijoro kosianoŋ naŋgiti, iyoŋonoŋ ijogi, “Gii Anutuwaanonŋ jigo gawoŋ galeŋ waŋa mepaqepae meŋ gamu qeŋ mujaŋ me?”

⁵Kaeŋ ijogi jero, “Oo alauruna, iinoŋ jigo gawoŋ galeŋ waŋa kolooji, ii mende moma jejeŋ. Buŋa Terewaa qaa moŋ kokaeŋ eja, ‘Gii mono kanageso tuuŋŋaa eja poŋa mende qasuaawa.’ ”

⁶Kaeŋ jeroto, jigo kaunsol tuuŋ yoŋoonoŋga toŋianoŋ Sadusii (Jigo gawombaa kaparaŋkoŋkoŋ) paati qokotaagi toŋianoŋ Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) paati ejaga laligogi. Poolnoŋ ii moma kawaajoŋ jigo kaunsol tuuŋ yoŋoo jaagianoŋ qaa kokaeŋ qama jero, “Alauruna, niinoŋ Farisii ejaga koloojeŋ. Maŋnanoŋ kaŋagadeeŋ Farisii paati ejaga. Koomuya yoŋonoŋ gbiliŋ waabuyati, niinoŋ iikaeŋ koloowaatiwaajoŋ mamboma jejeromonoŋ ama laligojeŋ. Kaeŋ laligojeŋiwaajoŋ ama qaa jakeyanoŋ nooŋgi gosioŋ noma jeju.”

⁷Kaeŋ jero iikanondeeŋ Farisii ano Sadusii paati yoŋoo batugianoŋ aŋgowowo kolooro jigo kaunsol tuuŋ yoŋonoŋ juma tuuŋ woi koloogi. ⁸^bSadusii (Jigo gawombaa kaparaŋkoŋkoŋ) yoŋonoŋ kokaeŋ jeŋkegi, “Ejamba koomuya yoŋonoŋ mende gbiliŋ waabuya. Siwe gajoba mende laligoju. Omejiilaŋ ano uŋa ii mende laligoju.” Kaeŋ jegito, Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) paati yoŋonoŋ qaa karoŋ iikanonŋ qokotaŋ iikawaa so moma laariŋ namakegi. ⁹Tuuŋ woi kaeŋ koloŋ qagi guju somata kolooro Kana qaawaa boi toŋianoŋ Farisii tuuŋ yoŋoo batugianoŋga waama geriawo tereŋgoŋ kokaeŋ jegi, “Nono eja kokawaa

^y 23.3 Mat 23.27-28 ^z 23.5 Eks 22.28 ^a 23.6 Apo 26.5; Fil 3.5 ^b 23.8 Mat 22.23; Maak 12.18; Luuk 20.27

qinjita moŋ mende mokoloojon. Siwe gajoba me uŋa moŋnonj qaa kotonj kondoonj iwaa uutanonj ano jenaga, ii mono nomaenj sokoma onjonaga?”

¹⁰Kaen jegi angowowo iikanonj mombo gere toonj somariiro. Somariiro aworanjonj Pool leelee horogi kema karo mosoma tagogi. Tani kaen kolooro. Kaen kolooro kawali galej waŋanonj iikawaa toroko moma manjaqeqe tuuŋ moŋ jeŋ kotonj onono kemej Pool batugianonjga horonj wama manjaqeqe eja yoŋoo aenj kiropo uutanonj anji.

¹¹Angito, gomantiija kanonj gaonj ero Poŋnonj Poolwaa kooronjonj nama kokaenj ijoro, “Mono qaqabunjabunagawo koloonj satiinj laligowa. Noo kanana Jerusalem kokanonj nanjonj jeŋ laligonati, iikawaa so mono Room sitinonj kaanagadeenj kema ii nanjonj jeŋ asariinj laligowa.” Kiaj.

Pool qewombaajonj anjonanj megi.

¹²Poŋnonj kaen ijoroto, gomanj ano kanonj Juuda eja tosianonj oloŋ ajoroonj Pool komuwaatiwaa anjonanj megi. Yoŋononj arej ii anji ano ii jojopanj qaanonj somonjonj kotiinj kokaenj jegi, “Nono Pool komuwaatiwaaajonj mamboma kambanj biiwia kokanonj nene siŋgi laligowonja. Siŋgi laligonj qeninj komuro iikawaa gematanonj saanonj nene me apu moŋ mombo newonja.” ¹³Eja 40 ano janjo ii uugugiti, iyoŋononj mindirinj jojopanj qaa ii somonjonj kotiinj jegi.

¹⁴Ii jeŋgo jotamemeya ano jigo gawonj galej yoŋoononj kema kokaenj jegi, “Nono Pool komuwaatiwaaajonj mamboma kambanj biiwia koi kanonj nene siŋgi laligowonja. Poolnonj mende komuwaati eej, ejembanonj mono onjononj qasuaanj nononji sokombaa. Kawaajonj nono mono ajoroonj jojopanj qaa kokaenj somonjonj kotiinj laligojonj: Pool qeninj komuro iikawaa gematanonj saanonj nene me apu moŋ mombo neŋ laligowonja. ¹⁵Kawaajonj ama onjo mono keteda koi jigo kaunsol tuuŋ yoŋowo motoonj mindirinj kawali galej waŋaanonj kema qaa kokaenj jeŋ qisiwu, ‘Nono Poolwaanonj qaa kania mombo qisiniŋ jero hoŋa mobombaajonj mojonj.’ Tani kaen kolooro qisigi saanonj Pool wama onjononj kamaawaa. Kamaanagato, kananonj kanj onjononj koumambaajonj ambaati, iikanonj mono ii qeninj komuwaatiwaaajonj jojorinj laligowonja.”

¹⁶Kaen jegito, qeninj komuwaatiwaa anjonanj angitiwaa bujuya ii Poolwaa beeta gejianonj kemero moro. Ii moma manjaqeqe eja yoŋoo aenj kiropo uutanonj kema Pool raroti, iikanonj uma ijoro. ¹⁷Jero moma kawali galej moŋ qaro karo kokaenj ijoro, “Eja gbaworo koi kanonj qaa moŋ meŋ kajiwaaajonj giinonj ii saanonj wama kawali galej waŋaanonj kena qaa ii ijowaa.” ¹⁸Kaen ijoro ii wama kawali galej waŋaanonj keni jero, “Kasa eja Poolnonj noono iwaanonj kembe eja gbaworo koi wama goononj kawaatiwaaajonj qisiŋ nonja. Iinonj goojonj qaa moŋ meŋ kaja.”

¹⁹Kaen jeŋ keno galej waŋanonj borianonj meŋ wama goraayanonj kema qisiŋ muro, “Gii naa qaaga meŋ kajanj?”

²⁰Qisiŋ muro ijoro, “Juuda jotamemeya yoŋononj qaa moŋ qisiŋ gombombaajonj somonjonj goononj kanj kokaenj jewuya: Nono Poolwaa qaa

kania tororo mende moma komujonj. Kawaajonj gii saanonj Pool woranj wana jigo kaunsol tuuj yonoononj kamaaro mombo qisij muna jero kaniayaa honja mobonja. Yonononj kaenj koloowaatiwaaajonj moju. ²¹Kaenj kanj jewuyato, giinonj qaa iikawaajonj mende wambelaawa. Juuda kanageso yonoo batugianongja eja 40 ano janjgo ii uugugiti, iyonononj mindirinj Poolwaaajonj kokaenj jej ii jojopanj qaanonj somonjonj kotiigi, 'Nono Pool komuwaatiwaaajonj mamboma kambanj biiwia koi kanonj nene sinji laligowonja. Sinji laligonj qeninj komuro iikawaa gematanonj saanonj nene me apu monj mombo newonja.' Kaenj jej giinonj wambelaawagatiwaaajonj mamboma jojorinj embonju."

²²Kaenj jero eja gbaworo ii wasinj kokaenj ijoro, "Buju koi jena mojenji, ii mono monj mende jena moba." Kianj.

Pool wanji Sisaria taononj keno.

²³Kawali galenj wanjanonj ii moma kawali galenjoita oroono kari kokaenj irijoro mori, "Oro mono tiwo eja 200, hoos manjaqeqe eja 70 ano wasa manjaqeqe eja 200 ii jej kotonj onjoni kete gomantiinjaa 9 kilok kanonj Sisaria kembutiwaaajonj jojoriwu. ²⁴Kaanagadeenj hoos tosaanja meweenjonj meagonj onjoma Pool mombaa qaganonj ama kalanj konji gomantiinja kokanonj gawana Fiilikswaanonj kema." ²⁵Kaenj irijoro mori gawanawaajonj tere monj kokaenj ooro,

²⁶ "Oo Uuta sorona gawana Fiiliks! Kloodius Lisias, niinonj jolonja jejenj.

²⁷ "Juuda yonononj eja koi menj somonjonj qegi komuwaatiwaaajonj anji. Kaenj angito, Room mindimindiri gawmambaa (jenkotoo) paaspoot menj laligoji, niinonj ii moma iikanondeenj manjaqeqe tuuj yonowo kouma sopa somonjonj muj metogonj wana somonjowe.

²⁸ Naa qaawaajonj qaa jakeyanonj anjuti, niinonj iikawaa kania momambaajonj moma wama Juuda yonoo jigo kaunsol tuuj yonoo jaagianonj oombe.

²⁹ Oombe qaa jakeyanonj uma iyanjiaa Kana qaawaa kesaawaranj qaaya qaaya kawaajonj anjowowo ano tuarenjenj ama jej mugi mokoloowe. Iikaanj mokolooweto, iwoi bologa komuwaatiwaa so me kapuare mirinonj aninj rabaatiwaa so ii mende kolooro. Yonononj qaa kaanjaga monj mende jegi mobe.

³⁰ Ii mende mobeto, monjonj iwaa buju qaaya ii kokaenj nijoro mobe: Tosianonj 'Eja ii qeninj komuwaa,' jej anjonanj angita eja. Buju qaa ii moma keteda koi kanongja wasiwe goononj kaja. Qaa jakeyanonj ama mubombaajonj mojuti, niinonj ii kaanjagadeenj jej kotonj onjombe goo jaasewanganonj kouma qaagia kuuya asuganonj jej mokoloogi moba."

³¹Tere kaenj ooro manjaqeqe eja jej kotonj onjngiti, iyonononj qaa ii otaanj Pool menj wama pangamanonj gomanj qata Antipatris kanonj kenji. ³²Kema gomanj

ano manjaqeqe eja hoosgiawo yonononj Pool wama kana toroqenj kengito, tiwo eja yonononj iyangio eleema manjaqeqe eja yonoo aenj kiropo uutanonj kagi. ³³Manjaqeqe eja hoosgiawo yonononj Sisaria taononj keuma tere ii gawana munj Pool kaanagadeenj iwaa jaanonj oongi. ³⁴Oongi tere weenjonj “Pool ii naa prowinswaajonj?” jernj qisijnj onono. Qisijnj onono “Silisia prowins ejaga,” kaenj ijogi. ³⁵Kaenj jegi moma ijoro, “Qaa jakeyanonj ama gombombaaajonj mojuti, iyonononj kaanagadeenj kougi iikanonj saanonj qisijnj gomanja.” Kaenj ijonj jernj kotoro Pool wama kinj Herodwaa jinjaronj miriwaa kiropo uutanonj ama jaagalerj menj mugi. Kianj.

Pool qaanonj anji gawana Fiilikswaa jaanonj nano.

24 ¹Gawonj memeya 5 tegoro jigo gawonj galerj wana qata Ananias iinonj jotamemeya tosaanja ano Kana qaawaa momo eja (looya) qata Tertulus yonowo aitonjonj Sisaria taononj kemenj gawana Fiilikswaa jaanonj uma Pool qaa jakeyanonj ambombaa qaaya jegi moro.

²Ii moma Pool koma hororo kouro Kana qaawaa momo eja Tertulusnoj kanainj Poolwaa selianonj qaa kuunj gawanawaa jaasewananonj qaa kokaenj jero, “Oo Fiiliks, giinonj galerj koma nonoma laligonati, nono kamanj iikanonj luae somata moma gumbonjonjonj laligoninj. Giinonj awaagadeenj kalanj koma jernj kotonj nonona laaligo raranana leele meagogi kantri koi kanonj utegonj waaro qeangojonj. ³Oo somatanana Fiiliks, nono ii gomanj so awaagadeenj moma kotonj goojonj aisoonj kilikaluya monj mende moma dangisenj jernj gonjonj. ⁴Dangisenj jernj gonjonto, niinonj qaa koriga jewe mojoga tiwabotiwaajonj kokaenj qisijnj gonjenj: Nono qaa menj kaninj toroga jemañati, ii mono awutambanj koma nonoma geja ama moba.

⁵“Nono eja kokawaa kania ii kokaenj iima mokooloninj: Iinonj kikekakasililinj eja torokoyawo koloaja. Iinonj balonja balonja liligonj Juuda ejemba uugia osonj kuunj onono kareña kareña gomanj so kolooro gujubaju qama amakeju. Tosianonj toropere menj Nazaret eja mombaa qatanonj paati anjuti, iinonj mono iyonoo somatagia koloaja. ⁶Iinonj jiwowonj jigo ii kaanagadeenj kaparanj koma menj totowinj menj kamaanj amambaajonj ano. Kawaaajonj nono ii menj somonjoninj. Nono qaaya gosinj ananaanonj Kana qaa otaanj jernj tegowombaaajonj moninj. ⁷(Ii moninto, kawali galerj wana Lisias iinonj manjaqeqe eja yonowo kanj ku-usunj somata kanonj geriawo boronananonjga metogonj wanji. ⁸Wama qaa selianonj kuunj jernj mujuti, ii goo jaasewananonj koubutiwaajonj jernj kotonj nonono.) Gii geengo qisijnj muna kania ninisaama jewa. Ii jero qaa menj kajonj, iikawaa honja kuuya saanonj asugiro moba.” ⁹Kaenj jero Juuda ejemba yonononj kaanagadeenj “Qaa kuuya ii onjanonj,” jernj wambelaanj ii nanjonj toroqenj selianonj kuunj jernj mugi. Kianj.

Poolnonj qaa kitia meleeno Fiiliksnonj moro.

¹⁰Pool jernj mugi gawananonj qaa jewaatiwaajonj borujuulanj kuuro kokaenj meleema jero, “Giinonj gbani mamaga ejemba tuunj koi kawaa jenteego

toya koloonj laligona mojerj. Kawaajonj niinonj qaanaa kitia ii goo jaaganonj awasankaka jemana. ¹¹Niinonj indigenj Anutu waeya menj mepeseemambaajonj Jerusalem sitinonj ube. Ii weenj 12 iikayadeenj tegoro kete koi nanjerj. Geenggo qisij ononagati eenj, ii saanonj nanjonj jewuya. ¹²Niinonj jiwowonj jigononj me qamakooli miri monjerj uma eja me emba mombo niinonjgiinonj qaa jenj jenonkooli ambe iikaanja mende mokoloonj nonji. Siti uutanonj kana me sombenj monjonj ejemba uugia kuuwe orogonj liligonj nongiti, iikaanja mende niigi.

¹³“Kaenj mende niima keteda koi qaa selenanonj kuuj jenj nonjuti, yonjononj iikawaa honja qendeema gombombaajonj amamaaju. Qaa omaya jeju. ¹⁴Ii amamaajuto, qaa monj ii onjanonj jokoloonj gomana: Yonjononj Nazaret paati qata qajuti, niinonj mono iikawaa kana otaanj laligonj ananaa ambosakonjurunana yonjononj benj Anutu ii waeya menj mepeseenkejerj ano Mooseswaanonj Kana qaa ano gejatootoo yonjononj Buju Tere iikanonj qaa oogita eji, ii kuuya moma laarij kotijej. ¹⁵Anutunonj ejemba dindiņa ano doogoya ii korebore menj gbilin onono koomunonga waabuti, Juuda eja koi yonjononj iikawaajonj mambonju. Niinonj yonjowo toroqen ororonj nama kaenj koloowaatiwaajonj jejeromonjromonj ama mamboma laligojerj. ¹⁶Kaenj laligonj Anutu ano ejemba jaagianonj dindiņa nambe Anutunonj qaana nanjonj jero uunaa gejianonj momakejerj. Jeneņna mende oroja. Mono soraaya koloonj laligomambaajonj kambanj so kaparanj koma kotiiņj laligonkejerj.

¹⁷“Niinonj monjerj laligowe gbani tosaanja tegoro eleema gomanj tosaanja yonjononjga kalej menj indigenj kawe. Kaenj kanj ‘Ii neenaa kanagesourunana wanaya yonjoojonj mendeema onjomanj,’ jenj Anutuwaaw siimolonj onj nanduj ama mumambaajonj Jerusalem ube. ¹⁸Kanonj uma koma konjoratiņ aonj solanja laligonj jiwowonj jigononj ube. Iwoi ii onj Anutu mube mokoloonj nonji. Mokoloonj nongiti, iikanonj ejemba tosianonj mende kanj liligonj orogonj noma guju meg. ¹⁹Juuda ejemba tosianonj Eisia prowinsnonga kanj jigononj uma niigiti, iyonjononj mono keteda koi goo jaaganonj koi kanonj kouma nama qaa monj enj ononagati, ii asuganonj selenanonj kuuj jenj nonji sokonaga.

²⁰“Me jigo kaunsol tuuj yonjoo jaagianonj nama qaa jeweti, kambanj iikanonj naa Kana qaaga uuguj qinji ambeta qaa jakeyanonj noombombaa qaaya mokoloogi? Eja koi rajuti, iyonjononj mono ii jegi sokombaa. ²¹^dNiinonj yonjoo batugianonj nama qaa motoonggo jenj qaa tokoronkota qabe bimooro. Koposo monj kaenj ambe me qaago? Ii nomaenj gosigita eja? Qaa kokaenj qama jewe, ‘Koomuya yonjononj gbilinj waabuyati, niinonj iikaya moma laarijenjwaajonj ama qaa jakeyanonj noonji kete qaana gosij jenj tegonj nombombaajonj anju.’” Kianj.

Poolwaa qaaya mende jenj tegonj kapuare mirinonj onngi.

²²Poolnonj kaenj jero gawana Fiiliksnonj Jiisaswaa kania otaanj laligojuti, iikawaa kania saanonj moma sororogonj Poolwaa qaaya batuyanonj kotonj

^c 24.17-18 Apo 21.17-28 ^d 24.21 Apo 23.6

kokaen jero, “Kawali galeŋ waŋa Lisiasnoŋ kouro kambaj iikanonŋ Poolwaa qaa ii jeŋ tegomaŋa.” ²³Kaen jeŋ kawali galeŋ jeŋ koto-ro Pool mende somonŋon eeŋ jaagaleŋ mero kasa mirinonŋ raro. Tinitosaurutanonŋ Pool kalanŋ koma iwoi amamaaroti, ii meŋ mubutiwaajonŋ mende qotogonŋ onono.

Poolnoŋ qaaya jero Fiiliks ano Drusila mori.

²⁴Weeŋ tosaŋa tegoro Fiiliksnoŋ embia qata Drusila, Juuda emba somata ii wama kari Poolwaajonŋ qaa ano karo qaayaajonŋ geja ano Kraist Jiisas moma laariŋ mubombaa kania jeŋ asari-ro moro. ²⁵Ii moroto, Anutu-waa qaa tosia toroqenŋ amiŋ mogi bimooro. Poolnoŋ Anutu-waa jaanonŋ solanjaniwombaa kania jeŋ asariŋ ananaa nanamemenana galeŋ koma aowombaajonŋ jero ano Anutunonŋ kambaj moŋ ano iikanonŋ gosinŋ nonoma qaanana jeŋ tegowaati, qaa karoonŋ iikanonŋ uuta kuuro. Poolnoŋ qaa iikaanŋ jero aaruŋ lalanjaninŋ bo qosoma jero, “Yamagenŋ! Mono ii mesaowa. Keteda koi saanonŋ mesaonŋ kena kambaj moŋ mobe sokombaati, iikanonŋ saanonŋ mombo koma horonŋ gombe kawa.” ²⁶Kaen jeŋ kileŋ toroqenŋ Poolnoŋ aŋa wantaaya monenŋ mubaatiwaa romonŋoro. Kaenŋ mamboma jejeromonŋromonŋ ama indinŋ mamaga koma horonŋ muro karo qaa qaa jeŋ rari.

²⁷Poolnoŋ kapuare mirinonŋ raro gbani woi tegoro. Ii tegoro eja qata Porsius Festus iinonŋ Fiilikswaa mundanaga gawana koloomambaajonŋ ano. Kaenŋ ano Fiiliksnoŋ Juuda ejembanonŋ nisosoroowutiwaajonŋ moma Pool mende isano kapuare mirinonŋ toroqenŋ raro. Kianŋ.

Poolnoŋ gawana Festuswaa jaanonŋ qaa kitia jero.

25 ¹Festusnoŋ gawana koloonŋ prowins uutanonŋ keuma raro weeŋ karoonŋ tegoro Sisaria taonŋ mesaonŋ Jerusalem sitinonŋ uro. ²Uro jigo gawonŋ galeŋ waŋa ano Juuda jotamemeya yonononŋ jaasewananonŋ kouma Pool qaa jakeyanonŋ ambombaajonŋ jeŋ aroŋ qeŋ nanŋgi. ³Aroŋ qeŋ nama kokaenŋ jeŋ welenŋgi, “Oo gawana, giinonŋ saanonŋ nonononŋ moninŋ sokombaatiwaajonŋ jeŋ tegona qaa anŋgi Pool wama Jerusalem sitinonŋ koi kawu.” Yonononŋ wala qaa kokaenŋ somonŋonŋ jegi, “Poolnoŋ kanaanonŋ karo iikanonŋ mono qeninŋ komuwaa.” Kaenŋ jeŋ jorinŋ embongitiwaajonŋ ama kaŋ kaenŋ welenŋgi. ⁴Kaenŋ welenŋgito, Festusnoŋ kokaenŋ meleema onono, “Pool ii Sisaria taombaa kasa mirinonŋ raro galeŋ komakeju. Nii neeno kambaj mende kori-ro iikanonŋ eleema kemambaajonŋ mojenŋ.” ⁵Kaenŋ jeŋ toroqero, “Kawaajonŋ eja iikanonŋ qinjita moŋ anagati eeŋ, saanonŋ onoo jotamemeurugia tosanonŋ niwo Sisaria kemeŋ kanonŋ qaa selianonŋ kuunŋ jeŋ mugi momaŋa.”

⁶Kaenŋ jeŋ weeŋ 8 me 10 kawaa so Jerusalem sitinonŋ yonowow laligoro tegoro eleema Sisaria taanonŋ kemero. Kemeŋ eŋ waama iikanondeenŋ qaa jenteegowaa duŋ rarayanonŋ rama jeŋ koto-ro Pool wama kagi jaayanonŋ kouma nano. ⁷Poolnoŋ kouma nano Juuda jotamemeya Jerusalem

sitinonga kagiti, iyononon liligon mun nama kazi qaganon qaa bologa mamaga selianon kuuj jegi. Ii jegito, qaagiaa hona ii qendeembombaajon amamaagi. ⁸Kazi qaa een jej nangito, Poolnon ii qewagon kokaen jero, “Niinon iwoi bologa mon mende ambe. Juuda nonoonon Kana qaa mende qotogowe. Jiwowon jigo mende menj totowiwe ano Room Siisakimbaanon qaawaajon tuarenjen mende ambe.”

⁹Kaen jero Festusnon Juuda yononon iyanajon mogi ubaatiwaajon moma Pool kokaen qisin muro, “Selenon kuukuu qaa koi jejuti, gii saanon iikawaa kitia ii Jerusalem uma kanon noo jaasewananon nama jewaga me qaago?”

¹⁰Qisin muroto, Poolnon jero, “Room Siisakinon jej kotooro qaa jake koi kuugita koi nambe gosin noma qaana jej tegona sokombaa. Nii Juuda ejemba bologa mon mende ama onombe. Ii geenjo saanon moma yagojan. Mono naambaajon mombo yonoonon kembenaga? ¹¹Bologa mon mende ambeto, Kana qaa mon uugun iwoi mon ama bolin kawaajon koomuwaa bun koloowenagati een, ‘Niinon komumambo,’ jej mende oloj koma kema. Ii qaagoto, yononon kazi qaa een toontoon jej qaagiaa kania qendeembombaajon amamaajuti een, qaa omayaajon ama mononon nuama yonoo boronon amambaajon amamaawaa. Room Siisakinon mono qaana mindingon jej tegoro dingowaa. Kawaajon niinon mono iwaa jaanon kemambaajon kotiij qisijen.”

¹²Kaen jero Festusnon jawinuruta yonowo qambanmaban qaa mongama gosin kokaen meleema muro, “Gii Siisakimbaanon kemambaajon moma qisijani, iikawaajon mono saanon Room kema iwaa jaanon namba.” Kiaj.

Poolnon kin Agripawaa jaanon nano.

¹³Ween tosaana tegoro kin Agripa ano naana Bernaisi yoronon Festus iima godagara qendeembaotiwaajon Sisaria taonon kari. ¹⁴Kaen kanon ween mamaga laligori Festusnon Poolwaanon qaa ii kin pombo amin moma kokaen jero, “Fiiliksnon eja mon mende isano kapuare mirinon kokanon rama laligoja. ¹⁵Niinon Jerusalem kembe Juuda yonoo jigo gawon galengia wana ano jotamemeurugianon noonon kouma kokaen qisin nongi, ‘Nono eja iikawaa qaa menj kanij giinon mono saanon iwaa kania gosin qaaya jej tegowa.’

¹⁶“Kaen qisin nongito, niinon kokaen injjowe mogi, ‘Room gawman nonoonon kana ii kokaen: Mombaa selianon qaa bologa kuuj jejuti, nono ejemba mombaa qaa ii lan mende jej tegonkejon. Wala horon qaa jakeyanon anij kaziurutanon kagi leelee ororon aroq qen nangi qaa selianon kuuj jej mugi kitia saanon jewaa. Qaa kitia jero ii gosin hona kolooro iikawaa so saanon qaaya jej tegonkejon.’ ¹⁷Yononon koi kan ajoroogi niinon kaban mende koriro en waama iikanondeen

jenteegowaa duj rarayanonj rama jej kotowe eja ii wama kagi noo jaananonj kouro.

¹⁸“Kourotu, qaa menj kagiti, iyonononj liligonj muŋ aronj qen nama qaa selianonj kuun jej mugu. Kaen anŋi iwoi bologa totoon monj anagati, kaen jewuyatiwaaŋonj mambombeto, qaa iikaanŋa monj mende jegi mobe. ¹⁹Ii mende jegi mobeto, kitianonj eja ii qetama iyanŋiaa momalaarigiaa qaa batuya tosaanŋa ano eja monj qata Jiisas iwaajonj anŋowowo megi. ‘Jiisasnonj komuro,’ jegito, Poolnonj ‘Gbilin laligoja,’ jej kaparanj koma kotiuro. ²⁰Kaen jej kazi anŋi niinonj ‘Qaa kaanŋa ii nomaen gosiwenaga?’ jej kana monŋama uuwoi mobe. Ii moma nama kokaen qisin mube, ‘Selenonj kuukuu qaa jejuti, gii saanonj iikawaa kitia ii Jerusalem uma kanonj jenaga me qaago?’ ²¹Qisin mubeto, Poolnonj Uutananaa jaanonj kemambaajonj kaparanj koma kokaen qisiro, ‘Mono jena galej koma nonŋi Siisakimbaanonj kembe qaana mindinŋoro dingowaa.’ Kaen qisiro eja waagiawo jej kotonj onombe galej konŋi raja. Era wasin mube Siisakimbaa jaasewanonj kembraa.”

²²Festusnonj kaen jero Agripanonj ijoro, “Niida monj eja iikanonj qaaya jero momambaa siinŋa mojenj.” Ijoro kokaen meleeno, “Woranŋo saanonj qaaya mobaga.”

²³Kaen meleeno en waagi kantriwaa jawin, kawali galej somata ano jotamemeya uuta yonononj kanj Agripa ano Bernaisi yorojonj jura soronj arogaranonj mouma korisoro rii qama koma horonj onŋi qaawaa jake miri uuta iikawaa uutanonj keugi. Festusnonj jej kotooro Pool wanŋi iikanonj kouro. ²⁴Poolnonj kouro Festusnonj waama nama kokaen jero, “Kin Agripa ano eja somata kuuya nonowo koi rajuti, onŋo mono eja koi iibu. Juuda ejemba tuun kuuya yonononj iwaajonj ama noo uuna kuugi. Sisaria taonj kokanonj ano Jerusalem sitinonj onanonj qaanonj kuun noma qa gigilaan kokaen jej laligogi, ‘Eja koi kanonj mono balonj laligowaatiwaa so qaago. Mono yamagen!’

²⁵“Kaen qama laligogito, niinonj gosiwe iwoi monj koomuwaa buŋa koloowaatiwaa so ii mende ano. Niinonj kania kaen mokolonj iibeto, anŋo Room Uutananaa jaanonj keno qaaya mindinŋoro dingowaatiwaaŋonj kaparanj koma qisiro. Kawaajonj qaa somonŋonj wasiwe Room kembraa. ²⁶Room sitinonj kembraato, iwaanonj qaa ii nomaen onŋ Room eja Ponnaajonj ambe kenaga? Iwaajonj qaa lan jejuto, qaa kaniawo monj ii tororo mende moma asarijen. Kawaajonj jewe wama kanj kin Agripa goo jaaganonj ano onŋ tosaanŋa kin pombaa gematanonj koi rajuti, onŋo jaasewanŋianonj anŋi nanja. Onŋo saanonj boronj menj qaaya gosigi honŋa kolooro mono ii moma saanonj terenonj oowenaga. ²⁷Eja monj kasanonj somonŋonj qaa jakeyanonj oombombaa qaaya nomaen jejuti, ii asuganonj jewombaajonj amamaanj kilen eej wasiwombo. Sili ii noo momononj gejajojombanj tani kaanŋa koloaja.” Kianj.

Poolnoŋ qaayaa kitia kiŋ Agripawaa jaanoŋ jero.

26 ¹Kaerŋ rafi kiŋ Agripanoŋ Pool ijoro, “Gii saanoŋ geerŋaa qaa kitia jena momaŋ.” Kaerŋ ijoro Poolnoŋ nama boro kotoŋ muŋ iyaŋaa qaaya naŋgoŋ kokaerŋ kanaiŋ jero,

²“Oo kiŋ Agripa, Juuda jotamemeya yoŋonoŋ qaa selenanoŋ kuuŋ jeŋ nonjuti, niinoŋ qaa kuuya iikawaa kitia ii kete saanoŋ goo jaaganon asuganoŋ jemambaajoŋ simbawoŋawo mojeŋ. ³Giinoŋ Juuda nonoonon nanamemeŋ ano aŋgowowo qaanana kuuya ii tororo moma yagojaŋ. Kawaajoŋ niinoŋ oŋanoŋ simbawoŋawo mojeŋ. Kaerŋ kolooro qisiŋ gonjeŋ: Qaa jemaŋati, ii saanoŋ moma mokosiŋgoŋ geja amba.

⁴“Niinoŋ Juuda ejemba tuuŋ uutanoŋ koloŋ kanakanaiyanonŋa kanaiŋ neenaa kantri koi ano sitinana Jerusalem kanonŋ laligoŋ koube. Kawaajoŋ Juuda ejemba kuuya yoŋonoŋ laaligona gbaworonanoŋga nomaerŋ kouma laligoweti, ii saanoŋ moma kotoju. ⁵Yoŋonoŋ kaniana kambaŋ koriga moma kotoju. Siingia ero ii saanoŋ kokaerŋ naŋgoŋ jewuyaga: Ananaa jigo gawoŋ uutanoŋ Farisii paati nononoŋ asa yoŋoonoŋ jigo momo ii tororo toontoŋ otaerŋ laligoŋkejoŋ. Niinoŋ wala yoŋoo tuuŋ paatinoŋ keuma Kana qaa kaparaŋ koma otaerŋ laligowe. ⁶Anutunoŋ ambosakoŋurunana yoŋoojoŋ soomoŋgo qaa anoti, niinoŋ iikawaa hoŋa koloowaatiwajoŋ mamboma jejeromonoŋromaŋ ama laligojeŋ. Kawaajoŋ ama kete qaa jakeyanonŋ nooŋgi nanjeŋ.

⁷“Ananaa Israel ejemba tuuŋ 12 nononoŋ korebore soomoŋgo qaa iikawaa hoŋa koloowaatiwajoŋ mambomakejoŋ. Ii mamboma jejeromonoŋromaŋ ama asaga gomantiija pororo Anutu waeya meŋ mepeseŋkejoŋ. Oo Uutana, niinoŋ jejeromonoŋromaŋ kaerŋ amakejeŋiwaajoŋ Juuda jotamemeya yoŋonoŋ qaa bologa bologa selenanoŋ kuuŋ jeŋ nomakeju. ⁸Anutunoŋ ejemba koomuya meŋ gbiliŋ oŋono waabuyati, oŋo ii mono nomaembaajoŋ ama mende moma laariju?

⁹“Neeno kaerŋagadeerŋ kokaerŋ romoŋgoŋ laligowe, ‘Nii Jiisas Nazaret ejawaa qabuŋaya soŋgbambe qaombaatiwajoŋ manja mamaga qemaŋatiwaa so koloojeŋ’ Kaerŋ romoŋgoŋ kazi ama laligowe. ¹⁰Kazi ama Jerusalem kanonŋ oŋanoŋ manja qerŋ laligowe. Jigo gawoŋ galen waŋa yoŋonoŋ nemuŋ koma noŋgi jeŋ kotowe Anutuwaawaa ejemba soraaya ii mamaga uŋuama kapuare mirinoŋ oŋoomakegi ano tosaerŋa komuwutiwaa qaa jegi niinoŋ kaerŋagadeerŋ qaa ii kotingoŋ wambelaerŋ (wout ama) laligoŋkebe. ¹¹Kambaŋa kambaŋa liligoŋ qamakooli miri so borojaŋ meŋ oŋombe uugia meleerŋgiti, iyoŋonoŋ asugigi. Asugigi Jiisas qakooma mepaerŋgoŋ mubutiwajoŋ kuuŋ qaa tokoroŋkota jeŋ horoŋ ureerŋ oŋombe. Kaerŋ ama oŋombe oolinonŋ geriawo taluŋgoŋ uŋugi

° 26.5 Apo 23.6; Fil 3.5 † 26.9-11 Apo 8.3; 22.4-5

siimbobolo moma laligogi. Uunanonj gere jej sorogoro sisiwerowero ama onjomambaajonj koriganonj waba kantriwaa sitia sitia kanonj kema laligowe.” Kianj.

Poolnonj uuta meleenotiwaasunduya jero.

Apo 9.1-19; 22.6-16

¹²“Kaiyaka kaenj ama laligowe kambanj monjonj jigo gawonj galenj wanja yonjononj niwo uumotoonj ama nemunj koma nonjgi Damaskas sitinonj kemambaajonj kananonj kembe. ¹³Oo Uutana, niinonj kananonj kembe weenj biiwia kanonj Siwenonjga asamararanj monj uulanjawo kamaaro. Kamaanj oobili kaanja asuginj weenj jaaya uugunj asariro iibe. Asasaga iikanonj mono nii ano eja niwo keninji, nono turunj nonono. ¹⁴Turunj nonono kuuya tama namononj kamaanj koninj. Kamaanj koma eninj noojonj qaa monj kolooro Hibruu qaanonj kokaenj nijoro mobe, ‘Sool, Sool, gii naambaajonj sisiwerowero ama nomakejanj? Gii mono bulmakao ejia kaanja koloowabo. Toyanonj balonj mozozonjgowaatiwaajonj bulmakao ejia kinonjonj somonjgoro sosooda hororo sokonjato, lanj horonj geriawo yakarinj horonj ureero oolinonj qero siimbobolo momakeja. Gii mono iikawaa so lanj lugunj geengaa gemaga eenj toontoonj kotowabo.’

¹⁵“Ii moma qisiwe, ‘Oo Ponj, gii morononj?’ Qisiwe nijoro, ‘Nii Jiisas sisiwerowero qaganonj ama nomakejanj, mono ii koloojenj. ¹⁶Ii koloojento, gii saanonj waama namba. Nii ano iwoi iijanji ano kanagenj toroqenj asuginj goma qendeemanjati, ii mono nanjonj jej dangunu kaanja nama noo jotamemena koloonj welena qenj laligowa. Gii gawonj ii menj laligowa. Niinonj kawaajonj ama asuginj gonjenj. ¹⁷Niinonj mono geengaa Israel kanageso tuunj yonjoo borogianonjga metogonj gomanja ano waba kantri ejemba yonjooonj wasinj gombe kembagati, iyonjononj guwubotiwaajonj kaanjagadeenj reenreenj koma gomanja. ¹⁸Niinonj wasinj gombe kema ejemba jaagia metoona uugia meleema pangamanonjga asasaganonj koubuya. Jaagia tooro uugia meleema Satambaa ku-usunonjga loloonj Anutuwaasopa uutanonj kawuya. Kaenj kanj moma laarinj nonjgi singgisonjgogia songbama mesaomanja. Mesaowe Anutunonj alauruta tak kotonj onjono soraaya koloojuti, mono iyonjoo batugianonj keuma dunj raragia menj oyanjboyanj koloonj laligowuya.’ Jiisasnonj kaenj kotonj kondoonj noma nijoro.”

Poolnonj uuwaa gawonjaasunduya jero.

¹⁹“Oo kinj Agripa, Jiisasnonj kaenj nijoro niinonj Siwenonjga jaameleenj unja iima kania moma ii kolatinj laligomambaajonj moma osiwe. Kawaajonj niinonj jaameleenj unja iikawaa qaaya ii tenj koma gawonj menj laligowe. ²⁰Ii tenj koma liligonj Buja qaa kokaenj jej seinj laligowe: Onjono mono

§ 26.20 Apo 9.20, 28-29

uugia meleema Anutuwaanonj eleema kanj uumeleengitiwaa honja ii nanamemenjianonj qendeema laligowu. Buŋa qaa ii wala Damaskas ano Jerusalem siti woi iikanonj laligojuti, iyoŋoojonj jeŋ asariŋ laligowe. Iikawaa gematanonj Juuda kantri kuuya yoŋoojonj jewe ano waba kantri yoŋoojonj jeŋ uugia kuuy laligowe. ²¹Kania kawaajonj ama Juuda ejemba tosianonj jiwowonj jigononj uma iikanonj qelanjinj noma kaparanj koma koomuya nuwombaaajonj anji.

²²“Kaenj anjgito, uuna meleembeti, iikanonja laligonj koube Anutunonj ilaanj noma laligoro kambanj kokaamba toroqenj saanonj laligojenj. Ilailaanj kawaajonj ano koi nama uuta ano kamaanqeqeta onjo jaanonj nama qaana koi jejenj. Mooses ano gejatootoo ejemba yoŋononj iwoi koloowaatiwaaajonj jegiti, niinonj mono yoŋoononj qaa iikayadeen tororo otaanj qaa kokaenj nanjonj jejenj: ²³^hAnutunonj arenj ano Hamoqeqe Toya Kraist iinonj siimbobolo moma komunj eja mutuya koomunonja waabaa. Waama Anutu asasagaa kania ii Juuda tuunj ano waba kantri ii injisaama jeŋ asariŋ onjoma laligomambaaajonj nijoro.”

²⁴Poolnonj qaayaa kitia kaenj jero gawana Festusnonj tereŋjonj qaa batuyanonj kotonj jero, “Pool, gii kaamaa anjanj. Papia miria miria kanonj una momoganonj seiŋ waŋga meŋ soorota laligojanj.”

²⁵Kaenj jeroto, Poolnonj meleeno, “Oo ponj sorona Festus, niinonj waŋna soosooya mende koloojenj. Qaa jejenj, ii momakooto qaa honaga koloaja. ²⁶Kinj Agripanonj qaa kokawaa kania moma yagoja, kaenj mojenj. Iwoi kuuya ii aasangoyanonj waŋjonj moŋnonj mende kolooro. Kawaajonj buju qaa kuuya ii mono kinj pombaa gejianonj kemero modaboroji, iikaenj moma kotiijenj. Kawaajonj niinonj qaana koi saanonj awasankaka qaganonj nama jewe mojanj. ²⁷Oo kinj Agripa, Juuda eja gii gejatootoo yoŋoononj Buju Terewaa qaaya moma laarijanj me qaago? Ii moma laarijanj, iikaenj mojenj.”

²⁸Poolnonj kaenj jero Agripanonj meleema jero, “Oo Pool, giinonj kambanj torodaamonj kokaamba uuna kuuna niinonj uuna meleema Kraistwaa alia koloowenagatiwaaajonj mojanj me? Kaenj romonjojanj me?”

²⁹Kaenj jero Poolnonj meleeno, “Oo kinj, qaa koriga me toroga jewenagati, ii kilenj. Giinondeen qaagoto, keteda koi qaana geja ama mojuti, kuuya onjononj kaanagadeen Kraistwaa alauruta koloowutiwaaajonj uusiinjanonj moma kokaenj qama koolijenj: Oo Anutu, uugia meleema onjona niinonj koi laligojenj, mono iikawaa so koloowu. Gbado (tape) iikayadeen onjo borogianonj ubaatiwaaajonj mende mojenj.”

³⁰Kaenj meleeno kinjonj waaro gawana ano Bernaisi yorononj kaanagadeen waari ano yoŋowo ragiti, iyonjononj kuuya waagi. ³¹Waama mesaonj kenji eja geria yoŋononj iyanjiodeen amiŋ moma kokaenj jegi, “Eja koi kanonj bologa moŋ mende ano naambaajonj eenj toonj gbadoonj mugi? Iinonj koomuwaa buŋa koloowaatiwaa so mende koloaja, kaenj

^h 26.23 Ais 42.6; 49.6; 1 Kor 15.20

mojon.”³² Kaen jej aminj moma Agripanonj Festus ijoro, “Siisakimbaanonj kembe qaana mindingoro dingowaatiwaajonj mende kaparanj koma qisinq jenagati eenj, mono saanonj isaninj kemenaga.” Kianj.

Pool wangononj oonji kanainj Room keno.

27 ¹Eja geria yonononj nonoojonj qaa kokaenj somonjgogi: “Nono wangononj uninj haamononj nangoro Itali kantrinonj kembonja.” Qaa kaenj somonjgogi Pool ano kapuare eja tosaanja ii kawali galenj monj qata Julius iwaa borononj nonoonjgi. Julius iinonj manjaqeqe tuunj bakaya monj qata “Room Siisakimbaa manjaqeqe tuunj” qagiti, iikanonj manjaqeqe eja 100 yonoo galenjiaga laligoro. ²Gomanj monj qata Adramitium iikanonja wanjo monj kanj Eisia prowinswaa kowe goraaya metetereenj wanjo doya motomotoonj kanonj kambaatiwaajonj ama jojoriroti, iikanonj uninj. Uninj opo sel horonj mororonjgogi haamononj nangoro kowenonj keninj. Masedonia prowinswaa siti qata Tesalonaika iikanonja eja monj qata Aristarkus iinonj koipunana kolooro motoonj keninj.

³Kema enj waama kanonj Saidon gomanonj keuninj. Keuninj Juliusnonj Pool ala menj munj jej tegoro wanjo mesaonj alauruta yonoononj kema injiuro naa iwoiwaajonj amamaaroti, ii ilaanj mugi. ⁴Iikanonja mombo kowenonj keninj haamononj kana kembonj jeniinj, iikaanj baagenja qenj gilirotiwaajonj bimooro toroqenj wato qata Saiprus kawaa aasangoyanonj kemenj kooronjonj metetereenj keninj. ⁵Keninj haamononj nangoro kowe kotonj Silisia ano Pamfilia prowins woi ii uruugunj Lisia prowinswaa siti qata Maira kanonj keuninj. ⁶Keuma kanonj kawali galenananonj wanjo monj mokoloo. Wanjo iikanonj Iijiptwaa siti qata Aleksandria kanonja kanj Itali kantrinonj kemambaajonj ama jojoriro. Ii mokoloonj jej kotonj nonono iikanonj uninj.

⁷Uma kowenonj keninj haamononj saanonj mende nangoro weenj mamaga ii osojononj keninj. Kaenj keninj tegoro kanonj kupukapa koma kowe kanonj Nidas taonj kosianonj keuninj. Kosianonj keuninj haamo kotakota qenj kaanj baagenj toroqenj kembombaa kania somonjgoro. Somonjgoro bimooro Kriit watowaa masuya qata Salmone ii uugunj kema wato gematanonj kemenj kooronjonj metetereenj keninj. ⁸Kowe goraaya kosere metetereenj osiqosiwo kema laligonj Lasea taonj kosianonj gomanj qata “Wanjo suuluya iimasiinjijawo, Fair Hafens” qamakejuti, iikanonj keuninj.

⁹Iikanonj keuma kambaanj korija mesoqesoanj laligoninj. Kaenj laligoninj singisonjo soonjgambaa kendonja qata Yom Kippurⁱ iikawaa kambaananonj tegoro haamoqeqe kambaananonj mono kanj kuuro keuninj. Haamoqeqe kambaananonj ejemba kowenonj kema “Tiwilaawombo,” jej wanjgogia

ⁱ 27.9 Yom Kippur korisoro kendonj ii Septembe tetegoyanonj me Oktobe kanakanaiyanonj amakeju.

somongon laligonkegi. Kawaajon Poolnon galenj meme qaa monj kokaen injjoro, ¹⁰“Ejauruna, anana kowe qaganonj toroqen kembombo. Kupukapa qaganonj kema tiwitiwilaa mokoloowombo. Raidimbononj qero wanjonana janjoro esuhinaya sooro nononano kaanagadeen komuwombo. Gomañ taniaonj kaen kolooro ijjen.”

¹¹Galenj meme qaa kaen jeroto, kawali galenananonj Poolwaanonj qaa ii qotogonj wanjo toya ano melejjeleen loqa (steer) galenja yorononj “Saanonj kembonja,” jeriti, kawali galenananonj qaagara ii moma laariro. ¹²Gomañ qata “Wanjo suuluya iimasiñsiñjowo” iikawaa wanjo doya ii haamoqece kamban rarawaa so mende kolooro. Kawaajonj ama eja mamaganonj kembombaa qaa kotingonj kokaen jegi, “Koi rabombaaajonj mojonana tiija. Saanonj opo sel horonj mororongogi kowenonj kembonja. Kema kaparanj koma laligonj kana kolooro Fiiniks wanjo dononj keubonaga. Iikanonj keuma haamoqece kamban koi saanonj rama laligoninj tegowaa.” Wanjo do qata Fiiniks ii Kriit wato kawaa goraayanonj weenj kemekemetaagenj eja. Kianj.

Raidimbononj kowe mero boliro.

¹³Kembombaa qaa kaen jegi haamononj osoñosonj kanainj Saut waagenja qero. Qero “Saanonj kema areñnana otaanj Fiiniks iibonja,” jen romongonj nama wanjowaa kasa mindanja mesunji kouro. Kouro wanjononj lolooro haamononj nanjoro sosooda nunuano Kriit watowaa goraaya metetereen kosere keninj. ¹⁴Kaen keninto, kambanj mende koriro haamo esuja kotakota qata yoware, Noot Iistwaa raidimbonj (momosia) kanonj mono wato iikawaa qaganonja qen gilinj nunuj karo.

¹⁵Nunuj karo wanjonana galenj kombombaaajonj menj bimbimgogi haamo qen karotiwaagenj kemambaaajonj amamaaro. Amamaaro mesaogi haamonondeen wanjo kuuj menj wano anjo eenj keno utugonj nonono lanj keninj. ¹⁶Utugonj nonono laligonj wato melaa monj qata Kauda kawaa gematanonj Saut waagenj keninj. Iikanonj kema gomba kasanonj somongogi wanjo gematanonj apu kotonj karoti, ii aonj oronj kowenonja horoninj mamaga bimooro kilenj kaparanj koma horoninj kouro.

¹⁷Gomba ii horoninj kouro wanjo somatanonj aninj. Wanjononj utugonj janjowabotiwaajonj moninj kasa menj wanjo kokosiñ somongonj kotiigi. Kaenj kema kema sakasinj bambaanja qata Sirtis^j iikanonj kowe koria koriga mende eja. Nono iikanonj kuuj osiwombotiwaajonj toroko moninj. Kaenj moninjwaajonj ama wanjowaa opo sel iwoiya ii metogonj kamaanj ama wanjo galenkonjonj mesaogi. Ii mesaogi haamononj wanjo kuuj nanjoro eenj lanj keninj. ¹⁸Eenj lanj keninto, raidimbonj iikanonj mono geriawo toroqen qen utugonj nonono. Kaenj utugonj nonono gomañ ano

^j 27.17 Sirtis ii Afrika kantri qata Libia iikaan baagen eja. Sirtis kanonj kowe dutanonj sakasinj bambaanja bambaanja eja.

iikanonj kanainj wanjowaa esuhina tosaanja mej kowenonj giligi kemero. ¹⁹Weej karoonj kolooro kanonj wanjowaa ilawoila akadamyawo ii anjio mej giligi kowenonj kemero. ²⁰Kaenj memenjalinj kema kema gomantiinja weej mamaga iikanonj weej me senjelao monj mende iininj. Raidimbonj kanonj kaanjagadeej kotakota toroqen qen ero. Qenjgadeej ero bimooro “Mono qaombonja!” jenj laaligo soomongowaajonj moma uunananonj kamaaro titiboronana tegoro raniinj.

²¹Raidimbonj uutanonj kambanj koriga kanj laligonj nembanene monj mende neniinj. Kawaajonj ama Poolnonj batugianonj waama nama kokaenj injjoro, “Ejauruna, niinonj Kriit wato mende mesaowombaa gejanono injjoweti, onjo noononj qaa ii otaagi sokonaga. Kaenj aninj tiwitiwilaa koi kanonj mono qanananonj mende unaga. ²²Gejanonona mesaogito, keteda koi qambanjmambanj qaa kokaenj onjonj: Onjononga monjonj laaligoya mende tiwilaawaa. Ii qaagoto, wanjogadeej tiwilaawaa. Kawaajonj onjo mono qaqabunabunajia moma rabu.

²³“Niinonj benj qata Anutu iwaa bunja koloonj welenja qenj laligojenj. Gomantiinja gaonj ewe iinonj Siwe gajobaya monj wasiro noo kosonanonj kanj nanja. ²⁴Nama kokaenj nijoja, ‘Pool, gii toroko mende moba! Gii saanonj Room Siisakimbaa jaasewanonj kena gosinj gombaa. Moba! Anutunonj keraqeeanjgoya qendeema goma ejemba kuuya giwo wanjononj motoonj laligojuti, iyonoo laaligogia mono goo boroganonj ano giwo nama monjonj mende komuwaa.’ ²⁵Siwe gajobanonj qaa nijoji, mono iikawaa so koloowaa. Niinonj Anutu kaenj moma laariinj mujenj. Kawaajonj ejauruna, onjo mono qaqabunabunajia moma rabu. ²⁶Kaenj koloowaato, haamononj qenj utitiinj nonono wato mombaa goraayanonj keubonjatiwaa so kolooja.” Kiaj.

Gomantiinja 14 kolooro balonj dodowigi.

²⁷Wanjonananonj Kowe Balonj Batugaranonj (Mediterranean Sea) iikawaa bakaya qata Adria Kowe iikanonj eej lanj keno gomantiinja 14 kolooro. Ii kolooro gomantiinja biiwia kanonj wanjo gawonj meme eja yonjononj “Mono balonj monj dodowijonj,” jenj uugianonj kaenj mogi. ²⁸Kaenj moma nama keda kasa monj aenj kitiawo somonjonj giligi kemej kowe dusiita oosiro. Oosiro kowe koriaa jangoya kolooroti, ii 40 miita (120 fiit) kawaa so. Boronja monj toroqenj kema tani motoonj ii kaanjadeej anji jangoya iikanonj 30 miita (90 fiit) kawaa so kolooro mokoloogi. ²⁹Ii mokolonj wanjonananonj jamo toronj batuyanonj kuuwabotiwaaajonj toroko mogi. Kaenj moma wanjowaa kasa mindanja 4 ii wanjo gematanonjga isama osonj mej kamaanj anji ano gomanj asariwaa-tiwaajonj mamboma qama koolinj raji.

³⁰Kaenj ragito, wanjowaa gawonj meme eja yonjononj mondomondo qaa kokaenj jegi, “Nono wanjo wanjagej wanjowaa kasa mindanja tosaanja gilininj kemebaa.” Kaenj mondonj jenj wanjo melaa, gomba monj

wanjononŋa metogon meŋ kamaan anŋi kowenon kamaaro wanŋo mesaon anŋobato meŋ aasangoyanon oloŋ koma kembombaaŋon anŋi. ³¹Kaen anŋito, Poolnon kawali galen ano manjaqeqe eja ii kokaen irijoro, “Yoŋonon wanjonon mende meselatiŋ nambutii een, oŋoo laaligo soomonŋowaa kania moŋ mende koloowaa.” ³²Kaen irijoro manjaqeqe eja yoŋonon kema gombaa kasia kotogi anŋodeen keno gawon meme eja yoŋonon oloŋ koma kembombaaŋon amamaagi.

³³Weŋgeraŋ suluro kanon Poolnon korebore nene newutiwaa qambaŋmambaŋ qaa jeŋ koton oŋoma kokaen jero, “Oŋo mono kambaŋ koriga uuwoi mamboma nembanene moŋ mende kisiriin laligogi kete ween 14:ŋa koloŋa. ³⁴Kawaajon nii kokaen jeŋ koton oŋonjeŋ: Anana laaligonana somonŋowombaaŋon aon orowonati, iikanon esuŋnana kamaawabotiwaajon mono kotiiŋ nama qeangoniŋ sokombaa. Kawaajon oŋo mono nembanene newu. Oŋoononŋa moŋnon moŋ selia mende tiwilaawaa. Wan jugia melaa moŋ ii mende totoon soowaa.” ³⁵Kaen jeŋ Poolnon bered meŋ korebore yoŋoo jaasewanŋianon Anutuwaa dangisen jeŋ moton kanaiŋ nero. ³⁶Kaen nero iima kuuya yoŋonon awasaŋgia kamaaro kaanŋagadeen nene meŋ negi. ³⁷Nono wanŋo uutanon mindirin janŋo 276 kawaa so laligonin. ³⁸Yoŋonon korebore nene neŋ neŋ timbiringogi. Kaen ama wanjonon afaangowaatiwaajon wiit dumuŋ kota taruyawo meŋ giligi kowenon kemero. Kiaŋ.

Wanjonon kowe toronon kuun osin janŋoro.

³⁹Gomaŋ ano balon iima ii mende moma kotogi. Mende moma kotogito, kowe wanŋona (bay) sakasiŋawo moŋ mokolon iigi. Ii iima “Mono wanŋo meleema batogon iikanon keubonaga,” jeŋ qaa somonŋogi. ⁴⁰Qaa kaen somonŋon nama wanŋowaa kasa mindanŋaa kasia kotogi suno mesaogi kowe dutanon ero. Ii koton iikanondeen leeleen melenqeleen (steer) loqa woi eroti, iyoro kasagara isaŋgi lolooro. Ii isama wanŋo bataa opo selya horon moronŋogi haamonon nanŋoro wanŋo meleenŋi sakasinon baagen kenin. ⁴¹Kaen keninto, wanjonon kowe toronon kembabotiwaajon somonŋowombaaŋon amamaan mesaon giligi kema kuuro. Iikanon kuun wanŋo wanjanon toronon qeŋ osin kema kamambaajon amamaan raro. Kaen raro kowe sirinon wanŋo goonanon kotakota gilin qeŋ qosomosono.

⁴²Kaen kolooro jegi, “Kapuare eja yoŋoononŋa moŋnon apu qeŋ koton oloŋ koma kembabo.” Kaen jegi manjaqeqe eja yoŋonon kapuare eja nono kuuya nunuwombaaŋon mogi. ⁴³Kaen mogito, kawali galenananon Poolwaa laaligoya somonŋomambaajon moma manjaqeqe ejaurutanon kaen ambubotiwaajon anŋon koma oŋono. Anŋon koma oŋoma kokaen jeŋ koton nonono, “Daen oŋonon kowe aotiŋ kekembaa kania mojuti, oŋo mono wala luguŋ kemeŋ kowe aotiŋ kema goraayanon ubu. ⁴⁴Yoŋonon wala keŋgi tosanon gemagianon palan tapia qelanjin mewu me

wanḡowaa kitia kania kania mokoloḡ iikawaa qaganon eḡ kowe aotin kembu.” Kaen jeḡ koton nonono tani kaen ama kuuyanon laaligonana somonḡon kowe goraayanon keudaboronin. Kian.

Malta watonon mamboma laligonin.

28 ¹Laaligonana somonḡon kowe goraayanon kouma kanon wato qata Malta qagi monin. ²Kounin konon kanain kamaaro goman olomooroto, Malta ejemba yononon ala awaa toontoḡ koloḡ nonoma gere anḡi jero nunuanḡi korebore gere kosianon kema konama ranin. ³Poolnon gere akado meḡ kululuḡ boranḡon gerenon ano. Ii ano jero qato monon gere kukuḡanon kosuro kouma borianon somonḡon kiro. ⁴Mokolenon kaen somonḡon borianon monon kamaan nano watowaa toya yononon iima iyanḡiodeen amin moma kokaen jeḡi, “Eja koi kowenonḡa laaligoya somonḡon kouroto, Sonḡorinon kileḡ irona meleema laaligoya koton muro komuwaa. Kawaajon mono unuro koomu ejaga koloḡa. Kaen moma kotiiḡon.”

⁵Kaen jegito, Poolnon soromaḡ utuḡon nama giliro gere uutanon kemero Poolwaa selianon tiwitiwilaa mon mende kolooro. ⁶Kaen jeḡ iigiiḡ “Selia somariḡ osaawaa me uulanawo komuḡ balonon tama kamaan kombaa,” kaen jeḡ akakarin iima mamboma nanḡi. Kamban koriga mamboma nanḡito, Poolwaa selianon iwoi bologa mon mende kolooro. Kaen kolooro roromonḡia meleeno jeḡi, “Oo, eja koi mono beḡ ejaga koloḡa.”

⁷Malta sakasinon kouma lan unḡ kosianon nene gawon balon koria koria ano bao bulmakao tuuḡa tuuḡa egi iinḡ. Ii watowaa eja ponḡia qata Publius iwaanonḡa ero. Balon toya iikanon koma horon nonono mirianon unḡ uukalen qaganon kalaḡ koma nonono iwo ainḡolon ranin weḡ karoombaa so keno. ⁸Ranin Publiuswaa mananon selegere ano kerauru sayawo ji (dysentery) kanon kiro duḡnondeen ero. Ero Poolnon iwaanon kema qama koolin boria wananon ama meḡ qanḡoro. ⁹Kaen kolooro iikanondeen ji ejemba tosaḡa kuuya wato iikanon egiti, iyononon kaanḡadeen kougi Poolnon Anutu qama kooliro qanḡogi. ¹⁰Yononon kaleḡ kania kania mamaga nonoma iikaḡa kanon goda qen nonoma laligogi. Kanagen wanḡonon ubombaajon aninḡ, kamban iikanon kowe qaganon kana laaligowaa iwoiyaajon amamaaninḡ, ii meḡ nonooḡon wanḡonon anḡi. Kian.

Malta mesaon kema Room sitinon keunin.

¹¹Koin karoon tegoro wanḡo mon qata “Beḡ Sunesune” mokoloḡi. Wanḡo iikawaa wananon sunesune beḡwoi qagara Kastor ano Poluks yoroo unḡara menḡerenḡon anḡi nani. Wanḡo kanon Iijpt kantriwaa siti qata Aleksandria iikanonḡa karo wato kanon somonḡon haamoqeḡ kambanḡa ii ragi. Ii ragi tegoro unḡ opo sel horon mororonḡogi

haamononj nanjoro mesaonj keninj. ¹² Kema kema siti qata Sairakyus kanonj keuma balononj kamaanj weenj karonj raniinj. ¹³ Rama wanjononj uninj opo sel horonj mororonjgogi kema Regium sitinonj keuniinj. Keuma enj waama haamo Saut waagejga kanainj qero. Qero kema weenj boria woi kolooro kanonj Room leegej Puteoli taombaa wanjo dononj keuniinj.

¹⁴ Keuma kanonj uumeleenj alaurunana tosaanja mokolonj injiiniinj. Injiiniinj kokaenj qisij nononjgi, “Onjo saanonj nonowo sonda motoonjgo laligowuyaga me qaago?” Qisij nononjgi “Saanonj,” jey yonjowo laligoninj. Laligoninj tegoro onjomesaonj Room sitinonj uninj. ¹⁵ Uumeleenj alaurunananonj Room siti laligogiti, iyonjononj kanijiwaa buju qaa mogi. Ii moma mokolonj nonombombaaonj tosanonj waama (kana 43 mail kanj) gomanj qata Apus Forum maaket iikanonj kagi. Tosianonj (33 mail kanj) gomanj qata Ala miri karonj, iikanonj kanj mokolonj nononjgi aitonjoninj. Aitonjonj Poolnonj “Anutu dangisenj!” jey mepeseenj uuta qeangoro. Kianj.

Poolnonj Room rama Juuda ejemba uugia kuuro.

¹⁶ Room sitinonj kouma kanonj Poolnonj miri mojononj ajodeenj rabaatiwaaonj jey tegonj mugi manjaqeqe eja mojononj galenj menj muj laligoro.

¹⁷ Kaenj jey tegonj mugi miri iikanonj raro weenj karonj tegoro Juuda ejemba geria koma horonj onono kanj ajoroogi. Ajoroogi Poolnonj kokaenj injjoro, “Alauruna, niinonj ananaa Juuda ejemba tuujnana mende qetama kazi ama onombe me ambosakonjurunana yonjononjga nanamemenj moma laligojonj, ii mende menj boliwe. Kaenj qaagoto, kilej Jerusalem sitinonj qelanjinj noma somonjonj noma kapuare mirinonj noonjgi rabe Room gawman yonjo borogianonj noonjgi. ¹⁸ Noonjgi borojanj menj kaniaana qisij gosigi qeangoro. Niinonj iwoi bologa moj mende ama koomuwaa buja koloowenagatiwaa so mende kolooro. Yonjononj kaenj iima kotonj isama nombombaaonj mogi.

¹⁹^k “Kaenj mogito, Juuda jotamemeya yonjononj Judia kanonj qaa ii qewagonj tuarenjenj anji. Kaenj anji sisau koloonj bimooro niinonj kana monjgama moj mende mokolonj kokaenj kaparanj koma qisiwe, ‘Niinonj saanonj Room sitinonj kembe Siisakinjonj qaana mindinjgoro dingowaa.’ Kaenj qisiwe wasij nonjgi koi kawe. Neenaa Juuda tuuj yonjononj kazi ama nonjgito, kilej yonjo selegianonj qaa bologa moj kuuj jey onjomambaaonj mende mojenj. Kaenj qaago. ²⁰ Anutunonj eja moj koloowaatiwaa soomonjgo qaa nonono Israel nonononj qaa iikawaa honja koloowaatiwaaonj mamboma jejeromonjromonj amakejonj, niinonj mono eja soro iwaajonj ama gbadoonj nonjgi gbado (tape) koi bosinjenj. Kaniaana kaenj. Kawaajonj ama kete injiima qaa qaa ama aminj mobombaaonj koma horonj onombe koi kagi ajorojonj.”

^k 28.19 Apo 25.11

²¹ Kaen injjoro moma jegi, “Judia balononj goojonj qaa jej laligogito, nonoojonj tere monj mende anji karo iininj. Kaanagadeen alaurunananonj iikanonja koi kagiti, iyonoononja mononj goo qaa buju me sundu bologa monj mende jegi moninj. ²² Ii monj mende jegi moninto, uuganonj qaa eji, nono ii saanonj mobombaajonj mojonj. Goononj Nazaret paati tuuj iikawaa qaaya ii balonj so jegi ejembanonj qotogogi leelele iikanonj niinonjginonj qaa mamaga jej kazi amakeju. Paati tuuj iikawaa bujuya ii gejanananonj kaenj kemero mojonj.”

²³ Kaen jej Poolnonj qaa mombo jewaatiwaa kambanj monj arengogi. Ii arengogi Juuda ejemba jaasoonjgononj kambanj iikanonj kanj Pool miri raroti, iikanonj ajoroogi. Ajoroogi umugawodeen kanainj Anutu bentotonjaa kania jej asarinj laligoro gomanj tiiro. Jiisaswaa kania moma yagonj moma laarinj uuwoi mesaowutiwaajonj kaparanj koma uukuuku mejonj onoma laligoro. Wala Mooseswaanonj Kana qaa ano gejatootoo ejemba yonoononj Buju Tere weengonj qaa iikanonjadeen kanainj Jiisaswaa kania injisaama iikanonj qendeema nanjonj jej laligoro. ²⁴ Buja qaa kaen jej laligoro tosanonj uuwoi mesaonj moma laarigito, tosanonj ii mende moma laarinj tompinj laligogi. ²⁵ Anjia uumotoonj mende ama aonj batugianonj roromongo tuuj woi koloonj deembombaajonj anji. Deembombaajonj anji Poolnonj qaa kokaanagadeen injjoro, “Unj Toroyanonj qaa monj gejatootoo eja Aisaiawaa uutanonj saje qero ambosakonjurugia injjoroti, ii mono onjo saregiaga tororo jero. ²⁶ Aisaianonj qaa ii kokaen jerota eja,

‘Gii mono ejemba tuuj koi yonoononj kema kokaen injijona mobu:
Onjo gejagia ama qaa onjanonj momago kania moma bimbimgonj
kilenj mende moma asariwuya.

Jaagianonj suuj iwoi onjanonj iimago kania iima bimbimgonj kilenj
mende iima kotowuya.

²⁷ Ejemba tuuj koi yonoo uugianonj mono kotiinj gojoma eja.
Gejagianonj qaa moma bimbimgonj jaagia komujulaan laligoju.
Kaen mende koloowuyagati eenj, mono jaagianonj iwoi saanonj iima
kotonj gejagianonj qaa moma uugianonj kania moma asarinj
uugia meleengi niinonj ii saanonj menj qeangonj onombenaga.’ ”

²⁸ Poolnonj qaa ii jendaboronj kokaen injjoro, “Kawaajonj onjo mono qaa kota koi saanonj moma yagowu: Anutunonj hamoqeqewaa Buja qaaya ii mono waba kantri yonoononj ano kembaa. Yonoononj keno yonononj ii saanonj geja ama mobuya.” ²⁹ (Poolnonj kaen jendabororo Juuda yonononj anjiodeen geriawo jenonkooli ama niinonjginonj amigi uma kamaanj ano mesaonj kenji.)

³⁰ Poolnonj iyanjaajonj miri monj tatawaga sewanja menj iikawaa uutanonj gbani woi kuuyagadeen enj laligoro. Iikanonj laligonj ejemba daen yonononj

¹ 28.26-27 Ais 6.9-10

iibombaajon kagiti, iinonj ii kuuya saanonj koma horonj onjoma laligoro.
³¹Awasanj kaka qaganonj nama Anutu bentotonjaa kania jenj asarinj
uukuuku mejn onjoma laligoro. Ponj Jiisas Kraist moma mubutiwaajonj
Anutu hamoqeqewaa kania kuma onjoma laligoro. Kaenj laligoro mojnnonj
mende qotogonj muro laligonj kouma laligoro. Kianj.